

וַיִּתְּנוּ לָךְ פֶּתֶר מִלּוּכָה

לדרכו של עובד ה' בעתות משבר

שיחות שנאמרו בימי מגפת הקורונה
על ידי ראש ישיבת 'הכתל'
הרב ברוך וידר שליט"א

בחוברת זו ישנו לקט שיחות שנאמרו
על ידי ראש הישיבה שליט"א
לפני תלמידי הישיבה,
בימים בהם מכה מגפת הקורונה בעולם.

בהתחשב בנסיבות,
חלק מהשיחות
נאמרו בהיכל בית-המדרש
וחלקן בלמידה מרחוק
באמצעות תוכנת 'זום'.
במהלך העריכה
הותרנו את רישומי התקופה -
את חותמו של חוס הלב בו הן נאמרו
ואת ביטוייה של אוירת הימים.

כדרכן של שיחות
שלא נאמרו בחטיבה אחת,
ישנן חזרות על הדברים
אשר אף אותן השארנו על כנו.
מבין השיטין עולה
עמידתו של עובד ה'
נובח מעשה ה' הנורא -
הריהו מקבל עליו את הדין,
מתגבר ואף צומח.
תהיינה שיחות אלו לנו לעיניים
בדרך העולה בית ה'.

המערכת
קיצ' תש"פ

יצא לאור על ידי
ישיבת הכתל
רחוב המקובלים 7
הרובע היהודי, ירושלים
02-6288175

עריכה, עיבוד ועיצוב:
אהד לבובי

"ועת צרה היא ליעקב"

ההודעה על סגירת שערי הישיבה בטוואי שבת קודש כי תשא

שבוע טוב למשפחת ישיבת 'הכותל' היקרה - לר"מים, לתלמידים, להורים ולכל המעגלים הצופים בנו כעת.

"ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע"^א. עומדים אנחנו בשעת ניסיון גדולה. יודעים אנו ומאמינים באמונה שלימה שהכל נהיה בדברו יתברך ושאינו עוד מלבדו שום כוח בעולם, אלא רק רצונו ושליטתו הם המובילים את העולם.^ב המשנה ב'פרקי אבות'^ג אומרת שהעולם עומד **"על התורה ועל התפילה ועל גמילות חסדים"**. על כולנו לזכור את הדבר הזה ולהפנים אותו בלבבותינו. ישנה כעת שעה של זעם בעולם - הקב"ה שלח מגפה לעולמו. הנביא ישעיהו אומר:^ד **"לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם"**. עבורנו מהווה הדבר, קודם לכל, ניסיון של אמונה. בפסוק זה מורה הנביא: **"בא בחדריך"**, ומפרש זאת רש"י: **"בבתי כנסיות ובבתי מדרשות"**. בתנא דבי אליהו מובא הדבר בסגנון מעט אחר:^ה **"כשם שיש לו להקב"ה חדר חדרי חדרים בתורתו כך יש להן לתלמידי חכמים לכל אחד ואחד חדר חדרי חדרים בתורתו, ואם ראיתו ייסורין שהן ממשמשין ובאין עליך, רויך לדברי תורה ומיד הייסורין בורחין ממך, שנאמר: 'לך עמי בא בחדריך'"**. אם כן, חלה עלינו כלומדי תורה אחריות כלפי עצמנו, כלפי משפחותינו, כלפי עם ישראל וכלפי העולם כולו.

לצערנו הגדול, ישנה כעת גזרה משמיים שלא נוכל להמשיך את לימודי הישיבה כסדרם. אמנם מאוד רצינו בכך, ואף עמלנו ויצרנו לשם כך תכנית רחבה, אך בהיותנו משתייכים למדינת ישראל ושותפים לכאב האומה איננו נמלטים מגזרה זו. קיבלתי הערב את ברכת מורנו ורבנו - הגאון הגדול שכל

- א. ירמיהו, פרק ל, פסוק ז
- ב. עיין נפש החיים, שער ג, פרק יב
- ג. פרק א, משנה ב
- ד. פרק כו, פסוק כ
- ה. תנא דבי אליהו רבא, פרק ז

עם ישראל נשען עליו, הרב אביגדר נבנצל שליט"א - שהקב"ה ייתן לנו שכל טוב להחליט את ההחלטות הנכונות. מכיוון שמוטלת עלינו חובת ההשתדלות להישמר כפי שמורים לנו, הגענו למסקנה שאין לנו ברירה אלא לקבל את גזירת השמיים, בבחינת "וַיִּדְם אֱהָרֹן".¹ לכן למעשה לא יתקיימו הלימודים בבית-המדרש של הישיבה באופן ציבורי, והישיבה לא תמשיך לפעול כשישיבה, אלא נתחזק כל אחד במקומו בתורה ובתפילה.

בני חו"ל האהובים והיקרים! ודאי שאתם נמצאים במצב מורכב יותר. כעת אתם נמצאים בבית המדרש, אשריכם, ומעתה הבחירה נתונה בידכם וביד הוריהם אם להישאר בארץ או לשוב למשפחותיכם. אנו, הנהלת הישיבה, נעשה את המירב על מנת לאפשר לחפץ בכך להישאר בישיבה כבודדים. בני ארץ ישראל, אני מזמין אתכם לפתוח את הלבבות ואת הבתים לבני חו"ל שירצו להישאר בארץ וגם אני מזמין אותם לבית.

בעזרת ה' נמשיך את הלימודים תוך שימוש באמצעי המדיה, שזוהי התגשמות תכליתם - להרבות תורה גם מרחוק.

אני ניצב לפניכם בתחינה - זהו זמן גדול בו הקב"ה בוחן אותנו בחינה גדולה. כל היכול נקרא להתנתק יותר מההשתעבדות לתכנים הלא-נדרשים המצויים במדיה. כל אחד יקבל זאת על נפשו, ליזכות עצמו וליזכות עם ישראל כולו.

אנא! עסקו בתורה והתחזקו באמונה ובביטחון בקב"ה שיגאל את ישראל. הוא גואל את ישראל והוא ימשיך לגאול את ישראל. כתמיד הוא משגיח עלינו בהשגחה פרטית מדוקדקת ובימים אלו הוא בוחן אותנו בחינה גדולה. חיזקו וחזקו את סביבתכם, עזרו לכל הנזקק לכך בגמילות חסדים. הקפידו על הנחיות משרד הבריאות.

אתמצת את דבריי: כולנו נקראים להתחזק בתורה, בעבודה - היינו בתפילה, בגמילות חסדים ובביטחון בקב"ה.

כשם שנגאלו ישראל בניסן כך עתידים להיגאל: "בניסן נגאלו - בניסן עתידין ליגאל".² אם נזכה, נהיה כולנו בערב פסח בהר הבית ונקריב קרבן פסח. זוהי עת רצון גדולה, כי בידו הכל ואין עוד מלבדו.

1. ויקרא, פרק י, פסוק ג
2. ראש השנה, דף יא, עמוד ב

"וּמְצַפִּים לְיִשׁוּעָה"

נאמרה באופן דיגיטלי ב-יט באדר

ריבוננו של עולם,
יודעים אנו שרק אתה לבדך מנהל את המציאות,
ועלינו לברך את חובתנו בזמן כזה

"וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל"

הימים בהם אנו עומדים הם ימים מיוחדים וגדולים. יציאת מצרים היא בבואתה של הגאולה העתידה. ביציאת מצרים התגלה הקב"ה, כמו שאנו אומרים בהגדה: "אֲנִי וְלֹא מִלֶּאֱלֹהִים... אֲנִי וְלֹא שֶׁרָף... אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ... אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר", ואף עתה כולנו מרגישים שמהו גדול מתרחש בעולם. כולם רואים ומרגישים זאת. צריך להיות אטום לגמרי על מנת שלא לחוש שיש מנהל לעולם. בימים כתיקונם אנו מרגישים בצורה עוצמתית כל-כך את יכולותיה של האנושות בכל רובדי המציאות הטכנולוגית והמדעית, ולפתע וירוס מזערי מסוגל לשתק את כל העולם.

"תורה מגנא ומצלא"

הבוקר ישבנו יחד עם הר"מים של הישיבה וחשבנו על האופן בו אנו מעוניינים לקיים את המשכו של 'זמן חורף'. על אף שנאלצנו לפזר את התלמידים לבתיהם, אנו שואפים להמשיך את לימוד התורה עד לסיומו של ה'זמן'. זהו ניסיון גדול עבורנו. בעזרת ה' תיבנה תוכנית שיעורים בענייני הפסח ובנושאים נוספים שיועברו באמצעות האתר שבו אנו משרדים. בנוסף, כל ר"מ ימשיך ליצור קשר עם תלמידיו באופן אישי. אני מבקש מכם, תלמידים יקרים, המשיכו את ה'זמן'! 'זמן חורף' לא הסתיים ביום בו נגזרה עלינו הגזרה הגדולה הזו. 'זמן חורף' ממשיך בבית ובכל מקום בו אפשר ללמוד לבד או עם חברותא. בכל מצב בו נהיה אנו

ממשיכים בלימוד התורה ואיננו עוצרים. אני מתכוון לבקש מאחד התלמידים לארגן שבכל רגע נתון - מתחילת סדר בוקר ועד לחצות הלילה - יהיו עשרה תלמידים מהישיבה שיעסקו בתורה במקום בו הם נמצאים, בבחינת "אֵשׁ תָּמִיד תִּוְקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה"א. שאיפתי היא שכל העת יתקיים מנין לומדים ואש התורה של ישיבת 'הכתל' תמשיך להאיר את העולם ולהגן עליו, בבחינת "תורה מגנא ומצלא"ב.

ברצוני לבקש מהתלמידים שלכל אחד תהיה תכנית מסודרת ללימוד של ממש - לא רק קביעות עיתים לתורה של חמש דקות, אלא כפי שאנו נוהגים בישיבה. אני מציע לבנות תוכנית מסודרת שתעגן אותנו בלימוד. זוהי הזדמנות ללמוד נושאים שבדרך כלל אין מספיקים ללמוד אותם.

עלינו להיות מגדלור של אור תורה לסביבתנו - בלימוד התורה, בהשראת הביטחון והרוגע ובאמונה בקב"ה, שהוא היחיד היודע לאן הדברים הולכים. עלינו להתחזק בתפילה ובאמונה ביד ה' הגדולה, כפי שכתב הרב זצ"ל ב'אורות'³ שמיציאת מצרים התחילה הזרוע הנטויה לפעול, ומאז ואילך זהו מהלך אחד של גאולה: "משה ואליהו גואלים הם לגאולה אחת".

"וְאֵי בַּה' אֶצְפֶּה"

ברצוני לעסוק היום בנושא הציפייה לישועה.

הגמרא במסכת שבת מונה את השאלות אותן נשאל אדם בדינו, בכל יום או לאחר מיתתו¹: "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה?" - האם נהגת ביושר? "קבעת עיתים לתורה?" - האם התורה הייתה קבועה אצלך? "עסקת בפריה ורביה?" - האם הבנת את החובה המוטלת עליך ופעלת לבניין העולם? "ציפית לישועה?" רש"י מסביר:

א. ויקרא, פרק ו, פסוק ו

ב. סוטה, דף כא, עמוד א

ג. ישראל ותחייתו, אות כח: "הגאולה נמשכת היא והולכת. גאולת מצרים וגאולת העתיד השלמה היא פעולה אחת שאינה פוסקת, פעולת היד החזקה והזרוע הנטויה אשר החלה במצרים והיא פועלת את פעולותיה בכל המסבות. משה ואליהו גואלים הם לגאולה אחת... ורוח ישראל מקשיב הוא את קול התנועות של פעולות הגאולה ההולכות מכל המסבות עד מלא צמיחת קרן הישועה במלואה וטובה". עיין עוד עולת ראייה, חלק א, עמוד כו (במהדורת תשע"ה), ד"ה וצוננו.

ד. דף לא, עמוד א

"לדברי הנביאים". אולם ישנו מימד נוסף המחדד שהשאלה היא: האם ציפית לישועה בימיה? ברצוני להסביר את הדברים ולעמוד על הנדרש מאיתנו.

"בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל"

בתפילת העמידה אנו מבקשים שלוש פעמים ביום: "אֵת צִמּוֹחַ דָּוִד עֲבָדְךָ מְהֵרָה תְּצַמִּיחַ, וְקִרְנוֹ תִּרְוֶם בְּיִשְׁוּעָתְךָ. כִּי לְיִשְׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם". מבואר בדברי הרמח"ל¹ והגר"א² והרב זצ"ל³ שהגאולה מתפתחת בדומה לצמח. הצמח נבלע באדמה ונרקב בתוכה ומשם צומחים חיים חדשים. כך יתרחש גם תהליך הגאולה.

הרב זצ"ל ב'עולת ראיה'⁴ מבאר את עניינה של הברכה באופן נפלא. הרב אומר שבגלל העובדה שטבע האדם הוא להיות נגוע בפרטיות הוא בדרך כלל רואה את המתרחש רק בהיבט הפרטי הנוגע אליו. הוא רואה את כל המציאות כפועלת סביבו, הוא רואה את הדברים רק באופן בו הוא משתלב בהם. "האדם, באשר הוא אדם פרטי, הוא מוגבל בהגבלה צרה, בכל ישותו ומציאותו". אולם, עליו לדעת שהוא אינו רק אדם פרטי, אלא הוא "איבר של הכלל הגדול של כלל האומה". כל אחד מאיתנו הוא איבר באורגניזם הגדול והשלם ששמו "כלל ישראל" ולכל אחד יש את מקומו. על אף שברור לנו שהישועה בוא תבוא וברור לנו שתבוא גאולה לעם ישראל ייתכן שאדם יחשוב שהוא עצמו אינו חלק מתהליך זה. הרמח"ל מלמדנו ב'דעת תבונות'⁵ שכל אדם, בכל מהלך חייו ובכל בחירותיו, הוא

- ה. עיין בשיטה לר"ן, שם: "ועוד צריך לבאר: צפית לישועה בימיה? - ולא אמר צפית שתבוא ישועה לישראל, דמי שאינו מאמין זה אפיקורס הוא, שהאפיקורסים אינו מאמיניו שתבוא ישועה לעולם לישראל".
- ו. עיין דעת תבונות, סעיף מ (במהדורת הר"ח פרידלנדר): "ומתוך עומק הצרות הרבות והרעות מצמיח ישועה בכחו הגדול".
- ז. עיין קול התור, פרק שני, בחינה קכה
- ח. עיין אורות הקודש, חלק א, עמוד קנב. עיין עוד אורות התחיה, אות כו: "מתחתית המדרגה הננו הולכים ונוצרים עוד הפעם כימים מקדם. כל הרכוש הרוחני של העבר הולך ונבלע לכאורה במקורו, ויוצא הוא בפנים חדשות, מקוטנות הרבה בכמותו אבל רעננות מאד ועלולות לצמיחת גדולה מלאה חיים עזיזים, באיכותן".
- ט. חלק א, עמוד רפג (במהדורת תשע"ה)
- י. עיין סעיף קע (במהדורת הר"ח פרידלנדר): "הנה האדון ב"ה צריך לקחת מעשי בני

שותף פעיל במהלך הכללי המתקם בעולם. כך אומר הרב: "נדע נאמנה כי בוא תבוא, וכל חלק מן הטוב שבאוצר כל איש פרטי מצטרף הוא עם החיים הכלליים ההולכים לכוון את ישועת ה' הכללית בבוא עיתה". כל אחד מאיתנו שותף בכל מעשה ממעשיו בבניין ישועתם של ישראל. אם ננסח זאת בלשון בה הגנת אמרה לנו זאת בהיותנו בגן הילדים: לכל אחד מאתנו יש האבן משלו בבניין המקדש. עיקרון זה כבר מובא בשם בעל 'נעם אלימלך' האומר שכל אדם מניח אבן לבניין בית המקדש וכפי גודל נשמתו כך בנינו משמעותי יותר בבניין המקדש בירושלים של מעלה^{יא}. לאור זאת מבאר הרב את עניינה של השאלה "צפית לישועה": "על כן התביעה היותר שלמה היא על כל מהלך החיים של האדם, אם ניתן לו ערכו הכללי בתור צפייה לישועה". השאלה מתייחסת למכלול חייו של האדם: האם פעלת במודע בחלק מחייך בנוגע למהלך הכללי של עם ישראל וישועת העולם?

"וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם צְפִים"

מתוך הדברים הללו הרב מברר מה נדרש מאיתנו. הרב מסביר שהמושג "צפיה" נובע מהמילה "צפיה". כל אחד מאיתנו ששירת בצבא ערך תצפית במשך זמן כלשהו. בהיותנו בטירונות השכיבו אותנו בחולות ניצנים והורו לנו לספור את המשאיות הנוסעות על הכביש ואת קרונות הרכבת החולפת במסילת הברזל. כשבגרת יוטר, הוצבתי במוצב חודר ברמת הגולן שממנו ניתן להשקיף לשטחה של סוריה. תפקידנו היה לדווח במקרה שנבחין בתנועות כוחות האויב. בשלבים מאוחרים יותר הצטוונו לצפות במשקפת ולדווח על תנועת כלי רכב בודדים. ישנם אנשים שתפקידם להאזין לקשר

האדם לפי מה שהם, ולשפוט אותם לפי התולדה הנולדת מהם באמת - לפי מה שהניח הקדוש ברוך הוא לבני האדם לתקן בבריאה כולה... והנה ביום הדין הגדול יפרוש האדון ב"ה את השמלה לעיני כל היצור, מכל מה שנעשה מיום ברוא אלקים אדם על הארץ עד היום ההוא, ויראה יוטר משפטו בכל מעשה ומעשה, קטון וגדול, ומה נגזר עליו לפי משפטו האמיתי^{יב}.

יא. עיין זרע קודש, פרשת כי תצא, ד"ה כי תבנה: "כל יום כשאדפ עובד אותו ית' הכל לפי מעשיו, בונה את ירושלים ובית המקדש. יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח למשל לבינה שלימה. כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו^{יג}."

או לקווי האויב, וישנם הצופים באמצעות לוונינים או אמצעים דיגיטליים אחרים.

מסביר הרב זצ"ל שבציפייה לישועה ישנם שני מישורים, המנוגדים זה לזה במידה מסוימת: "הציפייה כוללת גם שימת עין תדירית, גם באין שום יחש של הכרה גלויה חיצונית אל הישועה, כמו שהמצפה עומד על המשמר ימים על שנה, ולא יעזוב עמדתו גם באין לפניו דבר מיוחד". המושג הראשון של הציפייה לישועה מתייחס לעיתות שגרה. הצופה עומד במגדל התצפית או מול המכ"ם ותפקידו הוא "שימת עין תדירית". גם אם מאומה לא אירע והשגרה לא נשברה מוטל על הצופה להשגיח ולצפות על השטח או על המסך. מובן זה של ציפייה הוא המובן הרגיל והשגרתית.

"לך העמד המצפה אשר יראה יגיד"

אולם, ישנה התנהלות שונה כאשר מדובר ב"אירוע מתגלגל", כלשונו של ראש הממשלה בהתייחסו לנגיף הקורונה המתפשט כעת. ממשיך הרב: "וגם שבכל עת מצוא של איזו הערה, שיראה שראוי לעשות איזה דבר לישועה, יחיש פעולתו ולא יעזוב, כמו שהמצפה בראותו על פי צפייתו שבאה שעת מעשה לבריחה או הגנה מאיזה אויב וכאלה, עליו החובה לעשות מה שדרוש לעשות לטובת המצב". כאשר הצופה מבחין ממגדל התצפית שישנה תנועה של כוח זר בשטח, חובתו להודיע על כך לפיקוד ולהתריע על אשר רואות עיניו. בדומה לכך, אומר הרב זצ"ל, כאשר דבר-מה משתנה בעולם ואנו מבחינים במהלך או בתנועה המתרחשים בעולם הדבר מחייב אותנו לפעול - "יחיש פעולתו ולא יעזוב". במצב שכזה יש לפעול יותר מתוך הציפייה לישועה.

"בכל אני עושה שליחותי"

לפני כחודש, כששרר מצב שגרה בעולם, יכולים היינו לחיות את חיינו כהרגלם ולהפטיר מהשפה ולחוץ "ומצפים לישועה". אבל כעת כשהעולם קורס, אלפי אנשים מתים, רחמנא ליצלן, משהו קורה בעולם והדבר מחייב אותנו להתבוננות. מה אנו נדרשים לעשות אינני יודע, אבל קודם כל יש להתבונן ולהבין שעתה באה "שעת מעשה של בריחה או הגנה מאיזה אויב וכאלה".

אמש אמר ראש הממשלה שאנו מנהלים מלחמה באויב. באיזה אויב מדובר? בנגיף זערוורי! הדבר מזכיר את הסיפור המופיע בגמרא³ אודות

טיטוס, שלאחר שהחריב את בית המקדש חשב שהוא מלך העולם. הלוא הוא הצליח להרוס את בית המקדש של אלוקי ישראל הגדול! הוא יצא מבית המקדש, לקח עימו את כלי הקודש והפליג חזרה לרומא. אמר הקב"ה: וכי סבור אתה שביכולתך לגבור עליי?! לא אשלח כנגדך את צבאי, אלא "ברייה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה" והיא תעשה עמך מלחמה! נכנס יתוש דרך אפו של טיטוס וקדח במוחו עד שבסופו של דבר טיטוס מת בגללו. בניתוח שלאחר המוות מצאו שהיתוש שהשתקע בראשו של טיטוס הגיע לגודל של גוזל.

הקב"ה, שמנהל את העולם, ממציא לנו פתאום נגיף שהוא אולי בגודל מיליונית המילימטר והוא מהווה את אויב האנושות. הרי זה פלא! העולם כולו עומד נבוך נוכח תופעה זו ומאבד את עשתונותיו. שמעתי מתלמיד בישיבה, שבמקום שהוריו מתגוררים בארצות הברית אנשים מסתגרים בבתיהם. זה קורה ב"אמריקה הגדולה" הכל-יכולה! לא יאומן כי יסופר!

"צִפָּה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל"

מה החובה המוטלת על האדם במצב שכזה? אומר הרב זצ"ל: "עליו החובה לעשות מה שדרוש לעשות לטובת המצב, כן יזרז לעת הנכון בלא איחור רגע וזמן". נדרשות מאיתנו שתי תכונות מנוגדות: מצד אחד נדרש המבט הקבוע והתמידי, ומנגד לו נדרשת יכולת תגובה כאשר מבחינים בדבר-מה המתרחש. "לאלה שתי התכונות יחדיו, הנראות כמתנגדות זו לזו, ההתמדה בציפייה מחשבתית והזירז בעת הכושר, צריך להתרומם בעומק העיון של ציפייה לישועה".

בימים אלו עלינו להגביר בקרבנו את הציפייה לישועה. נשים לב לשכנינו המבוגרים והערירים, נקדיש להם זמן ותשומת לב. נפתח להם את לבנו ונציע להם את עזרתנו. אף עזרה זו הינה חלק מהציפייה לישועה. עלינו אף להתפלל. כשאנו מתפללים: "כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִינֵנו כָּל הַיּוֹם וּמְצַפִּים לִישׁוּעָה" נתכוון במיוחד לומר לריבונו של עולם: הננו מוכנים! אנו מוכנים שתשנה את העולם, אנו מוכנים לגאולה. ריבונו של עולם, יודעים אנו שרק אתה לבדך מנהל את המציאות, ועלינו לברר את חובתנו בזמן כזה. אנו עומדים בין פורים לפסח - בין גאולת פורים הטבעית לגאולת פסח הניסית. אמנם אנו מצויים בעיצומו של תהליך טבעי, אך מצד שני אנו יודעים ש"כִּימִי צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" - הקב"ה מסוגל

להתערב בעולם ולשנות את סדריו. בכוחו להראות לנו נפלאות שיציאת מצרים ונסיה יחווירו לעומתם^{יז}. אולי אלה עומדים בפתחנו? איננו יודעים. אנו מצפים ומאמינים שכך אכן יכול להיות.

נפנים עיקרון זה, נחשוב ונתפלל עליו. נבחן מה ביכולתנו ומחובתנו לעשות, כפי המוטל על כל אחד ואחד מאיתנו לפי מצבו - הן בין אדם לחברו, הן בין אדם למקום והן בין אדם לעצמו. נשתדל להעצים בקרבנו את ההכרה שהקב"ה מצפה מאיתנו כעת לא לשקוע בהסתכלות חיצונית על המתרחש, אלא להאמין, להתפלל ולהתחזק בלימוד תורה ובמעשים טובים. בעזרת ה', נתחזק ונלך ונוסיף אור.

יב. גיטין, דף נז, עמוד א

יג. מיכה, פרק ז, פסוק טו

יד. עיין ילקוט שמעוני, פרשת בשלח, רמז רנ: "עשה פלא עם אבות ועתיד לעשות עם בנים, שנאמר: 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' - אראנו מה שלא הראיתי לאבות, שהרי נסים ונפלאות שאני עתיד לעשות עם הבנים יותר מהפלא ונפלאות מה שעשיתי עם אבות".

"אָצְבֵּעַ אֱלֻקִּים הִיא"

נאמרה באופן דיגיטלי ב-כח באדר

חובה עלינו לקחת מוסר ולזעוק ולבקש רחמים.
חובה גדולה ועצומה זו
מוטלת ביתר שאת עלינו כלומדי תורה.

"נראה וחוזר ונכסה"

היום, ערב ראש חודש ניסן, הוא 'יום כיפור קטן', יום של חשבון נפש.

זכינו לחיות בתקופה הגדולה של הגאולה. הפסוקים ב'שיר השירים' אומרים: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. דומה דודי לצבי או לעפר האילים...". חז"ל דרשו שכונת הפסוק היא שהקב"ה והגואל מופיעים כמו צבי - ישנם זמנים בהם רואים את הצבי בעודו רץ על ההרים וישנם זמנים בהם הוא נעלם. בזמן בו אנו מצויים איננו רואים היטב את הצבי או שאנו רואים אותו רק במטושטש.

בכל המדינה ובכל העולם מתפשטת מגפת הקורונה. אנו יותר ויותר נדחקים לתוך ביתנו פנימה, יותר ויותר חלות עלינו הנחיות שבגינן נאלצנו לגלות מהשיבה ולסגור את בית המדרש לפני סוף ה'זמן' ואנו יותר ויותר מתנתקים זה מזה. המצב הקשה הולך ומחריף, החולים מתרבים, ולצערנו

א. פרק ב, פסוקים ח-ט
ב. שיר השירים רבה, פרשה ב, אות ג: "דומה דודי לצבי, מה צבי זה נראה וחוזר ונכסה נראה וחוזר ונכסה, כך גואל הראשון נראה ונכסה וחוזר ונראה... כך גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהן".

עלה מוות אף בחלוננו. לוואי וה' ירחם עלינו וימנע מהנגף להתדרדר עוד ועוד, חלילה.

"מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמּוֹךְ"

ברצוני לשאול מספר שאלות ולנסות לענות עליהן, לפי קטנות דעתי, כפי הנדרש בזמן הגדול הזה.

מהי חובתנו כיהודים בשעה זו? האם מוטלת עלינו חובה נוספת ומיוחדת כבני תורה? האם עלינו, בני ישיבת 'הכתל' - השוכנת מול המקום אשר בחר ה' לשכון בו - מוטלת חובה מיוחדת?

למדנו את דברי הרמב"ם בהלכות תעניותי שכאשר מתרחשת צרה בעם ישראל חובה לזעוק ולהריע. מוסיף הרמב"ם שאם חלילה חושבים שהדבר אירע במקרה "תוסיף הצרה צרות אחרות". דברים אלו של הרמב"ם תואמים במדויק למציאות אותה אנו חווים כיום.

ודאי שיד ה' מטלטלת כעת את כל העולם. ניכר לעין כל ש"אֶצְבַּע אֱלֹקִים הִיא"^א. כאשר אצטגניני פרעה ראו את הכינים הם הודו שאצבע אלקים בדבר, שהרי גודלן של הכינים הוא פחות מכשעורה^ב. גם כעת מדובר בנגיף שגודלו פחות מאלפיות מילימטר, ובפרט שידוע שהוא בצורת כתר (בשל זאת הוא מכונה בשם 'קורונה'), וודאי ש"אֶצְבַּע אֱלֹקִים הִיא".

לפיכך, גדולי ישראל, ובראשם הרבנות הראשית לישראל, קראו ליום של תשובה ותענית ביום זה. חובה עלינו לקחת מוסר ולזעוק ולבקש רחמים. חובה גדולה ועצומה זו מוטלת ביתר שאת עלינו כלומדי תורה. אמנם כאשר נמצאים בבית הניסיונות גדולים יותר וקשה יותר ללמוד, אך מוטל עלינו

ג. פרק א, הלכות א-ג: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן... וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות".

ד. שמות, פרק ח, פסוק טו

ה. עיני רש"י שם, פסוק יד על פי סנהדרין, דף סז, עמוד ב

להתחזק. נראה שדברי הנביא: "לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם" נאמרו על התקופה בה אנו מצויים. התורה שלנו מגנא ומצלא' לא רק עלינו אלא גם על משפחותינו ועל כל עם ישראל. כאשר מתרחשת צרה על היהודי לדבוק בשני דברים, המהווים את מרכז היהדות: תורה ותפילה. דברים אלו מחברים אותנו לקב"ה. הנביא אומר: "אל תיראי תולעת יעקב", ואמרו על כך חז"ל: "מה תולעת זו אינה מכה את הארז אלא בפה, כך אין להם לישראל אלא תפילה".

"ונשגב ה' לבדו"

בזמן הגדול והקשה הזה נראה לי שהדברים מקבלים משנה תוקף. דומני שיש בדברים אלו נקודה מהותית מאוד עבורנו. נראה שמאורעות הזמן הולכים ומתקרבים אל הייעוד של "ונשגב ה' לבדו". דברי הגמרא בסוף מסכת מכות¹ הולכים ונהיים אקטואליים. כך מספרת הגמרא: "בא דוד והעמידן על אחת עשרה" וצמצם את עיקרי ויסודות היהדות. מסביר רש"י² שהצורך בכך נבע מפני שהבחינו שהדורות הולכים ופוחתים. "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר": "וצדיק באמונתו יחיה". האמונה היא יסוד החיים, האמונה היא היסוד עליו עומד כל הבניין. גם בתקופתנו עלינו לחיות לאורה ולהבחין שהקב"ה הולך ומופיע במציאות, לראות את אפסותו של האדם נוכח הטבע - שהוא בגימטרייה 'א-להים'³. הטבע הפועל במציאות מונהג לאמתו של דבר על ידי ריבונו של עולם המופיע באמצעותו.

- ו. ישעיהו, פרק כו, פסוק כ. "תשובה זו השיבהו לנביא לך עמי בא בחדריך בבתי כנסיות ובבתי מדרשות" (רש"י, שם).
- ז. עיין סוטה, דף כא, עמוד א
- ח. ישעיהו, פרק מא, פסוק יד
- ט. מכילתא דרבי ישמעאל, פרשת בשלח, מסכתא דויהי, פרשה ב
- י. ישעיהו, פרק ב, פסוק יא
- יא. דף כד, עמוד א
- יב. ד"ה והעמידן
- יג. חבקוק, פרק ב, פסוק ד
- יד. עיין תניא, שער הייחוד והאמונה, פרק ו: "והנה שם 'א-להים' הוא שם מדת הגבורה והצמצום, ולכן הוא גם כן בגימטריה 'הטבע', לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע". עיין עוד הכוזרי, מאמר א, סעיפים סט-עט.

כעת מתגלה חולשתו של כוח האדם. הלוא כעת החשש הוא שחלילה וחס לא תהיינה מספיק מכוונות-הנשמה עבור כל החולים. מתברר כישלוננו של כוח האדם כאשר עליו להתמודד עם נגיף מזערי המשבית עולם ומלואו. כוחנו העיקרי הוא כוח רוחני - אמונה, תורה ותפילה. עלינו לזעוק ולבקש ממנו יתברך - שהוא זה שהביא את הנגף באמצעות מאורעות כלשהם - שיסלק אותו ברחמיו.

"קול דודי דופק"

ביחס לשאלה השלישית מקננת בקרבי תחושה פנימית שישנה דרישה מיוחדת משיבת 'הכתל', עימה אני זוכה לדבר כעת. מבין כל השיבות זכתה ישיבתנו לשאת את השם 'ישיבת הכתל'. כל אחד ואחד מאיתנו, שזכה לבוא וללמוד בישיבת 'הכתל' ולהתעלות מתורתם הגדולה של גדולי ישראל שבנו ובונים את ישיבת 'הכתל', זוכה ללמוד בצל השכינה. ישיבת 'הכתל' מצויה מול המקום שעליו אמר יעקב אבינו^{טו}: "אין זה פי אם בית אלקים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם". זהו המקום בו הקב"ה מתחבר אל העולם על כל מרכיביו, כאן נשקי שמיא וארעא^{טז}. כאן הכהן הגדול, האדם הקדוש ביותר בעם ישראל, נכנס בזמן הקדוש ביותר לפני ולפנים אל קודש הקודשים לבקש רחמים על עם ישראל. כל זה הוא ממש כאן מול חלונה של ישיבת 'הכתל'.

האין לדבר זה משמעות כלפינו? האם משמעותה של 'ישיבת הכתל' מתמצת רק בחוויה של הירידה אל 'הכתל' בשירת "ישמחו במלכותך"? בימים האחרונים מציפות אותי מחשבות שאשתף אתכם בהן בשיחת ועידה זו.

בסוף ספר שמואל ב מופיע סיפור קשה מאוד הפותח במילים: "וַיִּסֶף אֶף ה' לְחַרֹּת בְּיִשְׂרָאֵל". רש"י אומר שם: "לא ידעתי על מה". בעזרת ה', בעוד תקופה קצרה נסב לליל הסדר בו נגיד: "וּבְזַרְעַ נְטוּיָהּ - זו הַחֲרָב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמָר: 'וְחָרְבוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם'", זהו פסוק מספר 'דברי

טו. בראשית, פרק כח, פסוק יז

טז. עיין נפש החיים, שער א, פרק ד

יז. דברי הימים א, פרק כא, פסוק טז

הימים' המתאר את האמור כאן. מגפה נוראה התחוללה מפני שדוד המלך מנה את ישראל. "ויאמר דוד אל גד צר לי מאד נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפלה"י" - הקב"ה, איני רוצה שתמסרני ביד אויבים אלא אני מעדיף להיפגע באמצעות ידיך שלך, לדוגמא: באמצעות נגיף הקורונה שאתה שולח, רחמנא ליצלן. "ויתן ה' דבר בישראל ויפל מישראל שבעים אלף איש"י. הקב"ה אמנם בוכה במקרה שכזה², אבל לעיתים הוא מחליט שכך ברצונו לעשות. "וישלח האלקים מלאך לירושלם להשחיתה וכהשחית ראה ה' וינחם על הרעה... וישא דויד את עיניו וירא את מלאך ה' עמד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם ויפל דויד והזקנים מכסים בשקים על פניהם"כא. חלק מפסוק זה נאמר בליל הסדר. דוד המלך מקבל אז מסר נבואי³: "ומלאך ה' אמר אל גד לאמר לדויד כי יעלה דויד להקים מזבח לה' בגרן ארנו היבסי".

דוד המלך עולה להר הבית, מגיע לארנו היבסי המציע לדוד את המקום בחינם, אך דוד מסרב ומתעקש לקנותו ולא לעשות מזבח לה' בחינם: "ויאמר המלך דויד לארנו לא כי קנה אקנה בכסף מלא כי לא אשא אשר לך לה' והעלות עולה חנם. ויתן דויד לארנו במקום שקלי זהב משקל שש מאות. ויבן שם דויד מזבח לה' ויעל עלות ושלמים ויקרא אל ה' ויענהו באש מן השמים על מזבח העלה. ויאמר ה' למלאך וישב חרב אל נדנה". תיאור נבואי מפחיד. כל עם ישראל יגיד זאת בליל הסדר ולא רבים הם היודעים את מקור הפסוק.

"והבית הזה חרב"

"זו החרב" - איני יודע מהי משמעות הדברים כלפינו, אך ברצוני לנסות להציע כוונה בדבר. איננו נביאים ואיננו יודעים את כוונותיו של בורא העולם, אך עלינו לנסות לחשוב מצידנו על המוטל עלינו לתקן. זכינו

יח. שמואל ב, פרק כד, פסוק יד

יט. דברי הימים, שם, פסוק יד

כ. עיין משנה סנהדרין פרק ו, משנה ה: "אמר ר' מאיר: בשעה שאדם מצטער, שכנה מה הלשון אומרת? כביכול: קלני מראשי, קלני מזרועי".

כא. דברי הימים, שם, פסוק טז

כב. דברי הימים, שם, פסוק יח

ללמוד בישיבת 'הכתל', השוכנת בטבורו של העולם הגדול. הקב"ה בחר בעם ישראל ובחר בירושלים העתיקה והביאנו לירושלים ובנה את ישיבת 'הכתל'. אולי אנו, בני ישיבת הכתל, נרמזים מן השמיים ומבקשים מאיתנו לעשות יותר למען המקדש. זכינו וכבר יש לנו מדינה, ישנן כבר רכבות השועטות לירושלים, ואפילו הולך ונבנה רכבל לכותל, אולם המקדש עודנו חסר. לקב"ה אין בית ושכינתא בגלותא! המדרש אומר^{כז}: "כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא שלא תבעו בניין בית המקדש"^{כח}. אכן אנו קטנים והדבר רחוק מאיתנו, אולם יחד עם זאת עלינו לזכור שזכינו להיות שכניו של מקום השראת השכינה והדבר מחייב אותנו. על כמיהתנו הפנימית להיות יותר גדולה ואז היא תפעל יותר ותקדם את הגאולה, כפי שכולנו לומדים בספר 'הכוזרי'^{כט}: "כי ירושלים אמנם תבנה כשייכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף".

אמנם אסור לעלות להר הבית, כפי שמורה ההלכה, אך כל אחד מאיתנו יכול להוסיף משהו, למשל אמירת תיקון חצות. ייתכן שעלינו להוסיף בישיבה לימוד סדר קדשים. בעזרת ה' נחזור ל'זמן' קיין, ואולי ניסד שיעור בלימוד קדשים כהתעוררות לבניין המקדש, שהוא השלב הבא לאחר התבססות המדינה^ל.

מעל הכל, עלינו להתעורר בתפילה על צערה של השכינה בשל השועלים המהלכים על הר הבית, כפי שאנו רואים בעינינו מהישיבה. על כל אחד מאיתנו לבחור לו דבר אחד לעשות בעניין ולחזק את התודעה בעם. חשבתו הבוקר שאולי יש מקום להגיד את פסוקי הקרבנות, למשל: את פסוקי קרבן העולה ואת התחינה שלאחריהם.

כג. מדרש שוחר טוב על תהלים, מזמור יז, ד"ה תפלה לדוד
כד. המשך לשון המדרש היא: "והלוא דברים קל וחומר - ומה אם אלו שלא נבנה בימיהם ולא חרב בימיהם כך נעשה להם ונענשו על שלא תבעו בנין בית המקדש, אנו שחרב בימינו והיה בימינו ואין אנו מתאבלין ולא מבקשים רחמים על אחת כמה וכמה!"

כה. מאמר ה, אות כז

כו. עיין סנהדרין, דף כ, עמוד ב: "וכן היה רבי יהודה אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה".

"הלא תקחו מוסר"

צריך לדעת שגם כאשר חולפות התקופות של הניסיונות, רישומיהן נשארים איתנו. כשהייתי במלחמה ונודע בישיבה שבקרב נהרגו חבריי בני הישיבה נשא מו"ר הרב הדרי זצ"ל שיחה. את הקלטתה של שיחה זו שמעתי לאחר זמן והיא הותירה את רישומה בקרבי למשך כל חיי. באותה שיחה הביא הרב הדרי את דברי ה'שפת אמת', המעמיק את משמעות העובדה שאת שמן הזית למנורה מפיקים מתוך זיתים שמכים עליהם שוב ושוב. עם ישראל נמשל לזית, שהקב"ה מכה עליו עוד ועוד במטרה להפיק ממנו את המיטב, במטרה להוציא ממנו שמן זית זך. עוד מצלצל באוזניי קולו של הרב הדרי בקוראו את דברי ה'שפת אמת'^{כז}: "וכמו כן בדורות... וכל הייסורים שעוברים על בני ישראל הם להוציא השמן... ועל כל פנים צריכין לראות שבכוח הייסורים יתברר אותו השמן..." - עודני זוכר את צעקתו: "שלא יהיו חס ושלום הייסורים לחינם!"

ברצוני להוסיף עוד, שבזמן מלחמת המפרץ אמר מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א: "אנחנו נעבור את המשבר הזה. עם ישראל הוא עם הנצח. השאלה היא מה ניקח מתקופה זו?" אני הקטן מוסיף, שמטרת הניסיונות החולפים עלינו בתקופה הזו היא להתרומם, בבחינת "וְהֶאֱלָקִים נֶסָה אֶת אַבְרָהָם"^{כח}, "ניסה" במונח של רצה להרים אותו. לכל אחד יש נשמה של תורה וזכה קצת לטעום טעמה של תורה, ועלינו למצוא את הדרך להתרומם ולהתקרב לקב"ה.

דבר אחד ביכולתי להבטיח לכם כאדם פשוט: בעזרת ה' כולנו נזכה לעבור את המשבר ולחיות חיים טובים, אבל העולם שיהיה לאחר הקורונה כבר לא יהיה אותו העולם שהיה לפניו. אני בטוח בזה במאה אחוזים. יהי רצון שאולי בזכות שנתעורר קמעה הקב"ה יאמר למלאך המשחית הרף. עם ישראל זועק היום לקב"ה. בעיקר אנו סמוכים על חסדו הגדול מתוך אהבתו אותנו ובחירתו בנו, ובפרט שהוא רואה את לבנו הקטן מתעורר.

בעזרת ה', בעוד מספר שעות יגיע היום בו אמר הקב"ה למשה^{כט}: "הַחֹדֶשׁ
הַזֶּה לָכֶם ראש חֲדָשִׁים ראשון הוא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה". הנצי"ב מוולוז'ין
אומר ב'העמק דבר' על אתר, שביום הזה מתחזק כוחו הסגולי של עם
ישראל^ל. יהי רצון שנזכה לגאולה שלמה, כדברי חז"ל^{לא}: "בניסן נגאלו, בניסן
עתידין ליגאל".

כט. שמות, פרק יב, פסוק ב. עיין רש"י.
ל. זו לשונו: "בחודש ניסן נוצר בראשונה סגולת עם ה' ביציאת מצרים, ע"כ אותו החודש
מסוגל להתחזק בעבודת ה' ע"י ספור יציאת מצרים שגורם אמונה ובטחון".
לא. ראש השנה, דף יא, עמוד א

"לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ"

נאפּרה באופּן דיגיטלי ב-2 בניסן

עבודתנו כעת להתרומם ולהתקרב לקב"ה יותר.
לשים דגש על פתיחת ערוץ התפילה מתוך שמחה
ומתוך אמונה.

"וישמעו רחוקים ויבואו"

בשנה זו, ה' אלפים תש"פ לבריאת העולם, אנו זוכים להיפגש ב'בין הזמנים'
בצורה מיוחדת, כפי רצון הבורא מאיתנו בעת הזו.

אין לי ספק שאנו עומדים בימים גדולים. תכלית בריאת האדם בעולם זו
הדבקות בה', "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר
ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו... שהאדם לא נברא אלא להתענג
על ה'". זוהי חובתנו שלשמה באנו לעולם. אכן, עד כמה קשה לנו להגשים
זאת. כל כך הרבה מסכים - תרתי משמע - מבדילים בינינו לבין הקב"ה
במשך כל ימות השנה. הצד החומרי שלנו ומרוץ החיים, מסכי המדיה, דעות
הסובבים אותנו - כל אלה מהווים מסך בינינו לבין הקב"ה. כעת הקב"ה
הביא את כל העולם למציאות שונה מזו השגרתית. כל העולם עצר
ממרוצתו. גם מי שחשב בתחילה שאין בעצירה זו צורך, מתחיל להבין שאין
מנוס מכך ואדרבה יש להרחיב בלימה זו לעוד ועוד תחומים.

ישנה הרגשה ממשית כעין מעמד הר סיני - "ציפור לא צווח, עוף לא פרח"². העולם כולו ניצב בדומיה וממתין לדבר ה'. זהו פלא של ממש. בתקופה שכזו ייתכן שייפתחו אף לבבות אטומים וירגישו שהקב"ה מושל בעולם, שהקב"ה מתגלה בתוך הטבע, שהוא בגמטריה 'א-להים'³. לצערנו אנו אכן חשים זאת על ידי שם 'א-להים', בבחינה של דין⁴. כולם חשים את אפסות האדם ואת גדלות הבורא. פתאום שגור בפי הכל הביטוי "בעזרת ה'". גם ראש הממשלה משדר תחושה זו לאומה. הרב צבי יהודה זצ"ל נהג לשבח את מנחם בגין ז"ל על כך ששם שמיים שגור בפיו. זו מעלה גדולה⁵. בעל כורחנו אנו לומדים לסגל לעצמנו ענווה.

"וקול דממה דקה ישמע"

ברצוני להעמיק יותר. ידוע לנו שקיימות בין בעלי החיים רמות שונות של שמיעה. לחתול, למשל, ישנה שמיעה על-קולית, שאינה קיימת אצל בני האדם. כך גם בנוגע לחוש הראיה. במציאות זו שה' הטיל אותנו אליה יש לפתח יכולת לשמוע את דבר ה'. הלוא הקב"ה מדבר עימנו דרך המציאות, ואפילו צועק. ישנם אנשים השומעים את צעקותיו. ככל שאדם יותר מרומם ויותר רוחני הוא יותר מסוגל לקלוט את השדר האלוקי. נדמה לי שכבני

ב. שמות רבה, פרשה כט, אות ט: "אמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן: כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה - ציפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו 'קדוש קדוש', הים לא נזדעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול 'אנכי ה' אלקיך'".

ג. עיין תניא, שער היחוד והאמונה, פרק ו: "והנה שם 'א-להים' הוא שם מדת הגבורה והצמצום, ולכן הוא גם כן בגימטריא 'הטבע', לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע". עיין עוד הכוזרי, מאמר א, סעיפים סט-עט.

ד. עיין רש"י, בראשית, פרק א, פסוק א, ד"ה ברא א-להים. עיין עוד תקנת השבין, עמוד קל: "ומידת הדין הוא המנהיג עולם הזה כידוע, דאלקים בגימטריא הטבע, וכן תחילת הבריאה במידת הדין רק אחר כך שיתף מדת הרחמים לקיום העולם".

ה. עיין פלא יועץ, ערך שם שמיים: "ופירשו רז"ל על פסוק: 'וירא אדוניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו' שהיה שם שמים שגור בפיו, ויצחק אבינו הכיר הקול קול יעקב לפי שהזכיר שם שמים ואמר: 'כי הקרה ה' אלקיך לפני'. הנה כי כן טוב לגבר שיהא שם שמים שגור בפיו על כל דיבור - אם מספר דבר שעשה יאמר: 'עשיתי זאת בסיעתא דשמיא', ואם מספר דבר שיעשה יאמר: 'אעשה זאת בעזרת ה' יתברך', ובה יהיה ה' מצליח בידו".

תורה השאלה העיקרית שאמורה להעסיקנו בימים הללו היא: מה אבינו שבשמיים רוצה מאיתנו? מה ריבונו של עולם רוצה ממני? מה הוא רוצה מכל אחד ואחד מאיתנו ומה הוא רוצה מעם ישראל?

מיותר לציין שישנה חובה עצומה לקיים את המצווה הגדולה שהתורה מצווה אותנו בשמירת הנפש ולהישאר בבית. זוהי חובת ההשתדלות המוטלת עלינו.

"ולעבדו בכל לבבכם"

בתוך הדממה הקיימת, עלינו להטות את אוזנינו לקול ה' יתברך. הקב"ה מבודד אותנו יותר ויותר. בתחילה הוגבלה ההתקהלות למאה איש, אחר כך צומצמה לעשרה וכעת אין להתקהל יותר משניים יחד.

הקב"ה שבראנו מתייחס אלינו כבנים יחידים ומשגיח עלינו בהשגחה פרטית. בפנינו עומדים שני ערוצים להתקשר עימו: האחד באמצעות לימוד התורה, שהרי הקב"ה "נותן התורה" בכל יום, כפי שברכנו הבוקר בברכת התורה. בודאי שגם בימים אלו עלינו להתאמץ ולהתחזק בלימוד התורה. השני הוא ערוץ התפילה. הרב צבי יהודה זצ"ל נהג לומר שהתורה היא הפנייה מלמעלה למטה, מהקב"ה אלינו, ואילו התפילה היא הפנייה מלמטה למעלה, מאיתנו אליו.

זה הזמן לפתח את ערוץ התקשורת הזה. הבה נבחן את עצמנו: האם אנו אכן פונים אליו בתפילה או שאנו כציפורים הקוראות מילים^ט? התפילה היא

ג. עיין פלא יועץ, ערך שמירה: "כתיב: 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם' וכתיב: 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד'. הביטה וראה שבשום מצוה לא נאמר 'מאד' כמו במצוה זו שחייב אדם לשמור נפשו מסכנה ומחשש סכנה... וכשיש דבר בעיר, ח"ו, יקיים דברי חז"ל שאמרו: 'כנס רגליך או יברח לו והיתה לו נפשו לשלל, דכתיב: 'חבי כמעט רגע עד יעבור זעם'... ועלינו לעשות מה שמוטל עלינו, וה' הטוב בעיניו הוא יעשה".

ד. עיין ט"ז, אורח חיים, סימן מז, סעיף קטן ה: "שתקנו לחתום 'נותן התורה' שיש במשמעותו לשון הוה, ולא נתן בלשון עבר, אלא הכוונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים". עיין עוד ב"ח, אורח חיים, תחילת סימן רצד; ערוך השלחן, אורח חיים, סימן מז, סעיף יג.

ה. עיין שיחות הרב צבי יהודה, שמות, תרומה, סדרה א, פסקה 4; תרומה, סדרה ג,

פסקה 12

ט. עיין ספר הכוזרי, מאמר ג, אות ה: "ויהיה הלשון מסכים עם המחשבה לא יוסיף עליו,

עבודת הלב, זו אינה עבודת השכל. אנו דור שכלתני, שכלנו פועל ללא הרף, אולם האם ביכולתנו גם לדבר עם הקב"ה מתוך עבודת הלב ולהתפלל בלב נרגש?

ברצוני להעיד על עצמי, אף שאתבייש בדבר. אמש אמרתי לאחת מבנותיי "היום התפללתי בפעם הראשונה פסוקי דזמרה". היא התפלאה: "אבא, האם אתה מדלג על זה כל יום?" עניתי לה שאכן בכל יום אני אומר את פסוקי דזמרה, אבל היום לראשונה בחיי התפללתי פסוקי דזמרה. רק היום הרגשתי את המשמעות הטמונה במילים. בימים אלו מתאפשר לומר את המילים לאיטי, הלוא אין לאן למהר... פתאום חשתי את גדלותו של ריבונו של עולם, העולה מכל פסוק בפסוקי דזמרה.

אמנם בספרי ההלכה כתוב להגיד את הפסוקים "כמונה מעות"^א, אולם בשטף החיים בדרך כלל אין לנו זמן לזה. הלוא אנו ממהרים ללמוד תורה ולדאוג לישיבה ולדאוג לפרנסה ולדאוג לילדים ולדאוג לעם ישראל - הכל דברים טובים, אך התוצאה היא שלעולם אין לנו זמן לעצמנו. לפתע הכל נעצר ואנו מוצאים את עצמנו יושבים בנחת ומתאפשר לנו לומר ברוגע את פסוקי דזמרה, ואילו פנינים אנו מוצאים שם! איזו הרגשה של הכתר של הקב"ה!

מעולם לא הרגשתי כך את עומק המובן של הפסוקים במזמור "אשרי יושבי ביתך"^ב. אני מתבייש אך זו המציאות, גם אם הדבר נראה כמעורר תמיהה. פתאום הרגשתי באמת את המילים: "גדול ה' ומהלל מאד"^ג. חשתי רוממות הנפש עד כדי דמעות. הלב שלי התחיל להביע את עצמו. תופעה שכזו אינה שכיחה אצלי בימים הרגילים. זהו דבר שאני רואה אותו כאפשרי ביותר עבורנו בימים הללו.

ולא יבטא בתפילתו על דרך המנהג והטבע כמו הזרזיר והבבגא (=והתוכי) אלא עם כל מלה מחשבה וכונה בה"

י. עיין תענית, דף ב, עמוד א: "דתניא: 'לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם' - איזו היא עבודה שהיא בלב? הוי אומר: זו תפילה."

יא. שלחן ערוך, אורח חיים, סימן נא, סעיף ח: "אין אומרים הזמירות במרוצה, כי אם בנחת" - "שלא ידלג שום תיבה ולא יבליעם אלא יוציא מפיו כאלו מונה מעות" (משנה ברורה, סעיף קטן כ).

יב. תהלים, פרק פד, פסוק ה

יג. תהלים, פרק קמה, פסוק ג

"ומאירים את העולם"

אמנם גם זה אינו מספיק. כעת עלינו לפעול מן הפנים אל החוץ. עליי להקרין מתוך פנימיותי והתרוממותי לכל בני הבית. בימים אלו, בהם כל אחד מאיתנו סגור בביתו יחד עם "משפחתו הגרעינית", אנו נקראים להתרומם ולהדביק ברוממות הזו את כלל "המשפחה הגרעינית". כל אחד עם מי שהקב"ה גלגל אותו להיות סגור בבית יחד עימו - בין אם אלו ההורים, בין אם זה האח הקטן, בין אם זו האחות. זה הזמן לשיחות נפש עמוקות. אנו נקראים להתרומם ולרומם את סביבתנו.

אמנם, הדבר הקל לנו ביותר עתה הוא לשקוע בעצבות, בתחושת הבדידות ובחרדה מפני הבאות. אכן, המצב מאיים מאוד - אלפים כבר מתו רק בארצות הברית, הארץ הכל-יכולה. ממש נורא ואיום. יש לי תחושה שהקב"ה נוהג עימנו בארץ ישראל בחסד. בסייעתא דשמיא אנו הראשונים בעולם גם בתחום הזה, אולי גם כי אנו זהירים יותר במצוות "ונשמרתם". למרות המצב הקשה עלינו להיות שרויים בשמחה ולא לשקוע חלילה בעצבות ובדיכאון⁷. העבודה של הימים הללו היא להגיע לליל הסדר בשמחה פנימית אמיתית על הזכות לקיים את מצוות ה' ולהקרין שמחה זו לכל אלה שיהיו עימנו בליל-הסדר הזה. זאת ניתן לעשות רק מתוך אמונה וביטחון בקב"ה ומתוך דבקות בו.

דומני שהשנה אנו לומדים חידוש עצום בעניין זה.

בעת הזו אנו מוזהרים שלא נתקרב לזולתנו כדי שלא נדביק אותו בנגיף מוות, חס ושלום, במידה ואנו נושאים אותו. גדולי התורה אף כינו מי שאינו נזהר מכך במילים חריפות: רודף, רוצח. הלוא מחלה זו יכולה להדביק בקלות רבה כל כך! מכאן יש ללמוד את יכולתו של האדם להדביק את זולתו ברע, ומכיוון שאנו יודעים ש"מידה טובה מרובה ממידת פורענות"⁸ יש ללמוד עד כמה באפשרותנו להדביק את הסובבים אותנו במידה טובה, באור תורה ובקדושה. עד כמה יש לנו אחריות על הזולת! זה הנדרש מאיתנו! כמה אחריות יש כלפי הזולת שלא לגרום לו חולי, חלילה, על אחת

יד. כפי שהזהיר הגאון רבי עקיבא איגר באגרתו בזמן המגיפה (אגרות רעק"א, אגרת עא): "שלא לדאוג ולהרחיק כל מיני עצבות".

טו. סוטה, דף יא, עמוד א; סנהדרין, דף ק, עמוד ב

כמה וכמה שמוטלת עליי אחריות לגרום טוב לאחר. "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך"^{טז} - תן אותה לאחרים! כך מסבירים בספרי החסידות^{יז}.

בנוסף לכך, יש להתפלל על אחרים ולהאיר פנים לזולת. אף אם אתה שרוי במתח ובעצבנות זוהי אינה סיבה לכעוס על בני משפחתך. זה הזמן לעבוד על עצמנו ולהאיר פנים. דווקא עכשיו כשאין מחויבויות חיצוניות ניתן יותר לעזור בבית או לאוכלוסיות-סיכון הזקוקות לסיוע. סוף סוף ישנה הזדמנות להאיר פנים לאחות הקטנה ולהשפיע עליה מאור התורה שספגתי בישיבה. בימים שבשגרה זהו עלול להיות ביטול תורה, אולם עכשיו בלית ברירה אתה בבית ויש לך פנאי לכך. האר פנים, חייך כל הזמן (כפי שניתן לראות את הנהגתו של מו"ר הרב נבנצל שליט"א המחייך תמיד) והרבה אור סביבך. חשוב גם על אחרים, הדִבֵּק חברים באהבת התורה. אתן לכם דוגמא מהחבורה שלנו: ברוך ה' אנו מקיימים חבורה קטנה הלומדת בכל יום דף יומי באמצעות 'זום'. אחד מבני החבורה צירף חבר שאיני מכיר, וכבר מספר ימים הוא איתנו בחבורה שלומדת דף יומי. כמה נפלא! בדומה לכך ניתן, לדוגמא, ליצור קשר עם החניכים ב'בני עקיבא' או במעגלים אחרים ולהקים יחד איתם מסגרות ללימוד תורה באמצעות 'זום'.

"עד אִמְצָא מָקוֹם לִּהְיוֹת"

בשיחה הקודמת דיברנו על הנגף שהתרחש בימי דוד ועל המקום המיוחד של מקום המקדש. ננסה לחשוב על כך שוב. יש לקב"ה עולם ובו מיליארדי כוכבים. מתוכם הוא בחר בכדור הארץ, ומכל כדור הארץ הוא בחר בעם אחד - עם ישראל, וכן הוא בחר בירושלים ובמקום המקדש, והוא בחר בישיבת 'הכתל', והוא בחר לשים דווקא אותי בין הלומדים בישיבת 'הכתל'. הרי זה מדהים! אני נציג של דורות על ציר ההיסטוריה העולמית והישראלית! דורות חלמו על זה ואני זכיתי לכך! בימים כתיקונם אנו מורגלים לכך ואיננו שמים לב לזאת, אבל תחושת ליבי מורה שכעת על

טז. אבות, פרק ב, משנה ח
 יז. עבודת ישראל (למגיד מקוז'ניץ), ליקוטים לאבות, שם: "דרומז שאל יחזיק הטובה הוא התורה שלמד לעצמו, רק ילמוד לאחרים גם כן".

כל אחד ואחד שזכה ללמוד בישיבת 'הכתל' לעשות דבר-מה ביחס למקדש, ביחס לשכינה. מחובתנו שיהיה איכפת לנו יותר שהשכינה תשרה יותר בעולם ובעם ישראל.

לפיכך, אני מבקש מכל אחד מבני הישיבה בקשה אישית קטנה שיש לה השפעה לאומית - כל אחד יחליט ליטול על עצמו דבר-מה בעניין זה. אחד יגיד מידי יום את פסוקי קרבן התמיד והתחינה שלאחריהם, אחר יתפלל יותר בכוונה "ולירושלים עירך" ומישהו יאמר תיקון חצות (היינו 'תיקון לאה' הנאמר בימים הללו) ויהיו כאלו שיתחזקו בלימוד הלכות המקדש.

"אני הוא ולא אחר"

לסיכום - הקב"ה רוצה מאיתנו רק טוב. הוא אוהב אותנו יותר מאשר אנו אוהבים את עצמנו¹, ואף יותר מאשר הורינו אוהבים אותנו, שהלוא כולנו בבחינת "בְּנֵי אֱתָם לֵאמֹר אֱלֹהֵינוּ" ². אם היינו מרגישים עד כמה ה' אוהב אותנו היינו קופצים משמחה. מאידך, איזה צער יש לשכינה כשיהודי חולה או כשנגזר על יהודי להסתלק מהעולם³.

עלינו לגלות את ה'כתר'. כנראה שלא הצלחנו לגלות את הכתר כאשר הוא השפיע עלינו במאור הפנים, וכעת עלינו לגלות אותו דווקא מתוך הלחץ של הכתר - הקורונה - השמה כל אחד מאיתנו בסכנת חיים. אולם אנו מאמינים ושמחים. זוהי עבודתנו כעת - להתרומם ולהתקרב יותר לקב"ה. אני חושב שיש לשים יותר דגש על פתיחת ערוץ התפילה מתוך שמחה ומתוך אמונה. עלינו להשפיע על אחרים, להשפיע על המציאות שסביבנו. עלינו לבוא לליל הסדר מתוך שמחה ואמונה. אם נזכה - ניפגש כולנו ביום י"ד בניסן בעת הקרבת קרבן פסח, ואם לא נזכה - נמשיך לעבוד את ה' כל אחד במקומו כי כולנו עבדיו יתברך.

יח. עיין חובות הלבבות, פתיחה לשער הביטחון: "כי הבורא יתברך מתקן ענינו יותר ממנו, ובוחר לו טוב יותר ממה שהוא בוחר לעצמו".

יט. דברים, פרק יד, פסוק א

כ. משנה סנהדרין, פרק ו, משנה ה: "אמר ר' מאיר: בשעה שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת? כביכול: קלני מראשי, קלני מזרועי. אם כן המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך קל וחומר על דמם של צדיקים".

יש לנו להתבונן בדברים שנאמר מתוך ההגדה של פסח, שלא נאמר מן השפה ולחוץ: "אֲנִי וְלֹא מִלֶּאֱלֹהִים... אֲנִי וְלֹא שָׂרָף... אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ... אֲנִי ה' - אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר" - רק 'אני' בעולם, כל המציאות אין מבלעדיו, אפס זולתו. הוא נמצא בכל מקום. על אף כל העולם הגדול והרחב הוא מתייחס אלי הקטן. על אף שלא מצא בי דבר הוא בחר בי, בחר בנו, בחר בישיבת 'הכתל' ובחר בעם ישראל ובירושלים. איזו זכות!

"כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"

נאמרה באופן דיגיטלי ב-יג בניסן

ריבוננו של עולם,
אם זהו רצונך נעשה אותו, הלוא אנו בניך,
ושמחים להיות עבדיך

"וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ"

מצויים אנו בערב פסח ה' אלפים תש"פ שנים לבריאת העולם, שלושת אלפים שלוש מאות שלושים ואחת שנים ליציאת מצרים.

בשנה בה אירעה יציאת מצרים התרחשו האירועים באותם ימים בדיוק כפי שאנו מציינים אותם השנה. עשירי בניסן חל בשבת הגדול. ביחס ליום זה הצטוו בני ישראל מפי הקב"ה ביד משה ואהרן, כפי שנאמר בפרשת 'החודש': "דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית אִבְתּוֹ שֵׁה לְבֵיתוֹ... שֵׁה תַמִּים זָכָר בֶּן שָׁנָה... וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה", כלומר עד מחר לפני שלושת אלפים שלוש מאות שלושים ואחת שנים, "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֵבִים", מחר אחר הצהריים. "וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוֹזוֹת וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה...", הוא ליל הסדר. "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא... וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר... וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם הַגֵּרִים נִעְלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לֵה". בו בזמן ה' מתגלה בארץ מצרים: "וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ

מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'". ואילו אתם - "והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים". "והיה היום הזה לכם לזכרון", זכרו את היום הזה, "והגתם אתו חג לה' לדתיתכם", גם בשנת ה' אלפים תש"פ. "שבעת ימים מצות תאכלו" בחג פסח - "וביום הראשון מקרא קדש... ושמרתם את המצות... שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם".

עתה משה רבנו מודיע על ציווי ה' לבני ישראל: "ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח. ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף". כך אכן ה' ציווה, כפי שקראנו בפסוקים הקודמים, אך כעת משה רבנו אדון הנביאים מוסיף על הציווי: "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר". משה רבנו שכולו תורה מוסיף ציווי חדש - אין לצאת מהבית, עוצר. "ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף". "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם", יש לשמור ולחכות² לפחות עד לשנת תש"פ. בהמשך הפסוקים מופיעה ארץ ישראל: "והיה כי תבאו אל הארץ... והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם...". ואכן, כך אירע. בני ישראל לקחו את השה בשבת הגדול, שבו אירע הנס הידוע: "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו". "ויהי בחצי הלילה וה' הפה כל בכור בארץ מצרים...".

רש"י מסביר את הסיבה שבגינה משה הוסיף את האיסור לצאת מהבית: "מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע". המשחית קיבל את הרשות להרוג את כל המסתובב והוא אינו מבדיל בין צדיק לרשע. אף צדיקים עלולים למות אם לא יצייתו להוראה זו. יש להעמיק עוד ולהבין את משמעות הדבר.

ב. עיין בראשית, פרק לז, פסוק יא: "ואבינו שמר את הדבר" - "היה ממתין ומצפה מתי יבוא".

רש"י בפסוק ו מסביר את העומד ביסודו של ציווי זה: "היה ר' מתיא בן חרש אומר: הרי הוא אומר: 'וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה עֵתָּךְ עֵת דְּדִים' - הקב"ה אומר: הגיע זמנה של הגאולה! "הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר: 'וְאֵת עֶרְם וְעַרְיָהּ, וְנָתַן לָהֶם שְׁתֵּי מִצְוֹת: דָּם פִּסַּח וּדָם מִילָה, שִׁמְלוּ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, שְׁנֵאמַרְהִי: 'מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדַמְיָךְ' - בְּשָׁנֵי דַמִּים". לדברים אלו נרמוז בליל הסדר.

הבוקר ראיתי את הדיווח שראש ממשלת ישראל - ראש מדינת היהודים אשר בארץ ישראל, שהינה ראשית צמיחת גאולתנו, האיש שהקב"ה שמו להיות מנהיג בארץ ישראל בעת הזאת - ציווה לכל היהודים שבארץ ישראל: "וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בִּקְרָא!" הוכרז על עוצר רק בליל הסדר! לפני התקדש היום יחול סגר, וכבר עכשיו אין איש ברחובות, ובליל הסדר עצמו יחול עוצר. שפשפתי את עיניי ותהיתי האומנם זו המציאות או שמא זהו מדע בדיוני? "עוצר" היא מילה שנשמעת לנו לקוחה מימי המנדט הבריטי, מסיפורים על הרב אריה לוי זצ"ל. האומנם ממשלת ישראל חשבה על הפסוק הזה? איננו מתנבאים, חלילה, אך כל הבוקר אני מתהלך אחוז פלא על הדרך בה ריבוננו של עולם מגלגל דברים. מפליא איך הדברים חוזרים על עצמם. איזה תזמון אלוקי! רק בידו של מלך העולם, "שהכל נהיה בדברו" - כל חיידק וכל נגיף, המשגיח על הכל, ובפרט בענייני כלל ישראל - ליצור תסריט שכזה.

"אַחֲרֵית כְּרֹאשִׁית"

לאור זאת, התבוננתי בנכתב על פסוק זה והגעתי לדבר מדהים שכתב בעל הטורים על הפסוק: "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אִשׁ וּמִצּוֹת עַל מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ" - "ד' פעמים במסורה", ארבע פעמים בתנ"ך נזכרת המילה "יאכלהו". "ב' בענייני דפסח" - בפסוק זה ובעניין פסח שני; פעם שלישית

ג. יחזקאל, פרק טז, פסוק ח

ד. שם, פסוק ז

ה. שם, פסוק ו

ו. שמות, שם, פסוק ח

ז. במדבר, פרק ט, פסוק יא: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ".

- בא' בניסן בציווי על שבעת ימי המילואים: "אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֶהוּ^ח בַּעֲנִינָא דמילואים, מה התם נצטוו 'וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ^ט הַכֹּא נִמִּי 'וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ". יש לחשוב על הקשר שבין הדברים. הפעם האחרונה היא בספר ישעיהו, בפסוק המדבר בענייני הגאולה: "וְאִידֶךָ: 'כִּי מֵאֲסָפֶיּוּ יֹאכְלֶהוּ". אומר על כך 'בעל הטורים': "דאיתקש גאולה אחרונה לגאולה ראשונה".

בהזדמנויות רבות אנו מדקלמים מהשפה ולחוץ עיקרון זה של: "כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת"^י. איננו יודעים את הדברים לאשורם ואיננו מתיימרים לנבא את העתידות, אולם רק עיוור לא יבחין בתזמון המדהים שהקב"ה מנהל דרכו את העולם. "הכל נהיה בדברו!"

"אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת"

ריבונו של עולם אשר גאלנו מכור הברזל אשר במצרים^{יב} ומאושׁוויץ וטרבלינקה, מהשלכת הילדים ליאור ומשריפת הקדושים בקרמטוריום, והביאנו לארץ ישראל - הביאנו כעת למצבים לא נורמאליים. אי אפשר להאמין שזו המציאות. המציאות הזו מחוללת פלאות גם בקרב עם ישראל ומפיקה ממנו גדלות מיוחדת - חיילי צה"ל פרוסים בבני ברק. הלוואי שבינינו זאת שם ויתחילו להתפלל את התפילה לשלום חיילי צה"ל. זה מדהים! כל הצבא עסוק בחסד. חיילים לומדים אידיש, חיילים אומרים קדיש על אנשים שנפטרו ואין אפשרות לומר אחריהם קדיש. באחד מארגוני החסד בירושלים נארזו אלפי מנות לנזקקים ולניצולי שואה. איזה עם של חסד! לאיזה עם נפלא אנו שייכים!

ח. ויקרא, פרק ח, פסוק לא

ט. שם, פסוק לג

י. ישעיהו, פרק סב, פסוק ט

יא. מיכה, פרק ז, פסוק טו

יב. על פי מלכים א, פרק ח, פסוק נא

”נְפִלְאִים מַעֲשֵׂיָךְ”

בצעירותי שמעתי ממו”ר הרב אביגדר נבנצל שליט”א על הפסוק: **”וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאֲזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן בְּנֵךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלַתִּי בְּמִצְרַיִם”** - אתה תספר לילדיך ולנכדיך על האופן בו התעללתי במצרים. ספר להם אילו עלילות עשיתי שם, כיצד התעללתי בהם בעלילות מיוחדות ובדברים שאינם נתפסים. גם כיום המציאות אינה נתפסת - הקב”ה סוגר אותנו בבתיים. מבוגרים רבים, סבים וסבתות לא יחגגו את ליל הסדר עם נכדיהם. מדובר גם בניצולי שואה, שעצם העובדה שיש להם נכדים כלל אינה מובנת מאליה. אמנם ישנה הלכה האומרת¹ שכאשר אדם עורך את ליל הסדר ביחידות עליו לשאול את עצמו את שאלות **”מה נשתנה”**, אך תמיד תיארתי לנגד עיניי שמדובר בחייל השב מסיוור והוא לבד וכיוצא בזה. אולם, השנה יהודים רבים יערכו את הסדר לבדם וישאלו את עצמם **”מה נשתנה הלילה הזה?”**.

איננו יודעים מה יהיה בלילה הזה, אבל אנו נהג כפי רצונו של ריבוננו של עולם. הוא קנה אותנו לעבדים ביציאת מצרים, **”כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם”**², ומעתה ועד עולם אנו עבדיו עושי רצונו. בשביעי של פסח הוא זיכנו במדרגה נוספת, הגדולה יותר מבחינות מסוימות, מדרגת **’בנים’**, כנוסח הברכה: **”מַלְכוּתְךָ רָאוּ בְּנֵיךָ בּוֹקֵעַ יָם לְפָנַי מִשָּׁה”**³. יהודים עמדו בניסיונות במשך כל אלפיים השנים האחרונות, ואולי אף במשך כל שלושת אלפים שלוש מאות שלושים ואחת השנים שחלפו מאז יציאת מצרים. גם במעמקי החושך של אושוויץ יהודים חרפו נפשם לאכול כזית מצה בליל הסדר. אולם הפעם זהו ניסיון מסוג אחר. בימינו יש שפע וכל

יג. שמות, פרק י, פסוק ב

יד. עיין שלחן ערוך, אורח חיים, סימן תעג, סעיף ז

טו. ויקרא, פרק כה, פסוק מב

טז. עיין שפת אמת, פסח, תרל”ח, ד”ה הפרש: **”הפרש הגאולה שביציאת מצרים לקריעת ים סוף - על פי מה דאיתא שבני ישראל נקראים עבדים ובנים. וביציאת מצרים קבלו מלכות שמים... וכן כתוב: 'עבדי הם אשר הוצאתי כו'.** אחר כך קריעת ים סוף בחי' בנים... וכן כתוב: **’המעביר בניו בין גזרי ים סוף כו’** וראו בניו גבורתו כו’ מלכותך ראו בניך בוקע ים כו’ הכל בבחי' בנים”.

טוב, אך אין לצאת מהבתים. הכל נעצר. רצון ה' מאיתנו כעת הוא פלאי פלאות. "נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני", כפי שאומר רש"י ביחס לקרבנות".

נפנה כלפי שמיים ונאמר: ריבונו של עולם! אם זהו רצונך נעשה אותו בנפש חפצה. הלוא אנו בניך, "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם"^{יח}, ושמחים להיות עבדיך. נשתדל למלא את רצונך בשמחה כי כך ציוויתנו, למרות שהדבר יהיה קשה עלינו מאוד בימים בהם יהודים רבים בכל רחבי העולם נספים במגפת הקורונה. זהו משחית שאינו מבחין בין צדיק לרשע. למרות הכל, מאחר ואתה ריבונו של עולם ציוויתנו להיות בשמחה בחג אנו נשתדל לקיים זאת. על אף הקושי שבדבר נתאמץ להיות בשמחה פנימית גדולה, כי אנו מאמינים בך! יש לנו אִמון בך!

"כִּי חֲדָוֹת ה' הֵיא מְעֻזְכֶם"

מתוך כך ברצוני לדבר על האופן בו ייראה החג שאנו עומדים בפתחו. כל אחד מאיתנו הוא בן-ישיבה עבור המעגל בו הוא נמצא. בימים אלו כל אחד מאיתנו מצוי רק במעטפת הגרעינית שלו. טבעו של עולם הוא שבדרך כלל אנו חיים ב'חוץ'. אולם, כעת כל החיים מוכוונים פנימה - אין איש רואה אותך, אין הצגות.

עלינו להיות בשמחה בכל שבעת הימים הללו של פסח. כך כותב הרמב"ם^{יט}: "שבעת ימי הפסח... וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו, שנאמר: 'ושמחת בחגך'". גם ב'שלחן ערוך' נפסק בעניין שמחת יום טוב^כ: "מצוות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה". בפסח ובשבת הקרובים נוכל להתמקד רק בלימוד, בתפילה ובאכילה. "ואל יצמצם בהוצאת יום טוב, וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת. וחייב לבצוע על שתי ככרות ולקבוע כל סעודה על היין. ובגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת... חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלווים אליו. כיצד

יז. ויקרא, פרק א, פסוק ט

יח. דברים, פרק יד, פסוק א

יט. משנה תורה, זמנים, הלכות יום טוב, פרק ו, הלכה יז

כ. אורח חיים, סימן תקכט, סעיפים א-ב

משמחה? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים; והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו". כותב על כך ה'משנה ברורה'^{כא}: "והוא מצוות עשה מן התורה, דכתיב^{כב}: 'וְשִׂמְחֵתָ בְּחֶגְךָ', ונוהגת גם בנשים. 'במועד'... דגם חוה"מ הוא בכלל מועד לעניין שמחה" על אף שלא נאסרו בו המלאכות. מצד שני, על אדם האוכל ושותה ברגל להיזהר שלא יבוא לידי קלות ראש^{כג}: "ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר".

ברצוני לפרוט את העיקרון לפרטים מעשיים. אנו נתפלל כל אחד במקומו. אין למהר. יש להתפלל תפילה של חג ושל חול המועד כראוי להן - לקרוא הלל שלם בשמחה, בשירה ובזמרה, כפי שנהוג בישיבה. כך נעשה גם אם נעמוד בתפילה לבדנו. ריבוננו של עולם! אם רצונך הוא שאשיר לבד אעשה כרצונך ואשיר לבדי. אעשה כרצונך ואהלל אותך. כך נתפלל את תפילות החג בשמחה.

"המכבד את המועדות"

נכבד את חול המועד במפה לבנה על השולחן בכל שבעת הימים^{כד}, גם אם לא בכל הבתים רגילים בזה בשנים אחרות. לכתחילה מצווה ליטול ידיים ולסעוד על הפת שחרית וערבית, פעמיים ביום^{כה}, וכן לכבד את חול המועד ולקיים את סעודות חול המועד באווירת חג. עכשיו, כשלא ניתן לצאת מהבתים, יש לכך משנה חשיבות. זוהי הזדמנות נפלאה לחוויה משפחתית של סעודת חג על שולחן עם מפה לבנה, בשירה ובנגינה - הוא, אשתו ובניו או אחיו ואחיותיו. שמחה גדולה תהיה לנו אם נזכה להיות במשך כל שבעת הימים באווירת קודש.

כא. סעיפים קטנים טו-טז

כב. דברים, פרק טז, פסוק יד

כג. שם, סעיף ג

כד. עיין ערוך השלח, אורח חיים, סימן תקל, סעיף ד: "וכן המנהג שהמפה תהיה מונח על השלחן כל ימי חול המועד כביום טוב".

כה. עיין משנה ברורה, סימן תקל, סוף סעיף קטן א

מאיך גיסא, כתוב במשנה^{כי} שלמבזה את המועדות אין חלק לעולם הבא, והכוונה היא לימי חול המועד. תחושתי היא שבדרך כלל ישנם כאלה המרגישים יותר את צד החול שבימי חול המועד, אבל השנה נשתדל לחוש יותר את צד המועד שבהם. נלבש בגדים נאים בחול המועד על מנת לכבד את ה' ואת המועד, ועדיף אפילו ללבוש חולצה לבנה^{כי}. מצווה זו ללבוש בגדים נאים בחול המועד נוהגת גם אם אנחנו ספונים בביתנו ואיש לא רואנו. נתנאה בבגדים אלו לפני ה' שציוונו בכך אף בימי הסגר. זוהי אינה חיצונית, זו פנימיות.

"זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנוּהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמִנְהוּ"

שביעי של פסח הוא זמן האמונה הגדולה. על הים ראו נסים גדולים ואמרו את שירת הים. אנו נאמר את שירת הים עם המשפחה בשולחן השבת. בשביעי של פסח השנה לא יהיה טיש ולא תהיה ישיבה, השנה אפילו לא נוכל ללכת לכותל כבכל שנה. מי שיכול שיישאר ער עד לחצות ויקרא בביתו שירת הים בהתעוררות גדולה בחצות, פסוק-פסוק. כמו כן, ניתן לומר את שירת הים פסוק-פסוק עם המשפחה בשולחן החג. אבא יגיד פסוק, אמא תגיד פסוק, האח יגיד פסוק וכך הלאה. השרוי בבידוד, חס ושלום, יאמר שירת הים לבדו. העיקר להיות ברוממות קודש. את זאת ה' רוצה מאיתנו.

אני זכיתי בשנים עברו להיות אצל גאון ישראל ועוזו, הרב יוסף ליב זוסמן זצ"ל, בשירת הים בחצות-הלילה בביתו בבתי ראנד שבשכונת 'שערי חסד'. הוא היה מתלמידי הרב חרל"פ והיה אומר את שירת הים בניגון הירושלמי המיוחד. מי שחווה זאת אשריו וטוב לו.

"וְרַעַה אֱמוּנָה"

בכל שנה מיד לאחר הפסח עם ישראל עסוק בחגיגת המימונה. השנה הדבר לא יתאפשר. יש אומרים שחגיגת המימונה היא לרגל יום השנה לאביו של הרמב"ם - הלוא הוא רבנו משה בן רבנו מיימון הדיין - ועל שמו היא מכונה

'מימונה'. אמנם, הטעם האמיתי הוא ששם חגיגה זו הוא מלשון 'אמונה' -
 אנו רוצים חיזוק אמונה, שהאמונה תתעצם בקרבנו עוד ועוד. מיד
 כשמסיימים את חג הפסח שהוא חג האמונה, מוסיפים עוד יום של חיזוק
 האמונה. השנה לא יתקיימו האירועים הנלווים לכך ונהיה רק אנחנו והקב"ה.
 השנה יש מקום שגם האשכנזים יחגגו מימונה...
 חיזוק האמונה הוא האתגר הנדרש מאיתנו לעת הזו.

"וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קְרֵאתָ"

לסיום, ברצוני לפנות אל ריבונו של עולם יחד אתכם. ריבונו של עולם! ראה
 את עמך ישראל העוסק בהכנות לחג בתוך הבתים ובלי הצגות, עוסק בחסד,
 עוסק בעשיית מצוותיך. הם כל כך טיפשים עד שהם מוסרים את נפשם
 בטעות, גם במקום שאין צורך למסור אותה, ומתפללים במניין, מפני שהם
 כל כך רוצים לעשות את רצונך! ראה את ממשלתך במדינת ישראל, על אף
 שיתכן שלא כולם מניחים תפילין של רבנו תם, במה היא עסוקה? בחסד,
 בחישוב הדרכים להציל את עם ישראל. משקיעים תקציבי עתק על מנת
 לעזור לאנשים. איזו מדינה נפלאה, ריבונו של עולם! איזה עם יש לך! אין
 עוד עם שכזה בעולם כולו! "אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, אֶהְבֵּת אֹתָנוּ וְרָצִיתָ
 בָּנוּ, וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת, וְקִדְשָׁתָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקִרְבַּתָּנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבוֹדָתְךָ",
 והעיקר - "וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קְרֵאתָ". כל שיש לנו הוא ממך.
 בישיבה אנו לומדים על כך ש"אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד הוא".
 אנחנו זה אתה ריבונו של עולם!

הקב"ה יברך את עמו ישראל אשר בחר בנו וקרא לנו בשמו, שנזכה כולנו
 להיות מלאים באמונה, להיות מלאים בשמחה אמיתית ופנימית, ובעזרת ה'
 נזכה בחסדו הגדול לחג שמח.
 יהי רצון שהקב"ה יראנו במהרה את נפלאותיו ו"כִּימִי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת".

"אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם ה'"

נאפּרה באופן דיגיטלי ביום הזיכרון לשואה ולגבורה, כז בניסן

אנו רוצים להחזיר עטרה ליושנה -
להשיב את עטרתה של הגבורה היהודית הצפונה בשתיקה,
לרומם את הדרתה של גבורת האמונה התמימה

"מי כמוכה באלמים"

היום, יום השואה תש"פ, שבעים וחמש שנים לאחר סיום התקופה האפילה
ההיא, ברצוני לעסוק בהתבוננות אודות ימי השואה, וזאת דווקא כעת
בהיותנו נתונים תחת איום הקורונה המתפשטת בעולם ובמדינת ישראל.
דבריי ינבעו מנקודת מבטי האישי והפרטית, הנובעת מהיותי בן לשני
ניצולי שואה ומתוך האווירה שספגתי לתוכי בעקבות כך.

שמו הרשמי של יום זה הוא "יום הזיכרון לשואה ולגבורה". לכן ברצוני
לעסוק היום בגבורה אילמת - גבורתו האילמת והדוממת של העם היהודי.
יש בשתיקה משהו גדול ועוצמתי המבטא גבורה.

הגמרא במסכת יומא^א מסבירה שאנשי כנסת הגדולה כונו בתואר זה משום
ש"החזירו עטרה ליושנה". הגמרא מבארת שמה רבנו שיבח את הקב"ה
בשלושה שבחים מרכזיים, שאנו משתמשים בהם בתפילת העמידה: "הָאֵל־ל"

א. דף סט, עמוד ב: "דאמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה -
שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר: 'האל הגדול הגיבור והנורא'. אתא ירמיה ואמר:
נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. אתא דניאל, אמר: נכרים
משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור. אתו אינהו ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת
גבורתו שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו
של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות?".

(א) הגדול, (ב) הגבור (ג) והנורא". כאשר ראו הנביאים את מצבו של עם ישראל בגלות הם השמיטו אט-אט את שלושת התארים הללו. דניאל, שחי בשלהי בית ראשון, בתקופה שבה החלה הגלות, השמיט את הביטוי "הגיבור" ובכך השמיט את ביטוי הגבורה האלוקית. הגמרא מסבירה שהוא עשה כך משום שסבר שלא ניתן לשבח בזאת את הקב"ה שהרי בשעה ש"נכרים משתעבדים בבניו - איה גבורותיו?". כאשר לנוכח עיניו מיליוני יהודים מושלכים למשרפות הוא תוהה איה הן גבורותיו של הקב"ה. בזמן כזה דניאל אינו מסוגל לשבח את הקב"ה במידת הגבורה! לעומתו, אנשי כנסת הגדולה "החזירו עטרה ליושנה" ולימדו אותנו לקח נצחי: "הן הן גבורותיו!"², "זו היא גבורת גבורותיו, שכובש את רצונו ונותן ארך אפיים לרשעים!". הגבורה האלוקית היא גבורת האילמות, הגבורה שבשתיקה?³

חז"ל דורשים את הכתובי: "מי כמכה באלם ה'" - "מי כמוכה באילמים". נדמה חלילה כאילו אין ביכולתו של הקב"ה להגיב ולהשיב לאויביו. אבל זוהי בעצם גבורה! וכן בימי השואה - הלוא היה ביכולתו של ריבונו של עולם להפסיק את השואה. הוא אפילו לא נדרש לשם כך למטוס אמריקאי שישליך פצצה על משרפות אושוויץ. ריבונו של עולם, שהביא את ישראל לשואה זו, היה יכול לעוצרה בכל רגע נתון וגבורתו היא בכך "שרואה חרפתו ושותק" - "הן הן גבורותיו". זוהי גבורה אילמת.

ב. נוסחת ילקוט שמעוני במספר מקומות (עקב, רמז תתנו; נחמיה, רמז תתרעא)
 ג. עיין באר מים חיים, פרשת בראשית, ד"ה "וירא אלקים": "כי זה גבורה גדולה וחזקה לראות בצער אדם החביב עליו ולשתוק. והנה למשל אדם המצווה לרופא לחתוך אבר מבן יחידו החביב עליו... אך הנה גדלה עליו חיבת בנו לאשר יודע שזאת היא רפואתו ואם לא יעשה לו עתה זאת חלילה יפול עוד לחולי יותר... וזאת היא גבורה גדולה וחזקה במאוד לראות זאת ולשתוק ולהאריך אף לרשעי האומות עד עת בא קיצם. וכל זה הוא כי כל כך גדלה אהבתו ורוב טובו וחסדו על עמו ישראל, ויודע שזה טובה גדולה היא להם להחיותם להיטיב אחריתם סובל עתה הצער המופלג הזה כביכול, ברוך הוא וברוך שמו, בכדי שיוכלו לקבל הטובה השלימה בסוף הימים".
 ד. גיטין, דף נו, עמוד ב
 ה. שמות, פרק טו, פסוק יא

כך נהג בשעתו גם דוד המלך, מייסד מלכות-הנצח של עם ישראל. כאשר ביזהו שמעי בן גרא, שהיה איש נכבד ביותר, אמר דוד המלך למלוויו: "פִּי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל אֶת דָּוִד", והעדיף לשתוק ולא להגיב.

"יֹשֵׁב בְּדָר וַיְדִים"

ברצוני לתאר לפניכם את שתיקתו הרועמת של עם ישראל לאחר מאורעות השואה.

בילדותי, לפני כחמישים שנה, גדלתי בשטיבל של חסידי ויז'ניץ בנתניה. באותן שנים התפללו בשטיבל זה ניצולי שואה מבוגרים מיוצאי הונגריה. כולם איבדו את הוריהם. מביניהם היו כאלה שאף איבדו את אחיהם ואחיותיהם. היו גם כאלה שאיבדו את נשותיהם וילדיהם ולאחר שנות האימה אזרו אומץ ובנו חיים חדשים. אני זוכר יהודי בשם ר' אייזיק רוב. חתנו, הרב פרידמן - שהיה רב בית כנסת 'ישראל הצעיר' בנתניה - בא לנחמני בעודי 'יושב שבעה' לאחר פטירת אימי ז"ל. הוא סיפר לי אז על חותנו, ר' אייזיק, שאיבד בשואה שני ילדים, שיקם את עצמו והעמיד דור חדש. והנה הוא - החתן - נשוי לאחת מבנותיו.

באותו בית הכנסת התפלל גם אבי מורי ר' אליעזר וידר ז"ל. אני חושב שסיפור חייו היה הקשה מבין כל המתפללים. הוא איבד בשואה אישה - כמדומני ששמה היה פייגא - וחמישה ילדים. הם הגיעו לאושוויץ ב-א' בסיוון תש"ד במשלוחים של יהדות הונגריה.

באותם ימים נשלחו מידי יום למחנה מוות זה משלוחים גדולים בני למעלה מעשרים אלף יהודים. גם לקראת סיום המלחמה, בימים בהם גרמניה הלכה וקרסה ועמדה בפני תבוסה גמורה, לא רצה הצורר הנאצי לוותר על טרפנו. לשם כך, הגיע להונגריה הצורר הגדול, אדולף אייכמן, יימח שמו וזכרו, כדי לנהל בעצמו את שילוחם אל המוות של למעלה מחצי מליון יהודי הונגריה. התנהל שם מאבק עיקש על חייו של כל יהודי בניסיונות שונים להצילו. בימים אלו ממש, ימי ספירת העומר, נשלחו מאות אלפים מהם ישירות לתאי הגזים, עוד טרם הספיקו בכלל להבין את המתרחש סביבם. כמעט כולם נשלחו בארובות באופן מידי לאבינו שבשמיים.

בין העולים על המוקד היו אף אשתו הראשונה של אבי ז"ל וילדיהם, שהגדול ביניהם היה כבן שתים עשרה שנים. נותרה תמונה אחת בה נראים ילדים עדינים אלו - שלושת הבנים עטורי הפאות הבלונדיות: משה אהרון, אברהם אלתר ויצחק; ושתי הבנות - שושה ופאסיל. היה זה צילום ישן על רקע עיירה יהודית טיפוסית בהונגריה של אותם ימים.

אבי מורי לא נספה יחד איתם. הוא נשלח למחנות עבודה ולאחר מכן הצטרף לפרטיזנים. האמת היא שאיני יודע לספר מאומה על מה שהתרחש איתו באותן שנים. כל ימיו לא שמעתי ממנו מילה על מאורעות אותה תקופה בחייו עד ליום פטירתו, בהיותי כבן עשרים ואחת. דבר אחד התגלה לי כאשר הוא שכב בבית חולים 'מאיר' בכפר סבא לאחר שלקה בליבו. הזדמן לו אז לשמוע ניצול שואה כבן גילו שהתפאר בכך שאוכל כעת בשר דבר אחר, כמובן שאיננו מסוגלים לדון שום יהודי שהיה 'שם'. מששמע זאת אבי הוא נזעק: "מה?! אני עברתי את כל השואה ומעולם לא געלתי את פי במאכלות אסורות! איך אתה מתגאה בזה?" זוהי אילמות! אבי מעולם לא דיבר על כך הייתה בו גבורה של שתיקה.

הוא מעולם לא סיפר לי גם על אותה תמונה בודדה שהזכרתי. רק כשבגרתי הבנתי לבד את משמעותה. היא הייתה תמונה בתוך מחזור התפילה שלו ביום הכיפורים. פעם אחת בשנה התייצב אבא עטוף בטליתו על ראשו מול בורא העולם בשעת הדין כשהוא אוחז בידו את תמונתם של חמשת ילדיו שעלו על המזבח. מה אמר אז לבורא עולם? איני יודע. ידועה לי רק הדרך בה התנהג - "הן הן גבורותיו", גבורה של שתיקה, גבורה של אמונה. עם סיום המלחמה חזר אבי ז"ל, כבן שלושים שנה או יותר, לעיירתו וגילה שלא נותר ממנה איש. מה חלף במוחו באותם רגעים? כיצד חש? איני יודע ולא אדע לעולם.

לאחר מכן הוא פגש את אמי ז"ל, ששהתה באושוויץ כחצי שנה ושרדה בניסי ניסים, ונשא אותה לאישה. גם היא איבדה הורים, סבים וסבתות. עם הגיעם לאושוויץ ביום ג' בסיוון עלו כולם על המוקד. רק מתי מעט ממשפחתה שרדו ועלו ארצה. במשך כל החיים שמעתי ממנה בעניין זה רק שתי מילים בידיש: "מ'טאר נישט זינדיקען". איני יודע את תרגומן המדויק, אולם משמעותן היא שלמרות הכל אין להתלונן.

"בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יַחְסִיּוֹן"

מהיכן נולד כוח האיתנים הזה להמשיך הלאה לאחר כל מה שעבר עליהם? הגמרא בסוף מסכת מכות^ז אומרת שבא חבקוק והעמיד את כל התורה על יסוד אחד, יסוד האמונה: "וְצַדִּיק בְּאֱמוּנָתוֹ יַחֲיֶה"^ח. מהי אמונה זו? אמונה זו משתקפת בדממה ובאילמות אלו, בבחינת "וַיִּדְם אֶהְרֹן"^ט. בשבת פרשת "שמיני" ניסיתי לתאר לעצמי מה הרגיש אז אהרן הכהן? מה הרגיש אהרן הכהן בשעתו הגדולה ביותר של עם ישראל, בשעה של השראת השכינה, כשבה בעת מסתלקים שני בניו היקרים - עליהם העיד משה רבנו שהם "גדולים ממני וממרך"^י - מאחר שרצו להשיג מדרגות רוחניות יותר גבוהות^{יא}? התורה גילתה לנו זאת רק בשתי מילים: "וַיִּדְם אֶהְרֹן". מילים תמציתיות אלו טומנות בקרבן חינוך להתבטלות מוחלטת לנוכח הרצון האלוקי האין-סופי גם כאשר הוא אינו מובן, חינוך לדומייה ולשתיקה רועמת מלאת אמונה וחוסן.

אבי ואימי, זיכרונם לברכה, חינכו אותי לכך על ידי שתיקה זו, על ידי אמונתם התמימה, שאינה מקשה קושיות על אבינו שבשמיים. אני חונכתי שיהודי אינו מתלונן אף פעם. יהודי מקבל את מה שהקב"ה נותן לו. "בְּצֵל שְׁ-דֵי יִתְלַוְנָה"^{יב} - יהודי חוסה בצילו של הקב"ה.

"וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא"

מתוך שתיקתו זו נשא אבי את אמי ז"ל לאישה, בצילם של ימי ההישרדות שלאחר התופת. כבר 'שם', באירופה העשנה, נולד להם בנם הבכור. מיד כשהתאפשר עלו לארץ בחוסר-כל. באישון לילה הודיעו להם באופן

ז. דף כד, עמוד א

ח. חבקוק, פרק ב, פסוק ד

ט. ויקרא, פרק י, פסוק ג

י. ויקרא רבה, שמיני, פרשה יב, אות ב: "אמר משה לאהרן: אחי, בסיני נאמר לי שאני עתיד לקדש את הבית הזה ובאדם גדול אני מקדשו, והייתי סבור שמא או בי או בך הבית הזה מתקדש, ועכשיו ב' בניך גדולים ממני וממרך. כיון ששמע אהרן שבניו יראי שמים הן שתק וקבל שכר על שתיקתו".

יא. עיין אורות הקודש, חלק ב, הקודש הכללי, פרק א

יב. תהלים, פרק צא, פסוק א

פתאומי שכעת ניתן האישור ליציאה. בדרכים לא דרכים הגיעו אל אוניית המעפילים 'פאן-יורק', והפליגו ארצה בעלייה בלתי לגאלית כמובן. אולם, מלכות אנגליה הצבועה, שהציגה את עצמה כישרה והגונה, השליכה את אונייתם של אותם יהודים אומללים, גיבורים מושפלים, למחנה מעצר בקפריסין למשך מספר חודשים.

כיצד חשו אותם היהודים? הלוא לאחר שהקב"ה הוציאם ממחנות התופת שוב הם מושלכים אל מעבר לגדרות-תיל ולמחנות-מעצר, והפעם בחסותן של אומות העולם 'הנאורות'? איני יודע. אני יודע רק לומר שבעיניי זוהי גבורה.

"ומשל ברוחו"

יום זה מכונה "יום הזיכרון לשואה ולגבורה". הוא נקבע בתאריך זה, כז בניסן, משום שבו דוכא מרד גטו ורשה ונפל מפקדו מרדכי אנילביץ'. (מספר פעמים הגעתי עם תלמידי חו"ל לבונקר בו שכנה מפקדת המחותרת של גטו ורשה.) להוביל מרד תחת מגף הנאצים בגטו ורשה הייתה זו אכן גבורה. כיליד מדינת ישראל וכבוגר 'שיבת הסדר' שיצא לקרב בסולטן יעקב, קל לי יותר להתחבר לגבורה שבלחימה בידיים חשופות, האוחזות בבקבוקי מולוטוב ותו לא כנגד החיה הנאצית האדירה על חורבות וורשה ההרוסה. יחד עם זאת אני רואה גבורה גדולה נוספת בדור ההוא ההולך ונכחד.

כמה חשוב לנו כעת בימי מגיפת הקורונה להקפיד על ההוראות ולשמור על חייהם של אותם מתי מספר השרידים שנותרו מאותה תקופה נוראה. עד כמה עלינו הצעירים לגלות אחריות בימי הקורונה הללו ולשמור על בריאותם של סבא וסבתא המבוגרים, אנשי גבור הרוח האילמת, אנשי גבורת השתיקה. זו גבורה של יהודים שלא אחזו בנשק, אבל אחזו בפלך של שתיקה, אחזו במידת הגבורה האלוקית. גיבורים אנשי דממה, כדוגמת אבי ז"ל, שמעולם לא שמעתי ממנו מילה אודות מאורעות השואה.

במאמר מוסגר אספר, שכשאבי ז"ל חזר לעיירתו יחד עם שאר הפרטיזנים, היה לו רובה שקיבל מהם. עם נשק זה הוא ניסה להשיב לבעליו רכוש יהודי גנוב. ניסיון שכמעט עלה לו בחייו. מאורע זה הוביל לכך שהוריי ברחו לארץ.

"הַמְשָׁכִיל בְּעַת הַהֵיא וְדָם"

אנשי כנסת הגדולה "החזירו עטרה ליושנה". גם אנו רוצים לעשות כך היום ולהחזיר עטרה למקומה - להשיב את עטרתה של הגבורה היהודית הצפונה בשתיקה, את הדר גבורת האמונה התמימה. הדברים מקבלים משנה חשיבות כעת, כשאנו עומדים בניסיון מגפת הקורונה. איננו יודעים את מחשבות הקב"ה, שהביא על האנושות ועל עם ישראל את הנגף הזה. גם אם ייטענו שמקור מגיפה זו הוא דליפת חומר מסוכן ממעבדה בסין שלא שמרה עליו היטב, הרי שמחולל הדבר הוא ריבוננו של עולם, שהוא מסובב הסיבות והוא זה שגלגל את העולם למציאות זו. לפיכך, אנו מתמלאים בגבורה של שתיקה וקבלת הדין, ומשוכנעים שהקב"ה יוליד מכך טוב לעמו ישראל. אין שום ספק בדבר, על אף הכאב הגדול על הסתלקותה של כל נשמה יהודית בארץ ובתפוצות. למרות שבשעת מעשה קצרה בינתנו מהבין, הרי שבעוד שנה, שנתיים או יותר נדע במבט לאחור את תכלית הדברים. זהו אופן ההתבוננות בדרכיו של מקום, בבחינת "וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ"^י.

בדרך זו התנהל הקב"ה עם עם ישראל אף בגאולת מצרים - בתחילה, אדרבה "תִּכְבַּד הָעֵבֶדָה עַל הָאֲנָשִׁים"^י. כמה קשה היה לבני ישראל כאשר לא עמדו על פשר המאורעות. אף משה רבנו בא וטען לפני הקב"ה^{טו}: "לָמָּה הֲרֵעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי?" איני מבין את הנהגתך, ריבוננו

יג. שמות, פרק לג, פסוק כג. עיין שם בפירוש האלשיך הקדוש: "י"ל על פי רמז: הנה אנו רואין כמה דברים סיבות מסיבות שונות הנעשים בארץ מתחת אשר אנו מתמיהים למה עשה השי"ת ככה, אבל לאחר רבות הזמן אנו רואים ומבינים למפרע הכל כאשר לכל כל הסיבות תכלית כוונתם, כי כולם היו הכנות כדי שיעשה דבר גדול כזה... וזה האמונה טובה גדולה הוא לנו כי מקבלין שכר על האמונה. וזה 'וראית את אחורי' - לאחר שנעשה תכלית הדבר תראה ותבין למפרע מה שהיה ומה שנעשה, אבל 'לפני לא יראו' - קודם עשיית הדבר לא יראו ולא יבינו תכליתו"; עיין עוד העמק דבר, שם.

יד. שמות, פרק ה, פסוק ט

טו. שם, פסוק כב

של עולם! כתשובה מלמדו הקב"ה את סוד השתיקה^{טז}, את סוד ההתבטלות לנוכח הגבורה האלוקית^{יז}.

"בְּזִמְן שִׁישָׁאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלָפֵי מַעְלָה"

אסיים במשל נפלא שקראתי בדברי הרב יצחק זילברשטיין שליט"א. מעשה ביהודי אחד שננעל במשרד עורכי דין, השוכן בקומה החמישים של גורד שחקים בניו-יורק. הבניין הענק נסגר על מנעול וברית, ולא היה באפשרותו לצאת מהבניין הגדול והשומם. הוא הביט מהחלון וקרא אל העוברים והשבים אי-שם למטה: "הושיעו! אני פה!". אך איש לא שמע את קולו מגובה רב שכזה. מה עשה? על שולחנו ניצבה צלחת ובה סוכריות. הוא החל להשליך את הסוכריות דרך החלון אל האנשים הפוסעים ברחוב. אנשים אכן התכופפו להרים את הסוכריות, אך לא טרחו להרים את עיניהם ולבדוק מניין הן הגיעו. בצר לו הוא החל להשליך דולרים, אולי כעת יהיה מי שירים את עיניו ויבחין בו. אך ללא הועיל. אנשים הרימו את הדולרים והמשיכו ללכת. הוא לא ידע מה עליו לעשות. כעת הוא התחיל לזרוק חפצים שהיו מונחים על שולחנו - עטים, עפרונות וכדומה, דברים קטנים. עדיין איש לא הגביה את עיניו. במר ייאושו אחז במפלט אחרון. משכבר הימים הוא קיבל אבן יקרה וגדולה כהוקרה מעורך דין אחר, אבן מיוחדת

טז. עיין רש"י, שמות, פרק ו, פסוק א: "הרהרת על מידותיי. לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא, יב): 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ואחר כך אמרתי לו (שם כב, ב): 'העלהו לעולה', ולא הרהר אחרי. לפיכך 'עתה תראה' - העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ".

יז. עיין עולת ראיה, חלק א עמודים שפב-שפג, ד"ה "שכוחו וגבורתו מלא עולם": "הוצאת היצירה של המציאות כולה אל הפועל על ידי הכוחות הרבים והשונים צריכה היא התגלות כוח... לעצם סיבוב הפעולה רבת-הערך... זוהי הגבורה התגברות כוח הבונה והמחולל על כוח המהרס והמחריב, בגזרת יוצר כל ב"ה... צריך האדם לשום אל לבו, כי הנה רק חלק קטן מכל השלשלת הגדולה של הבריאה תחזינה עיניו, ורב לו רב כל הטוב והסדר הנפלא המלא אור חיים וחסד המתראה לעיניו תמיד בכל מרחבי הבריאה שלנגד עיניו להיות נפשו מתענגת על ה' ועל טובו. וכל אלה ההפרעות של חסרון הסדרים... הן רק באות מצד קטנות ההיקף של ראות עיני האדם... וכשיישא דעתו אל המרחב הגדול של המציאות הנפלאה ואיך כל המעשים כולם אחוזים בחוברת, ואם הם מרעישים ונראים כפורעים סדר פה לערכינו, מה נהדר הוא ערכם בכללו של המצוי".

וכבדה. הוא זרק אותה מלמעלה בתקווה שהיא תפגע במישהו, וכך אכן ארע - היא פגעה במישהו והוא הזמין משטרה. המשטרה הגיעה והביטה למעלה במטרה לגלות את הפוגע, והנה השוטרים הבחינו באדם העומד במרומי הבניין וזועק לעזרה.

כך היא דרכו של הקב"ה. לעיתים מזומנות הוא משליך עלינו מלמעלה דברים רבים וטובים - סוכריות, דולרים ושקלים. אך אנו מקבלים אותם כמובנים מאליהם. איננו חושבים מהיכן הם באו לנו, אלא ממשיכים הלאה. לכן, הוא מתחיל לזרוק עלינו אבנים קטנות, חלילה, וגם אז אנו ממשיכים בדרכנו ומתגברים על כך באמצעות איזו השתדלות. אולם, כשמתרחשת צרה איומה כזו כולנו נזכרים בו ונושאים את עינינו אל על.

ביום השואה תש"פ נישא את עינינו למעלה, מתוך מאורעותיה של מגיפת הקורונה הנוראה, ונתמלא בגבורת האמונה שיש בנו. נתבונן בכל הטוב שעושה עימנו הקב"ה בכל הזמנים, בכל החסד שהקב"ה משפיע על ארץ ישראל. כמה שונה יום השואה מיום הזיכרון לחללי מערכות ישראל, כמה רחוקים מאיתנו הימים בהם הובילו יהודים אל משרפות אושוויץ. נישא את עינינו השמימה ונכיר בכל הטוב, נהיה סמוכים ובטוחים שמכל הקושי והמורכבות ייצא בעתיד אור גדול. נידום כאהרן הכהן בשתיקה של גבורה, בשתיקה של קבלת הדברים, בשתיקה רועמת של אמונה.

"צדיק באמונתו יחיה".

"ישלח דברו וירפאם"

יהי רצון שהקב"ה ייתן כוחות לעמו ישראל, ישלח רפואה שלמה לכל החולים ויעצור את הנגף. יאמר למלאך המשחית די, וירפא ברחמים ובחסד את כל הצריכים ישועה ורפואה.

אנחנו רואים שבארץ ישראל ה' נוהג בחסד, אבל מרכיב חשוב בכך הוא העובדה שאנחנו, אזרחי ישראל, נוקטים באמצעי זהירות. גם כעת שהחיים שבים אט אט למסלולם עלינו להתמיד בכך. חלילה לנו מלהתבלבל. העובדה שפתחו את השערים והקלו בהנחיות שמירת הבריאות היא בשל ההיבט הכלכלי, ויש בכך חשיבות, אולם אנו יודעים שערך חייו של יהודי הוא גדול מכל הכסף שבעולם.

בימים אלו אין להדר במצוות שאין זו העת להדר בהן, כהידור במניין רגיל בבית הכנסת או כהידור בטבילה במקווה. לא את זאת מבקש מאיתנו ריבוננו של עולם בימים אלו אלא שנהדר בשמירה, בזהירות ובהקפדה על כללי הבריאות. נקווה שבעזרת ה' עוד יבואו ימים טובים לישראל, ונראה במהרה את הטוב שיצמח מתוך אמונתנו הגדולה.

"ה' צדיק יבחן"

שיחה לרגל פתיחת 'זמן קיץ' שנאמרה באופן דיגיטלי ב-ב באייר

מוטל עלינו לפעול בקרבנו שאש התורה,
אש עבודת ה' ואש התפילה
תבערנה בתוכנו בכל המצבים ולמרות כל האתגרים

אנסה לדמיין שאני ניצב בבית-מדרש מלא ומדבר בפני כל תלמידי הישיבה,
כמנהגנו השנה בשנה, אבל סוף סוף הדבר לא מתרחש כך באמת ושיחה זו
מועברת באופן דיגיטלי.

"אודף ה' כי אנפת בן"

"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"^א. דוד המלך אומר בתהלים^ב: "לדוד
מזמור חסד ומשפט אשירה לה' אומר". הגמרא בברכות מבארת
פסוק זה כן^ג: "אם חסד - אשירה, ואם משפט - אשירה". יהודי
אומר שירה לקב"ה ומודה לו בכל המצבים שיארעו לו. כך היא דרכו של
עם ישראל.

זכיתי וברוך ה' מגיל שמונה עשרה, למעלה מארבעים שנה, אני מצוי בעולם
הישיבות, ומעולם לא חוויתי פתיחת 'זמן' כזו כשהישיבה סגורה. גם
בעיצומן של מלחמות בית-המדרש המשיך לתפקד במתכונת מלחמה. כעת
הקב"ה מאתגר אותנו לראשונה במציאות חדשה. הוא בעל הבית, הוא בורא
העולם, הוא היודע, הוא המנהיג, הוא המכוון והוא המאתגר אותנו באתגר

- א. תהלים, פרק קיח, פסוק א
ב. תהלים, פרק קא, פסוק א
ג. דף ס, עמוד ב

הגדול העומד לפנינו. אנו מצידנו מודים לו על כך, לפי שניסיון מרומם ומגדל את האדם. הפועל 'לנסות' הוא מלשון 'להרים', בבחינת "והאלקים נסה את אברהם"^ה.

איננו יודעים אלו אתגרים עוד עומדים בפתחנו. איש אינו יודע, אף לא הנהגת המדינה. ייתכן שמצב זה יימשך עוד שנים, חלילה. רק הוא יתברך, שאין עוד מלבדו, יודע את פשר הדבר ותכליתו. ה'כלי יקר' אומר^ו שעניינה של הצרעת שאין לה תרופה הוא להראות שכל כולה היא רק מיד ה'. הלוא גם על המצורע לשבת בבידוד, כנאמר: "בדד ישב מוחין למחנה מושבו". אחד הר"מים בישיבה שלח לי קטע מופלא ביותר. ה'ספרי'^ח מפרש את הפסוק^ט: "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב" על מלחמת גוג ומגוג. הנצי"ב מוולוז'ין, בפירושו 'עמק הנצי"ב' על ה'ספרי', מפרש שמלחמה זו תהיה מלחמה מסוג אחר - זו תהיה מגפה: "ולא יהיה אלא מגפה גדולה". ייתכן שהכוונה היא למגפה זו המכה בנו כיום, איננו יודעים.

"וְאַצְרַף כְּבֹד סִינַיִךְ"

ברור שהעולם כולו עומד כיום בניסיון, ובפני כל ציבור וציבור עומד ניסיון המיוחד לו.

בנבואתו של הנביא זכריה על הגאולה הוא אומר^א: "והבאתי את השלשית באש וצרפתים כצרף את הכסף ובחנתים כבחן את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו אמרתי עמי הוא והוא יאמר ה' אלקי". המפרשים^ב מסבירים שבימות המשיח יהיו בעולם ניסיונות גדולים ומעם ישראל יישאר

ד. כמו: "נתתה ליראיך נס להתנוסס" (תהלים ס, ו) - "מעתה תתן ליראיך הרמה להתרומם בעולם" (מצודת דוד). עיין שם ברש"י.

ה. בראשית, פרק כב, פסוק א

ו. ויקרא, פרק יד, פסוק ב

ז. ויקרא, פרק יג, פסוק מו

ח. בהעלותך, פיסקא יז (במהדורת עמק הנצי"ב)

ט. זכריה, פרק יד, פסוק ג

י. שם, ד"ה וכן

יא. פרק יג, פסוק ט

יב. עיין רש"י, רד"ק ומצודת דוד, שם

רק שלישי, כפי שאכן התממש הדבר בדורות האחרונים. בפסוק זה הנביא אומר שאף על אנשי השליש הנותר יעברו ניסיונות גדולים בהם ייבחנו האם הם יוסיפו לעמוד באמונתם. העולם כולו עומד כעת בניסיון.

"אֵלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא"

גם אנו כבני ישיבה עומדים בימים הללו בניסיון מיוחד. ידוע המשל שסיפר 'החפץ חיים' על יהודי העומד בליבה של וורשה, המונה כשלושה מיליון איש, ונואם בהתלהבות באידיש. אל מי דבריו מכוונים? כמובן שהוא פונה אל אלו המבינים אידיש, אל היהודים. מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א המשיל זאת בסגנון אחר: כאשר אדם נואם בפני אולם מלא בחרשים וביניהם מצויים שניים המסוגלים לשמוע, ודאי שכוונתו לאלו השומעים. כך היא גם דרכו של הקב"ה - הוא פונה באמצעות ההתרחשויות אל אלו שבידם לשמוע, אל אלו המבינים את שפתו ואת איתותיו. לפיכך על עם ישראל ישנה השגחה פרטית מדוקדקת ומכוונת יותר מאשר על שאר אומות העולם עימן נוהג הקב"ה בהנהגה אחרת.⁹

"וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ"

כבני תורה העומדים בתחילת 'זמן קייץ' של שנת תש"פ אנו ניצבים בפני ניסיון מיוחד. "וְהִבַּאתִי אֶת הַשְּׁלֵשִׁית בְּאֵשׁ", אומר הנביא זכריה. מהי ה'אש'? ישנה אש השורפת ומכלה וישנה אש המאירה ומחממת. גם התורה נמשלה לאש, כפי שאומר הנביא ירמיהו¹⁰: "הֲלֹא כֹה דִבַּרְתִּי בְּאֵשׁ". בהקדמת הרמח"ל לספרו 'קל"ח פתחי חכמה', המכונה גם 'דרך עץ חיים', הוא מסביר שהתורה היא כגחלת שיש ללבות אותה. התורה פועלת על נשמתנו ונופחת בה רוח המבעירה את השלהבת הכמוסה בה¹¹.

9. עיין ספורנו, ויקרא, יג, פסוק ב. עיין עוד ביאור הגר"א על משלי, פרק כז, פסוק ה: "שטוב לאדם מי שמוכיח אותו בגלוי ממנו שאוהבו בסתר, כי המוכיחו בגלוי מסתמא אוהבו מאוד, כי יתרון האהבה מאוהב לנאהב ניכר ביתרון תוכחתו, כמ"ש (משלי ג, ב): 'אשר יאהב ה' יוכיח'... שמכוון לישר מידותיו ולתקנו בתוכחתו, והוא משלימות האהבה. וכן בהקב"ה..."

10. פרק כג, פסוק כט

11. בתחילת ההקדמה: "התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה - אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גזי

הפסוק בפרשת ויקרא אומר^ט: "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה", ואומר על כך הירושלמי^י: "אפילו בטומאה". המזבח כידוע רומז ללב^{יח}, ומוטל עלינו לפעול בקרבנו שהאש הזו - אש התורה, אש עבודת ה', אש התפילה - תבער בתוכנו בכל המצבים ולמרות כל האתגרים. זהו דבר קשה מאוד המצריך עמל ועבודה.

אני חש שזהו הניסיון המוטל עלינו כעת. המבחן שאנו נדרשים אליו בזמנים מורכבים אלו הוא המבחן של "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה" - שמירת עמדתנו הרוחנית בכל מצב אליו נקלע.

המגיד ממזריץ^{יט} דרש את פסוק זה באופן מופלא: אם "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ", היינו הלב, הרי ש"לא - תִכָּבֵה". ה'לא', השלילה - הטומאה אותה הזכיר הירושלמי - היא תכבה. בתקופה זו, בה אנו מסוגרים בבתינו, ישנם דברים רבים העלולים להסיט בקלות את דעתנו. במצב כזה ישנו מבחן שאכן "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ" בכל המצבים. מבחן זה מתרחש תמיד אלא שהפעם הוא מאתגר במיוחד. בימים כתיקונם אנו רואים בישיבה את מו"ר הרב נבנצל שליט"א, יהודי שעובד את ה' יום ולילה, ומקבלים מכך חיזוק; רואים בית-מדרש סוער וגועש, מתחזקים ומשתייכים. כל אלה חסרים לנו השנה. ראיתי שבני חו"ל יצרו אווירה של בית-מדרש באופן מלאכותי ומופלא על ידי הגילוי הנפלא של תוכנת 'זום'. הם לומדים בחברותא מול המצלמה של המחשב ושומעים ברקע קולות לימוד כאילו הם מצויים בבית-מדרש הומה. אולם, העיקר הוא מבחן אמיתי של אחריות עצמית אליו האדם נדרש מצד עצמו, גם כאשר הוא לבדו וללא חברותא מדרבן. זהו מבחן האמת עבור כל אחד ואחד מאתנו, להבעיר בלבבנו את אש התמיד. אין לטעות בכך - הקב"ה מעמיד אותנו במבחן, ואני מאמין ומשוכנע שנעמוד במבחן הזה בכבוד.

מרומים, גנזי הבורא, יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה".

טז. פרק ו, פסוק ו

יז. יומא, פרק ד, הלכה ו

יח. עיין ספר הכוזרי, מאמר ב, אות כו

יט. מובא בהיום יום (פתגמי חב"ד), כ' אדר שני

”כָּל עֵת יִהְיוּ בְּגִדֶיךָ לְבָנִים”

ברצוני למנות בקצרה מספר נקודות מבחן בהן עלינו לעמוד.

המבחן הראשון הוא מבחן האמונה, שהוא המבחן הגדול של התקופה. אני הקטן ממליץ, כפי שממליצים רבים מגדולי ישראל, להשתדל לקרוא לעיתים מזומנות את י"ג עיקרי האמונה. הבוקר עשיתי כך בעצמי והתחזקתי. כידוע, העיקר הראשון הוא: **”אֲנִי מֵאֱמִין בְּאֱמוּנַת שְׁלֹמֹה, שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ שְׁמוֹ הוּא בּוֹרֵא וּמְנַהֵג לְכֹל הַבְּרוּאִים, וְהוּא לְבַדּוֹ עֹשֶׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכֹל הַמַּעֲשִׂים”**.

המבחן השני והקצת יותר מורכב הוא מבחן הביטחון בקב"ה. אמונה היא הצד המופשט, והביטחון הוא יישומה הלכה למעשה^ב. מו"ר הרב יעקב כץ שליט"א המליץ ללמוד כעת את פרק הביטחון מתוך ספר "המספיק לעובדי ה'" של רבנו אברהם בן הרמב"ם, העוסק בענייני מידות הנפש ועבודת ה'. פעמים רבות המלצנו על כך בישיבה, וכעת גם אני יצאתי בעקבות הגדולים, בבחינת **”צֵאֵי לָךְ בְּעֵקְבֵי הַצֵּאֵן”**^{כא}, ולמדתי בספר עם בני ביתי. אכן זהו ספר ממש מופלא. אני ממליץ לייסד בתקופה זו חבורות לימוד בקרב התלמידים והאברכים ללימוד קצר אך קבוע בעניינה של מידת הביטחון, בספר זה או בספר אחר.

המבחן השלישי הוא בעניין שקידת התורה בזמן מורכב זה. גדולי ישראל המליצו בדורנו ליחד מקום בבית שבו יהיה בית-מדרש פרטי עבור כל אחד מבני הבית. במציאות של ימינו ניתן למצוא פינה בבית לכל אחד אף בבתייהן של משפחות גדולות. בצעירותי לא היה לנו מקום בבית, ברוך ה', ופינת הלימוד שלי הייתה בחדר השינה. בניתי שם שולחן שהתקפל על הקיר ולצידו הייתי יושב ולומד לאור מנורת שולחן. מומלץ למצוא את הדרך לעשות כך ולמצוא פינה המיועדת ללימוד גם בבית שאין בו חדר פנוי. זהו דבר מאוד משמעותי - מאוד קשה ללמוד במרכז הבית או בסלון

^ב. עיין חזון איש, אמונה ובטחון, פרק ב, סעיף ב: "האמונה והביטחון אחת היא, רק האמונה היא המבט הכללי של בעליה, והביטחון - המבט של המאמין על עצמו. האמונה בבחינת הלכה, והביטחון בבחינת מעשה... אך מה קשה להיות בוטח בשעת תפקידו באמת!"

^{כא}. שיר השירים, פרק א, פסוק ח

בבית המתנהל כהרגלו, ולכן ראוי לכל אחד מאיתנו ליחד לו מקום שקט בביתו בו הוא יוכל בעזרת ה' להצליח יותר ללמוד בריכוז ובהתמדה^{כב}. המבחן העיקרי המוטל עלינו כעת הוא מבחן האחריות העצמית, בו אנו נדרשים לקחת את עבודת ה' המיוחדת הזו ברצינות.

"וְנִקְדְּשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

בעניין התפילה - המצוי במקום בו מניין התפילה אינו שומר על כללי הבריאות הנדרשים, אלא יתפלל יחד עימו. זהו אינו רצון ה'! אל תהדר הידורים של הבל ותשליך את העיקר^{כג}: "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם"^{כד}! שמירת הנפש זהו הדבר הנדרש מאיתנו כיום בכל צעד ושעל. לנו, ברוך ה', יש מניין על הגגות. זוהי מציאות חדשה בעם ישראל. מימות הבית לא היה כדבר הזה שההלל של ליל הפסח נאמר על הגג, כפי שהגמרא מתארת^{כה}: "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא". אמנם לא היה לנו כזית מקרבן פסח, אבל בכל זאת בקענו את הגגות בשירת ההלל... אשרי אלו הזוכים להתפלל כעת במניין כדינו, אולם עבור אלה שאינם זוכים לכך נקיים מערכת של זמני תפילה ישיבתית על מנת שיוכלו להתפלל עם הציבור. כדאי לכוון את זמן התפילה לזמני הישיבה והציבור לפי שזכות הרבים מסייעת לקבלת התפילות^{כז}.

כב. עיין אגרת התשובה (לרבנו יונה גירונדי), יום א, אות יג: "חייב כל אדם לתקן מקום בביתו וישום לו שם הלכות או מקרא או תהלים או סדור תפלות, וכאשר יפנה מעסקיו ומדי עבור ממלאכתו יסור שמה לשנות או לקרות"; פלא יועץ, ערך התבודדות.

כג. עיין מורה באצבע (לרב חיד"א), סימן רמו: "זה עיקר העבודה: לשמור העיקרים ולהוסיף, לא לזלזל בעיקר ולקיים התוספת".

כד. דברים, פרק ד, פסוק טו. עיין לשלושה באלול (על הראי"ה קוק), חלק א, פסיקה נב, שהגדיר שהנהגתה של "יהדות שיסודה בריבוי תורה" היא לחשוש לפיקוח נפש ולהקל בהלכה במקרה שישנו חשש לכך.

כה. פסחים, דף פה, עמוד ב. "לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים, שהיו אומרים ההלל על הפסח" (רש"י).

כו. עיין שלחן ערוך, אורח חיים, סימן צ, סעיף ט: "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור. ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים. (והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין, מ"מ יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים. - סמ"ג) - "לפי שאז עת רצון ועולין כל התפילות ביחד" (פרי חדש, שם).

"מה טובו אהליך יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל"

שאיפתו של כל בן ישיבה צריכה להיות לקיים גם בתקופה זו שלושה סדרים של לימוד ותפילות משותפות עם הישיבה. כמובן כל זאת יחד עם הקשבה לצרכי הבית, הענקת יחס נכון לשאר בני הבית ועזרה להורים. על כל אחד מאיתנו להתמלא בהמון סבלנות, אורך אפיים ומאור פנים כלפי כל אחד מבני הבית בהתאם לרמתם ולמצבם, ולטעת אמונה וחוסן בכל אחד מבני המשפחה בהתאם למדרגה הרוחנית בה הוא נמצא. מציאות זו של שהייה בבית היא דבר נפלא וראוי שכל הבית יוקרן וייבנה ממנה^{כי}. מאידך גיסא, מוטל כעת על כל אחד להתבגר ולקבוע לעצמו את הגבולות שלו. כעת אינך בישיבה ואין איש רואה ומפקח על מעשיך. אתה אדון לעצמך. אתה הקובע לעצמך עד כמה תהיה מחובר לחדשות או לסדרות, חלילה. בימים אלו קל מאוד להתחבר לדברים התפלים הללו וזהו המבחן העומד בפני כל אחד מאיתנו. כבר הבאנו את דברי המגיד ממזריץ': כאשר "אֵשׁ תָּמִיד" תוקד על מזבח לבו של אדם, היא תכלה ותבער ממנו את כל ה"לא" והשלילי.

"שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם"

לקראת סיום ברצוני להזכיר את אשר דיברנו בתחילת ימי הקורונה. איננו יודעים מה מבקש הקב"ה מאיתנו, אולם אין ספק שעובדת היותנו הישיבה המשקיפה והקרובה ביותר אל מקום המקדש דורשת מאיתנו משימות ייחודיות. כמו כן, אין ספק שגם תקופה זו היא חלק מהמהלך הגדול של

כי. עיין ספר החינוך, מצווה שס, משורשי מצוות מעשר בהמה: "שהאל ברוך הוא בחר בעם ישראל וחפץ למען צדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי שמו... על כן סיבב בתבונתו ונתן להם מקום שידעו הכל דברי תורתו על כל פנים... ולכן בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסק החכמה והתורה שם והיא ירושלים... כמו שידוע שמעשר שני נאכל שם וכן נטע רבעי שנאכל שם... ילך שם בעל הממון עצמו ללמוד תורה או ישלח לשם אחד מבניו שילמד שם ויהיה ניזון באותן פירות, ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו, ובכן תימלא הארץ דעה את ה'... בהיות המלמד בכל בית ובית שוכן שם ערב ובוקר וצהרים ויזהירם תמיד אז יהיו כולם, אנשים ונשים וילדים, מוזהרים ועומדים ולא ימצא ביניהם שום דבר חטא ועוון, ויזכו למה שכתוב (ויקרא כו, יא-יב): 'ונתתי משכני בתוכם וגו' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים'".

קירוב הגאולה, אך איננו יודעים אם הגאולה תופיע מיד או שהקב"ה ימשיך לנסותנו עוד זמן מה עד שניישם את לקחי הקורונה. אלו הם מהדברים ש"לא יידע אדם איך יהיו עד שיהיו", כלשון הרמב"ם^כ, ואף על פי כן עלינו לשאוף להרים את המבט קדימה אל המקום הנשקף מחלונה של שיבת 'הכותל' - "אין זה פי אם בית אלקים זה שער השמים"^{כט}. עלינו להתחזק בדרישת המקדש, כפי שהרחבנו בשיחה לפני פסת. באותה שיחה ביקשנו שכל אחד ימצא לעצמו נקודה כלשהי של חיזוק הקשר לירושלים - אמירת תיקון חצות, אמירת סדר הקרבנות, כוונה בברכות הנוגעות לכך בתפילה. העיקר הוא לכוון את המבט כלפי ירושלים^ל. בהתאם לכך, בעזרת ה', יפתח בישיבה שיעור של הרב אנסבכר שליט"א בענייני בית המקדש.

נפנה לקב"ה: ריבונו של עולם! אנו מבחינים באיתותיך ומנסים להבין את פשרם, איננו מתעלמים! אנא, השקיפה ממעון קדשך והתבונן בנו. גם בעת שאתה מנסנו בניסיונות לא קלים קיים בנו את נבואת זכריה: "אמרת עמי הוא והוא יאמר ה' אלקי!"

"לעשות רצונך אלקי חפצתי"

ישנה אמרה חסידית מיוחדת המיוחסת לרבי מקוצק^{לא}. המשנה ב'פרקי אבות' אומרת^{לב}: "ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה". מסביר הרבי מקוצק: אל תאמר לכשאפנה מכל טרדוטיי ובלבוליי ומכל הדברים שמפריעים לי ללמוד; אל תאמר רק כשאהיה בבית המדרש עם החברותא והר"מ שלי, ואתחזק בשיחת ראש הישיבה ואלמד מהמשגיח ומהרב נבצל ואהנה מכל שאר התנאים שהישיבה מציעה - אז "אשנה", אז אעסוק בתורה ובמצוות. אל תאמר כן "שמא לא תפנה" - שמא הקב"ה מעוניין

כת. משנה תורה, הלכות מלכים, פרק יב, הלכה ב

כט. בראשית, פרק כח, פסוק יז

ל. עיין בראשית רבה, פרשה יג, אות יב: "כל שיחתן של בריות אינה אלא על הארץ: עבדת ארעא, לא עבדת. וכל תפלתן של בריות אינה אלא על הארץ: מרי תעביד ארעא, מרי תצליח ארעא! כל תפלתן של ישראל אינו אלא על בית המקדש: מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא!"

לא. אמת ואמונה, אות ד

לב. פרק ב, משנה ד

שתעבוד אותו דווקא במצב כזה ש"לא תפנה", במצב לא נורמאלי. ייתכן שלקב"ה חשובה עבודת ה' שלך דווקא בהיותך נתון בתוך הטירוף והבלבול, יותר מאשר עבודתך כאשר הכל מתנהל על מי מנוחות. בספר 'שומר אמונים' מובא בשם בעל 'התניא' לי שבדורות עקבתא דמשיחא העבודה שתהיה רצויה לפני הקב"ה היא דווקא זו הנעשית מתוך בלבול ומתוך קשיים. עבור אנשים רבים זהו תיקון יותר טוב מאשר אילו היו עובדים את ה' מתוך נחת ושלווה. אמנם נדמה להם שבשל הטרדות עבודת ה' שלהם פחות איכותית ואם היה להם יישוב הדעת היו עובדים את ה' בצורה טובה יותר אך זוהי טעות. עליהם לדעת שלפני ה' יתברך גלוי וידוע שהטוב יותר עבור תיקון נפשו של פלוני הוא לעובדו דווקא במצב שכזה. לעיתים אדם שואף ללמוד שלושה סדרים, שואף להתפלל כדבעי, אך הוא לא מצליח לעמוד בכך. הוא נופל וקם, נופל וקם. עלינו לדעת כי עיקר הכל הוא לעבוד את ה' באופן שהוא מתווה לנו, כפי שאומרת אותה משנה ב'פרקי אבות': "בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך" וימלא את משאלותיך לך.

נסיים בתפילה שהקב"ה יעזור לנו להצליח לעמוד באתגר הזה. נתפלל שהקב"ה ישמור על עמו ישראל ועל כל יושבי תבל. הקב"ה ישלח רפואה שלמה לכל החולים וישמור על כולנו ועל כל הקשורים אלינו. ניזהר בשמירת הנפש ונתפלל שיהיה לנו 'זמן' טוב, גדול ואיכותי שיהא תביב לפני הקב"ה.

לג. דרוש הבטחון, דף קעד; שלחן הטהור, מאמר אמונה ופרנסה, ענף ו לד. עיין שם בפירוש הרע"ב: "ואני שמעתי, שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה, והרי הוא כאילו כתוב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך".

"נְתַתָּה לִירְאִיךָ גַם לְהִתְנוּסִים"

נאמרה באופן דיגיטלי ב-יא באייר

עמידתנו בניסיון בתקופה זו
ובתנאים הנוכחיים הסבוכים הללו
זוהי מתיחת השריר שתביאנו למדרגה גבוהה יותר

"וְאִישׁ דָּעַת מְאֹמֵץ לֶחֶן"

הימים הם ימים מיוחדים מאוד. ייתכן והם ייזכרו לדורות בשם "ימי הקורונה". ברצוני לדבר היום על המתנה הגדולה שה' מעניק לנו בימים הללו.

הדבר הראשון שיהודי עושה כאשר הוא קם בבוקר הוא להודות על מתנת החיים, על כך שקם לעוד יום בעולם הזה: "מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיִּים בֵּי נַשְׁמֹתֵי". ברגעים הללו של היקיצה נפלא לקבל על עצמנו עול מלכות שמיים ועול תורה. אולם, בדרך כלל כשאנו קמים מהמיטה אנו ממלמלים "מודה אני" בשפה רפה. הקימה מהשינה מידי בוקר נדמית בעינינו כמובנת מאליה, כאתמול כן היום. אך האמת היא שזוהי זכייה גדולה - זכינו לכך ביום זה ולוואי שנזכה לכך אף להבא.

לדוגמא, בנו של מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א היה מצוי בתקופה האחרונה בסכנת חיים גדולה וממשית. הוא הגיע עד שערי מוות. כאשר החל להרגיש יותר טוב הוא הודה לכל המתפללים עליו. בחסדי ה' הוא השתחרר השבוע לביתו מבית החולים. בדבריו היה ניכר עד כמה הוא חש את משמעותה של מתנת החיים. הרי לפרק זמן מסוים התערער אצלו המצב הנורמטיבי והמובן מאליו בעינינו, שקמים מידי בוקר וחיים ונושמים.

כאשר הדברים מובנים מאליהם אנו חיים את חיינו בצורה שגרתית ורגילה. למשל, אם 'זמן קיץ' של שנה זו היה מתנהל כסדרו היינו חוזרים לשיבה בהתלהבות. לאחר מכן היינו חוגגים יום עצמאות נפלא והייתה מתחילה

השגרה. דרכו של עולם היא בזמן בו מתחילה השגרה מתחילה גם השחיקה. שגרת הלימוד היא קשה. קשה ללמוד יום אחר יום, שיעור ועוד שיעור, בעיון ובבקיאות. גם אלו הלומדים היטב חווים פעמים רבות תהליך כלשהו של שחיקה.

כדי להבהיר את הדברים אביא ברשותכם משל מעולם הספורט. כשהיינו ילדים היינו עורכים מידי פעם תחרויות קפיצה. כאשר ישנה תחרות אדם מסוגל להגיע להישגים גבוהים יותר מאשר הוא מגיע בדרך כלל. הוא מתאמץ, קופץ ומצליח. פעם השתתפתי בתחרות כזו וחשתי זאת. כשאדם מעוניין לפתח את שריריו על מנת שיהיה בריא לצורך עבודת ה', התקדמותו מתחילה דווקא בנקודה בה הוא חורג מהתנהלותו הרגילה, בנקודת המאמץ בה הוא מותח את שריריו מעבר לרגיל. דווקא הצורך לעבור משוכה יותר גבוהה הוא זה שיקדם את בניית הכושר שלו. כך גם מאמן הצבא את חייליו על פי סרגל מאמצים, המקדם את החייל ממדרגה למדרגה.

הדברים נכונים גם בכל תחום אחר. כאשר אדם מעוניין להתקדם רק באופן הרגיל הוא יישאר רק ברמתו ההתחלתית. אולם כאשר הוא יגיע לנקודה של מאמץ, כאשר הוא יאלץ לעבור משוכה או גדר גבוהה, הוא יגיע להישגים גבוהים יותר מאלה שהוא מגיע אליהם בשגרה.

כך נוהגת לעיתים ההשגחה האלוקית. לפעמים היא מעמידה את האדם בניסיון, המאלץ אותו להגיע למדרגות יותר גבוהות מאלו שהוא רגיל בהן. לדוגמא, כולנו מברכים את ברכת "אשר יצר", אולם סיפר לי מישהו שרק לאחר שאושפז בבית החולים ולא היה יכול לבצע את הפעולות המינימליות הללו הוא למד להעריך את משמעותה של ברכת "אשר יצר". דווקא בנקודות הקושי, כאשר עוברים על האדם מאורעות שונים וההשגחה מתערבת בחייו, האדם צומח וגדל, השריר שלו נמתח^א.

באופן זה נוהגת לעיתים ההשגחה האלוקית לא רק עם האדם הפרטי, אלא גם עם חברה מסוימת, עם דור שלם ואף עם המציאות כולה. נקודת המאמץ וההתמודדות היא המצמיחה ומוציאה את הכוחות הגנוזים לפועל.

א. עיין דרך חיים (למהר"ל) על אבות, פרק ה, משנה ג: "שעיקר הניסיון הזה להוציא אל פעל הנגלה צדקת הצדיק".

לכך כוונתה של התורה בלשונה: **"וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם"**, כפי שהמדרש¹ במקום מביא את הפסוק: **"נָתַתָּה לִירָאִיךָ נִסִּים לְהַתְנוּסִים"**. כלומר: ליראיך אתה נותן ניסים - כלומר דגל, תורה² - "להתנוסים" ולעלות יותר.

"רַק חֵזֶק וְאַמֶּץ מְאֹד"

מו"ר הרב הדרי זצ"ל היה אומר כדרך בעלי המוסר: "מיהו המתמיד? זה האוכל בזמן, הישן בזמן וגם לומד בזמן". אדם יוצר לעצמו קביעות באמצעות סדרים שהוא מקפיד עליהם ועל ידי כך הוא הולך וגדל מיום ליום.

לעומת זאת, העולם בו אנו חיים מאוד דינאמי ומהיר. אנו יכולים להיות ברגע אחד באוסטרליה וכהרף עין להיות וירטואלית בארצות הברית. הדבר מביא לכך שלדור זה יש אופי מאוד תזזיתי. בעבר אדם היה משנה את עבודתו פעם בארבעים שנה, עם השנים הפך להיות מקובל לעשות כך לאחר כחמש שנים, אולם כיום ייתכן שכבר לאחר שנה אדם מרגיש שמשעמם לו ועליו להחליף עבודה. זוהי נקודת תורפה של דורנו שדווקא עכשיו, בימים בהם משתנים הסדרים, ישנה הזדמנות לעבוד ולתקנה.

אמנם איננו מבינים את דרכיו של הקב"ה, אך באפשרותנו להתבונן בהן מעט בשכלנו. לאור האמור ניתן לראות תקופה מאתגרת זו של ימי הקורונה כמתנה שהקב"ה נתן לנו. עבודה רבה מושקעת על מנת לאפשר את הלימוד בישיבות, ויש לי תחושה שהקב"ה מביט בעם ישראל ויש לו נחת.

מגפה קשה זו מניעה גם תהליכים חיוביים. למשל, סיפר לי אחד הר"מים שאחד מתלמידיו שיתף אותו שהלימוד בבית ובאמצעות תוכנת 'זום' פועל רבות על כל משפחתו. הוריו ואחיו מעורבים ורואים את הלימוד שלו. הדבר משנה את הלך הרוח בבית והמשפחה כולה נקשרת לתורה. באמת דבר מופלא מאוד.

ב. בראשית, פרק כב, פסוק א

ג. בראשית רבה, פרשה נה, אות א: "כתיב: 'נתתה ליראיך ניסים להתנוסים מפני קושט סלה' - נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותו בעולם, בשביל לגדלו בעולם, כנס הזה של ספינה".

ד. תהלים, פרק ס, פסוק ו

ה. כמו: "הרימו ניסים על העמים" (ישעיהו סב, י); "שאו ניסים ציונה" (ירמיהו ד, ו); "ושאו ניסים לקבץ גליותינו".

"חַיִּים שְׁתָּהָא בְּנוּ אֶהְבֵּת תּוֹרָה"

ברשותכם אספר סיפור מופלא שהקב"ה גלגל לידי היום. אקדים וארחיב מעט על מושא הסיפור - הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל. הרב אברמסקי נולד ברוסיה והיה תלמיד חכם מיוחד. לאחר שהוצע לו להיות רבה של פתח תקווה הוא הוגלה על ידי הרוסים הקומוניסטים לסיביר למשך שנתיים. לאחר התערבות הרב קוק ורבנים גדולים נוספים הוא שוחרר והגיע ללונדון, שם כיהן כאב בית דין. לימים הגיע לישראל, עמד בראש ישיבת סלבודקה והיה חבר מועצת גדולי התורה. על אף כל תלאות חייו הוא כתב חיבור נפלא ביותר על התוספתא, בשם 'חזון יחזקאל', עליו קיבל את פרס מוסד הרב קוק ואת הפרס לתרבות תורנית של מדינת ישראל. הרב צבי יהודה זצ"ל היה מספר שהם נפגשו יחד עם משה דיין ועל הקשרים ששררו ביניהם.

הרב אברמסקי התגורר בצעירותו בעיירה אי-שם ברוסיה. עקב הנהירה ההמונית של ילדי ישראל לתנועות הנוער הסוציאליסטיות שצצו כפטריות אחר הגשם, נסגרו בתי תלמוד התורה המסורתיים. הוריו העניינים לא הסכימו להשלים עם המצב. הם שכרו לבנם מלמד פרטי, אך לא גילו לו על קשיי הפרנסה העומדים בפניהם מחשש שלא ירצה ללמד את בנם ויפנה לחפש מקור פרנסה אחר. המלמד אכן הגיע, ישב ליד השולחן וביאר בהתלהבות את דברי הגמרא. לאחר שנים תיאר זאת הרב אברמסקי: "אני הייתי ילד ומחשבותיי שוטטו בחוצות הכפר. עיניי כלו למראה חבריי הצוהלים בחוץ על מרחבי השלג". העולם היפה שבחוץ מושך ומפתה. "נענעתי בראשי לדבריו של המלמד, אך ליבי לא היה עימי. בחלוף חודש הגיע זמן התשלום. הורי ידעו שאסור לעכב את שכר המלמד, אך הפרוטה לא הייתה מצויה בכיסם. הם החליטו למכור את תנור החימום בעיצומו של החורף הקשה של רוסיה המושלגת. בלא אומר ודברים ניגשו השניים למלאכה, אבא מכאן ואימא מכאן, עמלו לפרק את התנור בשלמותו והובילוהו לרחובה של עיר והציעו לעוברים ושבים. הם אכן מכרו אותו, והותירו בבית קור מקפיא עצמות. כך עשו שניהם את המלאכה בדממה ובעיניים דומעות, ואני הזאטוט צופה ומחריש. למחרת הגיע המלמד והוריי נתנו לו את שכרו כשהם קורנים בשמחת ניצחון. את המעיל לא פשטנו לא אני ולא המלמד". הם נשאר ללמוד בבית עטופים במעיל, שהרי לא היה בו אמצעי חימום. "באותו יום שוטטו מחשבותיי בתמונות אחרות לגמרי. המלמד דיבר, ובחזון

רוחי אני רואה את אבי בצידו האחד של התנור ואת אימי בצידו השני כשעיניהם זולגות דמעות. עוד תמונה ראיתי בה שני עניים מגישים למלמד את שכרו ונוכחתי בהקרבתם חסרת המעצורים של הורי כדי שאלמד תורה." "הרב הישיש סיים את סיפורו ואמר: למעלה משבעים שנה כבר הלפו מאז, ועדיין תמונה זו אינה משה מזיכרוני, יום-יום ושעה-שעה. בכל ספר תורני שבבעלותי ישנו דף שער נוסף רוחני שאותו רק אני זוכה לראות. בדף זה חקוקה תמונה ברורה שהזמן שחלף לא הכהה אותה וטריותה לא דהתה. תמונה כפולה - בחלק אחד של התמונה בוכים שני ישישים עניים משני צידי התנור ועמלים לפרקו בשלמותו. בחלקה השני של התמונה נראים אותם זקנים וצהלה על פניהם כאשר הם עומדים בחובת התשלום למלמד המלמד תורה את בנם הצעיר."

"לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שֵׁ-דִי"

בהספד על הרב הדרי זצ"ל שנשאתי ביום השנה לפטירתו סיפרתי שכאשר התמניתי לכהונת ראש הישיבה, וכן בצמתים אחרים בחיי בהם התייעצתי איתו, הוא נהג לספר על המציאות בישיבת טלז בימים שלאחר מלחמת העולם השנייה. באותם הימים לא היה כסף וראש הישיבה קנה לתלמידים נעליים צהובות מעודפי הצבא האמריקאי. תארו לעצמכם את כל תלמידי ישיבת 'הכותל' נועלים נעליים צהובות... ראש ישיבה אחר שנכנס לישיבת טלז נחרד מהמראה. ראש הישיבה שהביא את הנעליים אמר לו בתוקף תוך שהוא דופק על השולחן: "היום הולכים עם נעליים צהובות!". הרב הדרי התכוון לומר בסיפור שבכל תקופה ישנם הניסיונות והאתגרים האופייניים לה. באותה המידה - בימים אלו אנו לומדים בעזרת תוכנת 'זום', ובציבור החרדי נערך שיעור בעיון באמצעות הטלפון.

ברצוני להאיר נקודה עדינה. אתגר הסגר מאפשר לנו דברים נוספים: ללמוד עם בני הבית, ללמוד עם אחרים, ללמוד עם ההורים, ללמוד עם הר"מ, לצפות בשיעורים באמצעות האינטרנט. נראה לי שכעת מתבלטת התועלת התורנית העצומה שניתן להפיק מרשת האינטרנט, הכלי האדיר שנברא לכבודו יתברך. זאת לצד המכשלה נוראה שיש בה הידועה לכל.

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה: "אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה" - איש אינו רואהו, הוא בביתו, "ולא מכשולו כוח, כיצד הרי שבא על אשה בעבירה" - במקום אישה אפשר לתת כדוגמה מחשב או פלאפון,

"ולאחר זמן נתייחד עמה, והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו" - עדיין קיימות בו אותן האנרגיות שהיו לו באותה פעם, "ובמדינה שעבר בה", באותו החדר שבו עבר את העבירה, "ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה". הדברים אינם זקוקים להסבר. הכלי של האינטרנט עובר כעת תיקון גדול, במובן הכללי ובמובן הפרטי. להפוך את האינטרנט לכלי קודש זה מגדרי התשובה.

"דחזיא לחפאה על כל עובדין"

ישנן עבירות - והן העבירות הידועות, ענייני הקדושה - שאף הן שייכות לתחום זה הכרוך באינטרנט, עליהן אומר ה'זוהר' הקדוש שאין אפשרות לשוב עליהן בתשובה¹. אולם, במקומות אחרים ב'זוהר' מובא שיש בזה חילוק: אמנם לא תועיל תמורתן תשובה תתאה - כלומר: תשובה תחתונה, תשובה רגילה - אבל תשובה עילאה תועיל גם לגביהן². הרב זצ"ל מסביר ב'אורות התשובה' ש"תשובה עילאה" זו תשובה מאהבה, תשובה של מסירות נפש, מסירות נפש לתורה, והיא מועילה גם לעבירות הללו. אני סבור שבימים הללו אנו מקבלים מתנה גדולה מהקב"ה. הלוא היינו רוצים שנהיה כעת בבית המדרש ועם סיום השיחה נתפלל תפילת מנחה, כפי שאנו רגילים. אולם אין זה משנה כלל. בעל הבית הוא המכתיב לנו את מעשינו, ועלינו לשחק במגרש בו הוא מאפשר לנו לשחק בו ובצורה הנכונה. הקב"ה בחר שלעת עתה נישאר בבתינו, למרות כל מאמצינו השבוע בעניין.

נראה שכעת הוא מצפה מאיתנו להיאחז בלימוד התורה במסירות על אף כל המורכבויות, על אף כל הקשיים - עם הר"מים, לבד או עם חברותות, להשתמש בכלי האינטרנטי לצורך השיעורים והחברותות ולהפוך אותו לכלי מחזיק ברכה. בזה נתקן את עצמנו, ולעניות דעתי בכוונתו אף לתקן בזה

ו. פרק ב, הלכה א
 ז. פרשת ויחי, דף רט
 ח. פרשת ויקהל, דף ריד
 ט. עיין ראשית חכמה, שער הקדושה, פרק יז: "שהכונה הוא שאין הדבר תלוי בתשובה תתאה כשאר הפוגמים... שתשובתו קשה עד שיגיע לתשובה עילאה".
 י. פרק יד, סעיף א*

את העולם, על ידי השימוש בתוכנת 'זום' ובאינטרנט ככלי קודש. אמנם הדבר עדיין אינו כך בכל המקומות, אך אצל עם ישראל המבחן אינו נקבע לפי כמה נוהגים כיאות וכמה מקלקלים^{יא}. העולם עומד על אותם אלה שהם יראי ה', ואני הקטן משוכנע שמתנה זו מקדמת אותנו למהפכה עולמית של גילוי דבר ה', של "מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֵת ה' כְּמִים לַיָּם מְכֹסִים"^{יב}. בכוחו של כלי זה להיות אחד השופרות החשובים של התגשמות נבואה זו. שוו בנפשכם - שיעור 'זום' בן אלף אנשים, שיעור 'זום' בן עשרת אלפים אנשים. כשהמשיח ייתן שיעור מאה אלף איש יוכלו לשמוע את השיעור הזה. התכנסויות ענק שכאלה יכולות להיות לא רק בהופעות זמר אלא גם בשיעורי תורה המוניים.

בני הישיבה היקרים, חיזקו ואימצו! נעמוד בניסיון, כמו הוריו של הרב אברמסקי זצ"ל. עמידתנו בניסיון בתקופה זו ובתנאים הנוכחיים הסבוכים הללו זו היא מתיחת השריר שתביא אותנו למדרגה גבוהה יותר. איני יודע מתי תסתיים תקופת הקורונה, הדבר יכול להימשך עוד שנים, חלילה, אולם ברור שהדבר ייחקק בקרבנו ויעמוד לנגד עינינו תמיד. חובתנו לוודא שיהא זה לטובה.

בעזרת ה' ננצל מתנה גדולה זו כיאות ונזכה להתרומם, בבחינת "נְתַתָּה לִירְאֵיךָ נֶס לְהַתְנוֹסֵס".

יא. עיין משנה עבודה זרה, פרק ד, משנה ז: "שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונו בע"ז למה אינו מבטלה? אמרו להן: אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות - יאבד עולמו מפני השוטים?..."

יב. ישעיהו, פרק יא, פסוק ט

"יִפְקֹון בֵּיה מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי"

נאמרה באופן דיגיטלי ב-לג בעומר, יח באייר

כאשר נשמת התורה מתחזקת יחד עימה מתחזקת גם נשמת ישראל

"סִינֵי סִינֵי לֹו גְּקָרָא"

היום הוא יום מיוחד - יומא דרשב"י, יום 'הוד שבהוד'. ברצוני לעסוק היום בדמותו של רבי שמעון בר יוחאי, ובמה שהדבר נוגע אלינו.

רבי שמעון בר יוחאי ומשה רבנו הם אולי אותה נשמה או אותו שורש נשמה - כך שמעתי מהרב הדרי זצ"ל - לפי ששניהם הנחילו לעם ישראל את התורה^א. בעוד שב"זמן מתן תורתנו" קיבלנו את התורה על ידי השליח - "סרסור" בלשון חז"ל^ב - משה רבנו, כך ניתן לומר שגם יום ל"ג בעומר הוא במידה מסוימת יום קבלת תורת הסוד, נשמת התורה^ג. היום הוא יום הולדתה של תורת הסוד. רשב"י חשף את הסודות כל ימי חייו וביום זה הוא חתם את גילוי תורת הסוד, ביום זה נסתם בעולם הזה המעיין הגדול והשופע של רשב"י.

א. עיין כוחו דרשב"י, מערכה א, אותיות כ-כא (על פי שער הגלגולים)
ב. למשל: ירושלמי, מגילה, פרק ד, הלכה א: "רבי חגי אמר: רבי שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא, חמא חונה קאים מתרגם ולא מקים בר נש תחתוהי. א"ל! אסור לך! כשם שניתנה ע"י סרסור, כך אנו צריכין לנהוג בה ע"י סרסור". עיין שלחן ערוך, אורח חיים, סימן קמא, סעיף ד; ומשנה ברורה, סעיף קטן טו
ג. עיין בני יששכר, מאמרי חודש אייר, סימן ב: "אשר ביום זה התחלת התגלות הטוב של התורה שנגנז בה האור כי טוב... על ידו נתגלו באיתגליא סודות התורה הוא סוד האור כי טוב הגנוז בתורה. על כן נקרא ספרו הקדוש 'זהר' אור המבטיח מסוף העולם ועד סופו אור הטוב הגנוז בתורה...".

”וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן”

ביום זה מקובל לקרוא בספר 'אידרא זוטא', המתאר את יומו האחרון של רשב"י בעולם הזה ואת מעמד הסתלקותו. ב'אידרא' מסופר על גילוי הסודות הגדולים בהם חתם את הגילויים שגילה במשך כל ימי חייו. כך סיים את ימיו כחושף ומגלה תורת הסוד בעולם. 'האידרא זוטא' מסתיימת בתיאור ויכוח שהתרחש לאחר שנשמתו של רשב"י עלה לישיבה של מעלה בנוגע למקום קבורתו. בני ציפורי רצו שיקבר בעירם ואילו בני מירון דרשו שיקבר בתחומם. **”בְּתֵר דְּנִפְק פּוּרְיָא, הוּה סְלִיק בְּאִוְרָא”** - אחרי שיצאה המיטה מביתו היא התרוממה באוויר. משמעות הדבר היא שלבני אדם אין אחיזה ברשב"י, רק לקדוש ברוך הוא ולמלאכיו-שליחיו ישנה אחיזה בו, כשם שבקבורתו של משה רבנו עסק דווקא הקב"ה. יחד עם התרוממות המיטה באוויר **”אֶשָּׂא הוּה לְהֵיט קָמִיָּה”** - האש הייתה מלהטת לפניו. **”שְׁמַעוּ קְלָא”**, שמעו קול האומר: **”עוֹלוּ וְאֵתוּ, וְאַתְּכַנְשׁוּ לְהִילּוּלָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן”** - בואו והתאספו (כפי שבית כנסת נקרא בארמית "בי כנישתא") להילולא ולשמחה של רשב"י. אני חושב שזהו המקור לשמחה שביום זה. **”יְבֵא שְׁלוֹם יְנוּחוּ עַל מְשַׁכְּבוֹתֵם”** - זוהי שמחתו של רשב"י על כך שנשמתו חוזרת למקור ממנו חוצבה, לבורא עולם.

”כִּד עָאֵל לְמַעְרְתָּא” - כאשר המיטה נכנסה למערת הקבר במירון, **”שְׁמַעוּ קְלָא בְּמַעְרְתָּא”**, נשמעה במערה בת-קול שאמרה: **”זֶה הָאִישׁ מְרַעֵשׁ הָאָרֶץ מְרַגֵּז מַמְלָכוֹת, כְּמָה פְּטָרִין בְּרַקִּיעָא מְשַׁתְּכִין בְּיוֹמָא דִּין בְּגִינָה”** - כמה מקטרגים ברקיע משתתקים בזכותך! - כך הדבר עד היום הזה, שהרי האור הוא אותו אור. **”דְּנָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, דְּמֵאֲרִיָּה מְשַׁתְּבַח בֵּיה בְּכָל יוֹמָא”** - הקב"ה משתבח ברשב"י בכל יום. **”זַכָּאָה חוֹלְקִיָּה לְעִילָא וְתַתָּא! עָלִיָּה אֲתַמְרָה”**: **”וְאֵתָה לָךְ לְקַץ וְתַנּוּחַ וְתַעֲמוּד לְגוֹרְלָךְ לְקַץ הַיָּמִין”**. כך מסתיים 'האידרא זוטא'.

ד. דף רצו, עמוד ב

ה. עיני דברים, פרק לד, פסוק ו: **”וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי”** - "הקב"ה בכבודו" (רש"י).
ו. עיני מורה באצבע, סימן ח, סעיף רכג: **”יום ל”ג לעומר ירבה שמחה לכבוד רשב"י זי”ע”**, כי הוא יומא דהילולא דיליה ונודע שרצונו הוא שישמחו ביום זה.

ז. ישעיהו, פרק נז, פסוק ב

ח. דניאל, פרק יב, פסוק יג

”בְּטֵל כְּמָה גְזֵרוֹת”

ביום גדול זה, יום 'הוד שבהוד', משתתקים המקטרגים. בכל שנה עולים מאות אלפים לצינונו של רשב"י, ובמהלך השנים מצטבר הסכום למיליוני אנשים. לדבר זה אין אח ורע בכל העולם כולו, ולכן הכרחי להבין שיש בכך עניין פנימי גדול ועמוק, כפי שקראנו ב'זוהר' הקדוש. הסיבה לכך היא שבצינונו ישנה הארה מסוימת מנשמתו הענקית. לא לחינם יהודים שופכים שם את ליבם ורואים ישועות רבות, כידוע.

בשם תלמידי הבעל שם טוב והמגיד ממזריטש' מובא שכאשר לומד אדם מתורתו של רשב"י נחשב הדבר כאילו עלה על ציונו. כך מתחברים אל האור של רבי שמעון בר יוחאי, וכך הדריכו כמה מגדולי ישראל לנהוג בשנה זו. גם אנו בשיחתנו הקצרה נתחבר היום לדמותו ולתורתו כאילו אנו באים אליו.

”בְּשׁוֹבֵךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים”

כתוב ב'זוהר' הקדוש^א: ”וּבְגִין דְּעֵתִידִין יִשְׂרָאֵל לְמִטְעַם מְאִילָנָא דְחַיִּי, דְּאִיהוּ הָאֵי סֵפֶר הַזֶּהר, יִפְקוֹן בֵּיה מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי וְיִתְקַיֵּם בְּהוֹי”^ב: 'ה' בְּדָד יִנְחֲנוּ וְאִין עֲמוּ אֵל נְכַר” - בזכות שעתידים ישראל, ובעיקר בני התורה, לטעום מעין החיים, שזה ספר 'הזוהר', ייצאו מהגלות ברחמים. מתוך כך גם כל הופעותיו של עם ישראל במציאות מקבלות רעננות וחיזוק.

יש בדברים אלו לימוד מופלא: כאשר התורה מתגלית בשלמות גם מהלך התגלות גאולתו של עם ישראל מתגלה ביתר שלמות, שהלוא כל מובנה של התורה הוא גילוי אורו של עם ישראל. כאשר לומדים ב'זוהר' הקדוש לומדים למעשה את נשמת התורה. כאשר נשמת התורה מתחזקת, יחד עימה מתחזקת גם נשמת ישראל, משום שהתורה היא נשמתו של עם

ט. עיין בני יששכר, מאמרי חודש אייר, סימן ג: "נתאמת לנו מאנשי אמת אשר השמחה ביום הזה על ציון ר' שמעון בן יוחאי היא שלא כטבע".

י. עיין הילולא דרשב"י, עמוד קכג

יא. פרשת נשא, דף קכו, עמוד א

יב. דברים, פרק לב, פסוק יב

ישראל^י. בפרט אמורים הדברים בנוגע לתורת הפנימיות, שהיא הסוד שגילה רשב"י^ד. ספר 'הזוהר' הקדוש הוא כעין תורה שבכתב לכל תורת הסוד, שהיא "נשמתא דנשמתא דאורייתא" - נשמת הנשמה של התורה. הדבר אינו רק סגולה בעלמא. מאחר והתורה היא נשמת המציאות ממילא כאשר היא, הנשמה, מתחזקת הרי שמתחזק עימה גם כל האורגניזם, כל המציאות. כשם שבאדם הפרטי המניע את כל כוחותיו היא הרוח וכאשר רוח האדם מתחזקת, הריהו מתחשל ויש בו כוח לעמוד באתגרים - "לא בחיל ולא בכח פי אם ברוחי"^{טו}, כך גם בנוגע לעם ישראל כולו. אין ספק שהנשמה שבקרבנו - שהיא התורה, ובעיקר נשמת התורה, כלומר: פנימיות התורה - מעניקה לו את כוחו ואת תעצומות חיות^{טז}, וכעת למדנו שהדברים אף תלויים זה בזה. שמעתי זאת כבר בצעירותי מהרב צבי יהודה זצ"ל, אבל כמדומני שבאותו זמן טרם היו לי הכלים להבין את הדברים לאשורם.

זו הסיבה לכך שבישיבה אנו מחזקים במשך כל השנה את לימודי האמונה, שהם לימודי נשמת התורה. משמעות הדברים היא ללמוד כוזרי, ספרי המהר"ל, 'מסילת ישרים' וכתבי הרב קוק. למעשה לימוד זה הוא עיסוק ב"נשמתא דאורייתא ובנשמתא דנשמתא". אין ספק שמהלך הגאולה קשור רבות להתחזקות בלימוד האמונה, שעליו זעק הרב זצ"ל ככרוכיא. לא כולם הבינו אז את כוונתו, אולם כיום אנו רואים מהלך של התחזקות גדולה בלימודי האמונה בכל רובדי הציבור, לאו דווקא בישיבות הציוניות. אין ספק שהמנתק התפתחות זאת מהמהלך של התחזקות עם ישראל בארצו ובמדינתו אינו מבין את המתרחש - כפי שקראנו קודם בדברי 'הזוהר': "ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו האי ספר הזהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי". הדבר כל כך פשוט! כל זה הוא מכוחו של רשב"י. ה'של"ה' הקדוש כותב ב'עשרה מאמרות': "כשם שלא נגאלו ישראל

יג. עיין אורות התורה, פרק ב, סעיף ד

יד. עיין אורות התחיה, פרק סד: "סתרי תורה מביאים את הגאולה, משיבים את ישראל לארצו, מפני שתורת אמת בעז הגיונה הפנימי דורשת בהרחבתה את הנשמה השלמה של האומה, והאומה מתחילה על ידה להרגיש את הכאב של הגלות, ואיך שאי אפשר כלל שצביונה יצא אל הפועל כל זמן שהיא דחופה וסחופה על אדמת נכר".

טו. זכריה, פרק ד, פסוק ו

טז. עיין אורות הקודש א, חכמת הקודש, הקריאה לסודיות

יז. מאמר א, אות לח

ממצרים עד שהוצרך הקדוש ברוך הוא לקדשם בדם פסח ובדם מילה, כן גאולה העתידה לא יהיה הגאולה עד שיזכו לתוספות הקדושה הזו, והיא רצון הא-ל יתברך, ואשרי הזוכה בה". ברצוננו להימנות על המאושרים הללו ולזכות בזכות מופלאה זו, ולפיכך ביום זה ברצוני לחזק את לימודי האמונה, לימודי נשמת התורה.

"החבא בתוך מערה מפני הגזרה"

הגמרא המפורסמת במסכת שבת" מספרת על רשב"י ובנו רבי אלעזר שברחו מפני גזירת המלכות שביקשה להורגם. את בשרו של רבי עקיבא, רבו של רשב"י, סרקו במסרקות של ברזל, וסביר להניח שתלמידו רשב"י ידע עובדה זו. לפיכך, הוא ובנו רבי אלעזר "אזלו טשו במערתא", הלכו והתחבאו במערה, הם נכנסו ל"קפסולה". "איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא" - התרחש נס ונבראו להם חרוב ומעיין מים, "הו משלחי מנייהו, והו יתבי עד צוארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו". במשך כל שנים עשרה השנים הללו הם למדו תורה לאורך כל היום, ופריו של לימוד זה נקטף ביום ל"ג בעומר. במשך כל זמן זה הם ישבו בתוך החול ב"קפסולה" צפופה מאוד ולמדו תורה בחברותא. כאשר היה עליהם להתפלל היו יוצאים ולובשים את בגדיהם. האמת שתפלתם הייתה קצרה מאוד, שהלוא הגמרא בתחילת המסכת" אומרת שרשב"י היה בדרגת "תורתו אומנותו" ואצלו היחס הוא אחר עד שהיה פטור מהתפילה ומחויב רק בקריאת שמע. "איתבו תריסר שני במערתא" - הם ישבו ב"קפסולה" שנים עשרה שנים, ולא רק ארבעה עשר יום. "אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה?" - מי יודיע לבר יוחאי, היינו רבי שמעון בן יוחאי, שמת הקיסר ובטלה הגזרה? כשהם שמעו זאת הם

ית. דף לג, עמוד ב

יש. שבת, דף יא, עמוד א: "דתניא: חברים שהיו עוסקין בתורה - מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן. אבל כגון אנו - מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה".

יצאו מהמערה, ומכאן מתגלגל הסיפור על האופן בו ראו את העולם, ובשל כך נאלצו לשוב למערה למשך שנה, ועל האופן בו ראו את העולם לאחר שנה זו. אולם בכך לא נעסוק כעת. תוצאתה הסופית של אותה "קפסולה", בה הם ישבו במסירות נפש ולא יצאו במשך שנים עשרה שנים ועוד שנה אחת, היא מתן תורת הסוד לעם ישראל.

"וְאֲשֶׁרֵי הָעוֹמְדִים עַל סוּדָךְ"

"כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק"², כפי שנוהגים לומר במשמעות מושאלת. כל כך הרבה יהודים נושעו על ציונו. ישנם על כך סיפורים לרוב. לא בכדי מגיעים למקום מאות אלפים. הם יודעים את הסיבה לכך - הם מגיעים משום שיש שם אור עליון, משום שיש שם ישועות, משום שיש שם גילוי אלוקי. אמנם מקום קבורתו של משה רבנו לא נתגלה, כי הוא שייך למדרגה עליונה³, אבל מקום קבורתו של רבי שמעון בר יוחאי שהוא משורש נשמתו או אותה נשמה - כפי שאמרנו בתחילה - ידוע לכל, על מנת שיהיה ניתן להגיע לשם ויזכו לישועה.

תופעה זו שקרוב למיליון אנשים רוצים לבוא לציון אינה רציונאלית, ואף על פי כן השנה הקב"ה לא הניח לה להתרחש. נסביר ביתר עמקות - לעניות דעתי אף זהו חלק מהתהליך הגדול המתרחש כעת בעולם בכל התחומים וקורא לנו: אל תתמקדו בצדדים החיצוניים, אל תבעירו מדורות. במקום זאת, קיימו הדלקה סמלית, הדליקו נר ולימדו את תורת רשב"י. אל תהפכו יום זה לחג של מדורות והתלהבות חיצונית ממופע האש. ביום זה השקיעו דווקא בעבודה פנימית! לכך הקב"ה מוליך אותנו. איננו יודעים את רצונו, אולם ודאי שתהליך כזה מתרחש, לפחות לאותם יחידים המנסים להיאחז ב"אילנא דחיי", המנסים להעמיק יותר.

כ. ברכות, דף ט, עמוד א; שבת, דף מה, עמוד א
 כא. עיין שיחות לספר דברים (לגר"א נבנצל), עמודים ריב-ריד

”צַדִּיק יְסוּד עוֹלָם”

אין ספק שמגיפת הקורונה תותיר את חותמה ותגרום שינוי בעולם. עדיין איננו יודעים כיצד ובמה יחול השינוי, אך ברור שהעולם של אחרי הקורונה יהיה עולם אחר. אין ספק שמהו ישתנה בתפיסה, אולי גם מעבר לכך. הדברים יוכלו לצאת לאור גדול יותר על ידי שנבין את עניינה של תורת רשב”י ושל מקומה בעולם. הדבר נעוץ בכך שתיקונו של עם ישראל הוא תיקונו של העולם כולו, שהלוא **”ישראל הם תמצית ההוויה”**, כפי שאומר הרב זצ”ל^{כב}, וכפי שחז”ל אומרים^{כג} שישאל האדם שבבריאה: **”אתם קרויים אדם”**. אין ספק שהדברים תלויים זה בזה.

”שֵׁם קְנִיַת הוֹדֵךְ וְהַדְרֵךְ”

בעזרת ה', נשוב לישיבה ביום ראשון. אמנם לא נחזור למערה, אבל בנסיבות העיתים נתמלא בעוז ובגבורה, ונחזור בשלב זה למעין מערה ונשהה בקפסולות עד לאחר זמן מתן תורה. זאת במטרה לצאת מהמערה הזו עם תורה גדולה, מתוך מתן תורה בשנה מיוחדת. בעזרת ה' זכות רשב”י תעמוד לנו לגדל תורה גדולה, לגדל את תורת האומה, את נשמת האומה, ולהתגדל גם בגילויים של נשמתא דנשמתא. מתוך כך נזכה במהרה לקיום לשון 'הזוהר': **”וּבְגִין דְּעֵתִידִין יִשְׂרָאֵל לְמִטְעָם מְאִילָנָא דְּחַיִּי, דְּאִיהוּ הָאִי סִפְרֵי הַזֶּהר, יִפְקוּן בִּיה מִן גְּלוּתָא בְּרַחְמֵי”**.

"אַתְּ הַכֹּל עֹשֶׂה יָפֵה בְּעֵתוֹ"

נאמרה בביהמ"ד לאחר החזרה ללימוד בישיבה בפסגרת "קפסולות" ב-נה באייר

על אף הקושי ולמרות התחושה הכובלת, עלינו להבין שבעת יש לנו הזדמנות לגדול, להיבנות ולהתעצם

"לְכֹל זְמַן וְעַת לְכֹל חֶפֶץ"

הקב"ה מזמין לכל אחד מצבים מורכבים ומאתגרים של שעות משבר ומבחן בבחינת "עַת מְלַחְמָה וְעַת שְׁלוֹם"^א. כשחזרתי מקרב 'סולטן יעקב' היה לי קשה לראות אנשים הולכים כרגיל ברחובות. הדבר סתר את תחושת הכאב והאובדן שהייתי נתון בה. אולם, עם הזמן הבנתי שאמנם אני שבתי משדה הקרב אך אנשים אלו אינם אמורים להיות שותפים לתחושותיי. ואדרבה המטרה שלשמה נלחמנו הייתה שהם יחיו חיי שגרה בשלום ובשלווה. שלמה המלך תיאר בספר קהלת את חליפות הזמנים: "לְכֹל זְמַן וְעַת לְכֹל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם... עַת לְפְרוֹץ וְעַת לְבָנוֹת. עַת לְבָבוֹת וְעַת לְשָׁחוֹק". אולם, מסיים שלמה - "אַתְּ הַכֹּל עֹשֶׂה יָפֵה בְּעֵתוֹ!"^ג. מאוד חשוב להבין זאת. הקב"ה יצר את העתים הללו והוא עושה זאת "יפה", גם אם מדובר ב"עַת מְלַחְמָה", גם אם זו "עַת לְבָבוֹת", הקב"ה מכוון את העתים - לכל זמן יש מטרה, לכל זמן יש מגמה. כל 'עת' היא מרחב שבו עלינו לפעול.

"כֹּל מְשַׁבְּרֵיךָ וְגִלְיָךְ"

ישנם בעולם שני דפוסי התנהגות אנושיים בעיתות משבר שכאלו. השאלה

א. קהלת, פרק ג, פסוק ח

ב. קהלת, שם, פסוקים א-ד

ג. קהלת, שם, פסוק יא

היא כאיזה מודל אנו נבחר לנהוג. אתן לכך דוגמא מעולם הטבע: ישנם בים גלים גדולים. ישנם אנשים שכאשר הם רואים גל גדול מתקרב הם נכנסים תחתיו ונותנים לגל לעבור מעליהם. לעומתם, יש כאלה הבוחרים 'לרכב על הגל', כפי שמכנים זאת 'לתפוס גלים'. אמנם, לא אתה חוללת את הגל, הוא נוצר על ידי הקב"ה, אולם בידך נתונה הבחירה אם 'לרכב על הגל'. בדומה לכך - ניתן להפיק תועלת מרובה מ'הגל', מהתקופה המיוחדת בה אנו שרויים בה, מהאתגר ומהניסיון שהקב"ה מציב בפנינו בימים אלו. אתן לכך דוגמא אקטואלית. בכל שנה מתקיים ב'יום ירושלים' אירוע ה'ריקודגלים', שבדרך כלל משתתפים בו רבבות, וברוך ה' הוא גדל משנה לשנה. בשנה זו יצר הקדוש ברוך הוא מציאות בה לא ניתן לקיים את אירוע זה כרגיל. אפשר לשבת, להצטער ולרטון על כך. אולם, ישנו גם מי שכבר מארגן שיהיה 'ריקודגלים' של 'יום ירושלים' גם בערים נוספות: תל אביב, נהרייה, צפת ועכו. אלו הם מקומות שבדרך כלל איש בהם אינו זוכר את קיומו של יום זה! זו הכוונה בביטוי 'לרכב על הגל' - לנצל את המציאות שנוצרה ליוזמות חדשות, לכיוונים ולהתחדשות שלא הורגלנו בהם.

"מָה אֶהְיֶינָה תּוֹרַתְךָ"

כל מי ששב לשיבה בימים אלו נמצא פה רק מפני שהוא בחר בזה. כמה נפלא הדבר! פעמים רבות ההחלטה שאדם החליט לפני שיעור א' ללכת לשיבת 'הכתל' או לשיבת 'הסדר' אחרת נובעת מתוך 'הליכה עם הזרם'. אולם כעת הבחירה נתונה רק בידי האדם עצמו. כל מי שחזר לשיבה העדיף את הלימוד בין כותלי השיבה, אפילו במתכונת הלא-פשוטה של 'הקפסולות' הסגורות, על פני ההישארות ב'חוג' כפי שחווינו אותו זמן רב, כל אחד לפי דרכו.

בדרך כלל חיינו מתנהלים כשילוב בין ה'בפנים' וה'בחוץ'. ההבחנה היא רק בשאלת המינון שבין אלו. בפרט ברובע, בו הפער בין ה'חוג' וה'פנים' עלול להיות קיצוני ביותר, ובמרחק קצר מבית המדרש אדם עשוי למצוא את עצמו בהויית חיים הפוכה לגמרי. אולם, כעת אנחנו עצמנו בחרנו מרצוננו החופשי להיות במעין תיבת נח, להיות במעין מערת רשב"י, להיות שרויים בחיים מיוחדים. זהו דבר גדול מאוד. זוהי זכות עבורנו וזכות עבור עם ישראל. תחושתה היא שהקב"ה מביט בנו ורווה נחת, וכבר כתב החזון איש"י שמטרת בריאת האדם בעולם היא לעשות נחת רוח לקב"ה.

“ללמוד וללמד, לשמור ולעשות”

בהלכות תלמוד תורה שב'שולחן ערוך הרב', שכתב האדמו"ר הזקן - שמקובל לומר שהוא מרא דשמעתתא בהלכות תלמוד תורה - ישנו בירור ארוך ביחס שבין גיל הנישואין ולימוד תורה. הוא מחדש שם חידוש גדול מאוד, שכנראה אין חולקים עליו. הלכה פסוקה היא שאדם פוסק מלימודו על מנת לעשות מצווה שאינה יכולה להיעשות בידי אחרים. כשם שמותר לפסוק מלימודו לצורך אכילה - מאחר ולא ניתן שמישהו אחר יאכל עבורך לפיכך אתה רשאי לפסוק מלימודך לשם אכילה ושינה וכדומה - כך על אדם לפסוק מלימודו כדי לעשות מצווה שאינה יכולה להיעשות על ידי אחרים ולחזור ללימודו^ה.

מחדש 'שולחן ערוך הרב' שכל היתר זה אמור דווקא במצב שאדם כבר נבנה וקנה מדרגה בלימוד. אולם, בתחילת לימודו של אדם, כשם שאין הלימוד נדחה לצורך נישואין כך אינו נדחה לצורך מצווה אחרת. כך כותב 'שולחן ערוך הרב': "ואין ידיעת התורה נדחית מפני מצוה זו ד'פרו ורבו' אף שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כמו שאינה נדחית בתחילת לימודו של אדם שאמרו: 'ילמוד תורה ואחר כך ישא', ובטל ממצוה זו" - של הקמת בית - "שנים רבות מאד אחר כ", כלומר עוד מספר שנים לאחר גיל עשרים. לכאורה היה על כולנו להיכנס לחופה בגיל שמונה עשרה, אולם מסביר אדמו"ר הזקן חידוש גדול: בתחילת לימודו של האדם הוא אינו צריך לבטל תורה לצורך מצווה שאינה יכולה להיעשות על אחרים. זוהי אף הסיבה לכך שאיננו יוצאים לכל לוויית תלמיד חכם, כנפסק ב'שולחן ערוך'^ו - שנים אלו בישיבה מוקדשות לבניית אישיותנו התורנית, ולכן אנו פטורים מכך.

למשל, לשמח חתן שהוא בן החדר שלו או השיעור שלו היא מצווה שאינה יכולה להיעשות על ידי אחרים. מסופר שהרב אוירבך זצ"ל שאל מישהו מדוע הוא נשאר בחתונה במשך שלוש שעות? השיב הנשאל: "מה שהרב עושה בשלוש דקות, אני עושה בשלוש שעות"... ענה לו על כך הרב

ד. עיין קובץ אגרות, חלק א, אגרת יד
ה. שלחן ערוך, יורה דעה, סימן רמו, סעיף יח
ו. יורה דעה, סימן שסא, סעיף א

אורברך: "אם בגילך הייתי הולך לחתונה לשלוש שעות, לא הייתי עושה זאת כיום בשלוש דקות"... איני יודע אם סיפור זה הוא אמיתי אבל יש בו נקודה אמיתית, אותה אנו רוצים להדגיש היום.

"יִלְכוּ מִחֵיל אֶל חָיִל"

דיברתי על כך עם ראש ישיבת שעלבים, הרב מיכאל ימר שליט"א. הוא דימה זאת לתקופת הטירונות בצבא. מאחר ומטרתה של תקופה זו היא להפוך את האדם לחייל נוהגים בה כללים אחרים. גם בתקופה זו נוהגים כללים אחרים. הייתי מוסיף על כך שמדובר בטירונות ליחידת עילית. תקופה זו היא מעין אימון בסיירת מטכ"ל עבור מי שבחר להיות בסיירת של ישיבת 'הכתל'. אמנם מצד הישיבה אנו משתדלים ונשתדל לעשות את המיטב עבור כל אחד ואחד, אולם על כל אחד לדעת כי עומדת בפניו הזדמנות פז לקנות לעצמו הרגל לחיים ביחס להתנהלות במצבי משבר, כיצד לנצל את המצב הנתון ולהשתמש בו כמנוף. חינוך זה עלינו לרכוש מתקופה זו.

עלינו להתייחס לתקופה זו כאל מלחמה אליה התגייסנו ועלינו לעבור אותה בצורה הטובה ביותר. אם בחרנו להיות חיילים במלחמה נבצע זאת בצורה המיטבית. אמנם מציאות זו לא תוזמנה לפי בקשתנו, אולם אני סבור שעבור תלמיד שיעבור את התקופה הזו בישיבה בצורה הנכונה היא תהיה תקופה מכוננת בעיצוב אישיותו הפרטית.

"עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה"

בדרך כלל אנו מעורבים עם הבריות, וכך צריך הדבר להיות. אולם, כעת חולפת עלינו תקופה בה איננו רשאים להיות מעורבים עם המצוי בחוץ. זו מציאות של בועה כעין תיבת נח. נח ומשפחתו שהו בתיבה כשנה שלימה, שלאחריה נבנה עולם חדש. עולם חדש זה נבנה על גבי יסודות של תקופה מרובת חסד. במשך כל היום כולו נאלץ נח לטפל בחיות ולדאוג לכל מחסורן, דבר שבעבר נחסך ממנו. היה על נח לתפעל 'קפסולה' מסובכת, ובנוסף לכך גם קיבל נשיכה מהאריה! זהו מצב של בנייה נפלאה - הקב"ה בורא עולם מחודש מכוחו של חסד אנושי!

ברצוני להוריד את הדבר לפרטים הנוגעים לחיינו אנו. ברור שהמצב כעת מורכב. ברור לי לחלוטין שקיימים גם רגעי חולשה וזמנים מאתגרים, הלוא כולנו בני אדם. זוהי הזדמנות נפלאה ללמוד כיצד

לעודד ולחזק חבר הזקוק לכך. יום יבוא ובעזרת ה' בקרוב כולכם תהיו נשואים. ייתכנו מצבים שמסיבות שונות יהיו לנשותיכם הנפלאות רגעים של חולשה. כעת יש לנו הזדמנות ללמוד גם את הדרך לחזק אדם, להקשיב לו, להבין את מצוקתו, אף מבלי לתת לו עצות או מוסר. אם נתחנך לכך כעת במסגרת החיים שבקפסולה הדבר יימנע בעתיד בעיות בשלום הבית או בחינוך הילדים.

"אשריך וטוב לך"

רעיון זה מצוי גם בפרק השישי והאחרון מ'פרקי אבות', פרק 'קניין תורה', בו נאמר^ז: "כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן - אשריך וטוב לך". כלומר: אם אכן תנהג כך תיראה כמה טוב הדבר^ט, אולם אם לא תעשה כן הדברים יראו בעיניך כעינוי ואומללות. אדם שאינו חווה את האושר שבחיי תורה - חיי בן ישיבה, חיי אברך או השהייה בקפסולה - הם נראים לו מבחוץ כמסכנות, לעומת העולם החי והתוסס הקיים ב'חוי'.

אמנם, מהי כוונת התורה? האם רצונו של ריבונו של עולם הוא שנחיה כל הזמן בחיי דחק? האומנם כולנו במדרגתו של רשב"י? מבאר ה'תפארת ישראל' את המשנה: "כך הוא אופן התחלת הלימוד, אף שלבסוף ינחל כל טובות שבעולם". מאחר ושנים רבות אני מצוי, ברוך ה', בעולם האברכים, אני מרשה לעצמי לומר ברבים: על הבוחר לחיות חיי תורה ישנה השגחה שמימית מיוחדת, ולעיתים הוא מסודר כלכלית אף יותר טוב מאחרים! כך גוזר קודשא בריך הוא, שהוא 'בעל הבית' על העולם ואין עוד מלבדו. זוהי רק שאלה של אמונה, זו שאלה של אמון, זו שאלה של מבט.

ז. עיין רש"י, בראשית, פרק ז, פסוק כג

ח. משנה ד

ט. עיין חזון איש - אמונה ובטחון, פרק א, אות ט: "כאשר זכה שכל האדם לראות אמתת מציאותו ית' מיד נכנס בו שמחת גיל אין קץ, ונשמתו נעימה עליו, והדמיון משלים עם השכל לחזות בנועם ד', וכל תענוגי בשרים חמקו עברו, ונפשו העדינה מתעטפת בקדושה... ובהעלות האדם בערכי קדש אלו נגלה לפניו עולם חדש, כי אפשר לאדם בעולם הזה להיות כמלאך לרגעים וליהנות מזיו הקדש, וכל תענוגי עולם הזה כאפס נגד ענג של דביקות האדם ליצרו ית'".

י. אות נו

בתחילת הלימוד, בתקופת הטירונות, ישנה התחלה מחנכת. כך עלינו להתייחס למציאות שנקרתה בפנינו. ניתנה לנו הזדמנות פז, לטעום קצת מסירות נפש. על אף הקושי והצורך הנפשי להתאוורר, למרות התחושה הכובלת - עלינו להבין שכעת יש לנו הזדמנות לגדול, להיבנות ולהתעצם. עלינו ללמוד 'לתפוס גלים', לשמוח בהם וליהנות, למרות שלפעמים גם מתהפכים על ידי הגלים.

ניתן לדמות זאת גם למתיחת שריר - כאשר אדם מתעמל עליו למתוח את השריר ולהתאמץ ורק מכאן והלאה הוא אכן תורם לכושרו הגופני. בזכות המאמץ שריריו מקבלים את המנוף המפתח אותם וגופו נבנה יותר טוב. כך הוא הדבר גם בעולמם של כוחות הנפש ובניית הקישור שלנו עם התורה, שהיא משאת נפשנו ומהות חיינו באמת. הקשר הנפשי לתורה ולריבוננו של עולם חשוב לא רק עבור אלו שיישארו בבית המדרש כל חייהם, מפני שהמילים "פִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאָרֶץ יְמֵינוּ, וּבָהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה" אמורות לגבי כל יהודי ויהודי. ננצל את התקופה הנפלאה הזו ונשתדל להפיק ממנה את המרב, במובן הפרטי ובמובן הכללי והישיבתי.

"מְגִדֵּל עוֹ שֵׁם ה'"

עוד מספר ימים נזכה לשבת מיוחדת שתחנך אותנו לקיים שבתות בשלמות בכל המצבים. זכור לי שלאחר קרב 'סולטן יעקב' הקשה, היה לי קושי גדול לחוות את הרגשת סעודת ליל השבת, בצילו של הבכי שבכינו על חברינו שנפלו. אלמלא החינוך שספגתי בישיבה לא היה בכוחי לשבת בתוך הטנק ולשיר את שירי השבת, שהופסקו לעיתים בנאקות הבכי. רק החינוך שקיבלתי בישיבה הוא זה שהקנה לי את הכוחות להתגבר ולהתמודד. החינוך בישיבה הוא אוצר ומתנת חיים שאינם חוזרים.

גם שבת זו שתחלוף עלינו כאשר אנו מבודדים בקפסולה או בתוך טנק אי-שם בדרום לבנון, תעניק לנו את היכולת לחוות אוירת שבת גם במצבים מורכבים אחרים העלולים להתרחש במהלך החיים, כמו למשל כשסועדים בן משפחה בבית החולים. אלו הם החיים - "עַתָּה לְבָבוֹת וְעַתָּה לְשָׁחוֹק". החיים בנויים מ'עיתים', החיים שלובים באתגרים. את כל אלה מנהל ריבוננו של עולם. אנו איננו בוחרים את מצבי החיים שלנו, אך בידינו לבחור כיצד ננהג במצבים המזומנים לנו בידי שמיים, אם לבכות או להתאזר בגבורה, ל'תפוס את הגל', ל'רכב' עליו בשמחה ובחיוך, ואף אם ניפול נצפה בתקווה לגל הבא, שעימו בוודאי נתמודד כראוי.

אנו מאמינים בכוחות הגלומים בקרבנו, מאמינים בעוצמות הטמונות בשיבה. יש לנו את הכוחות לעמוד באתגרים הניצבים בפנינו, כפי שניתן לראות זאת באופן מוחשי. אני מקווה ובטוח שיהיה זה לנחת רוח להקב"ה ויהיה לזכות לכל עם ישראל.

"גְבוּל שְׁמֵת"

שיחה לקראת זמן פתן תורתנו שטאפרה בניהפ"ד ב-ג בסיון

נשתדל לנצל את הימים הללו, דווקא בעזרת ההגבלות
והמחיצות שהקב"ה הורה לנו להניח,
כדי שייטנו לנו את היכולת להתרומם יותר

"היו נְכֹנִים לְשֵׁשֶׁת יָמִים"

הימים הללו שאנו מצויים בהם הינם ימים מיוחדים. בבית המדרש הזה
למדנו ולומדים שהאורות של מעמד הר סיני ממשיכים להאיר בכל שנה
ושנה, משום שבכל חג וחג ממשיכים ומאירים האורות המיוחדים לז'א. לכן,
גם בשנה זו החל מיום ראשון של שבוע זה - יומו הראשון של חודש
סיוון, עליו נאמר^ב: "בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי" - הגענו להר סיני ואנו
כעומדים למרגלותיו.

אתמול היה 'יום המיוחס', בו קיבלנו את ייחוסנו כבני מלכים ואת ייעודנו:
"**וְאַתֶּם תְּהִיוּ לִי מְמַלְכֵת כְּהַנִּיחַ וְגוֹי קְדוֹשׁ**"^ד. משמעות הדבר היא גדולה
מאוד. מעובדת היותנו בני מלכים, "ממלכת כוהנים", נובעים שני דברים,
המשליכים אל חיינו בכל יום ויום: האחד, שיש לנו שליחות בעולם ועלינו

א. עיין דרך ה', חלק ד, פרק ז, אות ו: "שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן
מהזמנים, בשוב תקופת הזמן הוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת
התיקון ההוא במי שקבלו".

ב. שמות, פרק יט, פסוק א

ג. עיין שבת, דף פו, עמוד ב: "רבי יוסי סבר: בחד בשבא איקבע ירחא, ובחד בשבא לא
אמר להו ולא מידי - משום חולשא דאורחא. בתרי בשבא אמר להו: 'ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים', בתלתא אמר להו מצות הגבלה, בארבעה עבוד פרישה".

ד. שם, פסוק ו

לחיות חיים של שליחות; והשני, שעלינו לחוש שהתכנים הפסולים שהעולם עוסק בהם כל כך הרבה כלל אינם מתאימים לרמתם האיכותית של חיינו, מעבר לכך שמדובר בדברים שליליים מצד עצמם. אנו נושאים את כתר הסגולה, כתר התורה, ולכן הדברים הללו כלל אינם שייכים אלינו בעצם המהותי. אם לעיתים קרה שנכשלנו בהם, הרי שנתקן זאת כתקלה מקומית שאינה נוגעת למהותנו ולעצמיותנו.

יום זה, היום השלישי לחודש סיוון, הוא יום מיוחד מאוד - הוא היום הראשון משלושת ימי הגבלה. ביום הזה נאמר למשה רבנו: **"הַגְבִּיל אֶת הַהָר וְקִדְשְׁתוּ"** ונמסר לעם ישראל האופן המיוחד בו יש לנהוג ביחס למקום הזה. מחר עם ישראל יתחיל לנהוג בפרישות כהכנה למתן התורה. מצוות ההגבלה מבטאת את היחס אל המקום שבו תינתן תורה במשך פרק זמן זה, אל המקום בו בחר הקב"ה להשרות את שכינתו. אירוע זה הוא חד פעמי ולאחר סיומו של מעמד מתן תורה לא תישאר קדושה בהר, כנאמר: **"בְּמִשְׁךָ הַיָּבֵל הַמָּוֶה יַעֲלוּ בָהָר"**. לעומתו, הימים הללו נותרו עימנו לעד כשלושת ימי ההגבלה וכימים של הכנה למתן תורה^ה.

ה. עיין בהקדמת סידור עמודי שמים ליעב"ץ: "יש גאווה אחרת רוחנית טובה מאוד... שנדע ונכיר ערך צורת הנפש הקדושה שהיא עצמותנו האמיתי, היותה חלק אלוק ממעל כנודע, ולא נשעבדנה לפחות וגרוע, שהוא החומר הגס... וכל מה שהאדם נלכד במצודת יצר הרע בא לו מחמת ששוכח יחוסו הנורא והנפלא כי בן מלך הוא... וכי אין לנו להתגאות בזאת גאוה גדולה ונפלאה שאין לה למעלה הימנה בערכנו?!... שאם ישים זאת נגד עיניו תמיד ינצל מכל רע... ולא יכניע היקר לזולל".

ו. עיין נצח ישראל, פרק יא

ז. שם, פסוק כב

ח. שם, פסוק יג

ט. עיין שפת אמת, שבועות, שנת תרמ"ג, ד"ה בפסוק וקדשתם: "מסתמא יורד קדושה משמים לבני ישראל בכל שנה ושנה. כמ"ש בשבועות: 'זמן מתן תורתנו', כן הכנה קודם החג מתקיים בכל שנה... כי באמת פנימית בני ישראל מוכנים בכל עת לקבלת התורה רק מה שמתלכלכין בחטא וגשמיות הגוף... ובימים אלו יורד טהרה וקדושה משמים... וע"י שבמתן תורה יורד נשמה וחיות חדש לאיש ישראל צריכין מקודם לכבס ולטהר הגוף".

”והגבלת את העם”

אנו מצויים בתקופה מיוחדת, בה נוהגת מערכת של כללים והגבלות, בבחינת ”הגבל את ההר”. ניתן להתבונן שמבחינה מסוימת דבר זה הוא לטובתנו. הלוא נודה על האמת שבדורנו קשה לנו, כבר מגיל צעיר, לקבל משמעת וגבולות. תחת צילה של מגפת הקורונה הקב”ה מחנך אותנו לדברים רבים, וגם לכך שנפנים שיסגנום כללים מחייבים המחויבים גם מצד ההבנה האנושית. הרי העולם זקוק לכללים - האדם זקוק ל”הגבל את ההר”, האדם זקוק לכללים שיגבילו אותו וינחו אותו מהם ‘גבולות הגזרה’ שלו. אדם זקוק לזאת כדי לשמור על עצמו ועל החברה בה חי. ניתן לראות כדוגמה לכך את חוקי הנהיגה, שברור שאף הם לטובתנו.

לכן אחד מרווחי המשנה של תקופת הקורונה הוא ההרגל שקנינו ללכת עם מסכה כשצריך וכדומה, אף מבלי שיעירו לנו על כך. בתקופה זו נדרש מאיתנו להיות אנשים בוגרים, היודעים לקחת אחריות על עצמם ועל הסובבים אותם. זהו חינוך מצוין להפנמת העיקרון שככלל הגבלות הן לטובתנו, בדומה לנאמר היום לעם ישראל: **”והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת”**, הגבלה זו היא לטובתכם^{יא}, כפי שהוזהרו בני קהת שלא לגעת בכלי הקודש לטובתם^{יב}: **”וזאת עשו להם ורחיו ולא ימותו בגשתם את קדש הקדשים”**. התורה מחנכת אותנו לכך שעל החברה ועל האדם להציב לעצמם כללים וגדרים שעל ידם יוכלו לחיות בצורה נכונה שתאפשר חיים חברתיים תקינים^{יג}.

י. שם, פסוק יב

יא. עיין ספורנו, שם: **”כל הנוגע בהר מות יומת - פן יהרסו אל ה’ לראות ונפל ממנו רב ויערבבו שמחת האל בטמאם את המקום בפגריהם, ובהטילם אבל על קרוביהם, ולא תשרה שכינה עליהם”**.

יב. במדבר, פרק ד, פסוק יט

יג. עיין ספר הכוזרי, מאמר ב, אות מח: **”החוקים השכליים, והם הקדמות והצעות לתורה האלוקית, קודמות לה בטבע ובזמן, אי אפשר בלעדיהם בהנהגת איזו קהלה שתהיה מבני אדם, עד שקהל הלסטים אי אפשר שלא יקבלו הצדק ביניהם, ואם לא - לא היתה מתמדת חברתם”**.

”נְכוֹן לְבוּ בְטוֹחַ בַּה”

יחד עם זאת, ברצוני להוסיף נקודה שלא נאמרה כאן ואני סבור שיש להעמיק בה היום.

ספר ”מסילת ישרים” הוא מורה דרכנו^{יד}. בין יתר המידות עוסק ה”מסילת ישרים” גם במידת הזריזות. הרמח”ל מבחין בין מצבים בהם נדרשת חובת הזהירות וההקפדה, אותה אנו מדגישים כל העת, לבין מצבים בהם קיים ”רוב הפחד”, עליהם קראו חכמים^{טו} את הפסוק^ז: ”פָּחַדוּ בְּצִיּוֹן חַטָּאִים”. הזהירות היתירה הנדרשת - עליה נאמר^י: ”אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תְּמִיד” - היא דווקא לגבי הזהירות שלא להיכשל בדברי תורה^{יח}, אך לא בנוגע לחיי הגוף. דברי ה”מסילת ישרים” נוגעים מאוד גם אלינו^{טז}: ”וַיְהִי נְכוֹן לְבוּ בְטוֹחַ בַּה’, וְלֹא יִירָא מִתּוֹלְדוֹת הַזְּמַן וּפְגַעֵיו. שְׂמָא תֵּאֲמַר הֲרִי מְצִינּוּ שְׁחִיבּוּ חֲכָמִים בְּכָל מְקוֹם שִׁישְׁמוֹר הָאָדָם אֶת עֲצָמוֹ שְׁמִירָה מְעוֹלָה וְלֹא יִשִּׁים עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה אֲפִילוּ הוּא צָדִיק וּבַעַל מַעֲשִׂים”, כפי שהדגשנו בתחילת ימי הקורונה, ”ואמרו: ‘הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים’ - היינו שאם אדם אינו שומר על עצמו מדברים אלו הרי שהוא אינו נתון תחת ההשגחה והוא עלול להיות ניזוק, ”ומקרא כתיב^{יז}: ‘וְנִשְׁמְרֶתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם”’. אם כן, ישנו חיוב להיזהר ולהישמר!

אולם, מהו הגבול לכך? האם על האדם להישאר ספון בביתו עד לחלוף המגיפה? מי יודע כמה זמן יארך הדבר! לשם כך סלל בפנינו הרמח”ל את מסילת הישרים, וכך הוא כתב: ”דַּע כִּי יֵשׁ יִרְאָה וְיֵשׁ יִרְאָה: יֵשׁ יִרְאָה רְאוּיָה וְיֵשׁ יִרְאָה שׁוֹטָה, יֵשׁ בְּטַחֲוֹן וְיֵשׁ הוֹלְלוֹת... וְמִי שִׁירְצָה שְׁלֹא יִנְהַג עֲצָמוֹ בַּדֶּרֶךְ

יד. עיין לקט עץ חיים (בסוף נפש החיים, מהדורת רובין), אות קנב: ”הג”ר יוסף זונדל מסלנט זי”ע שאל את הגר”ח בהיפרדו ממנו איזה ספר מוסר טוב לעסוק והשיב לו בזה”ל: ’כל ספרי מוסר טוב ללמוד, אך ספר מסילת ישרים יהי מנהלך”’.

טו. ברכות, דף ס, עמוד א

טז. ישעיה, פרק לג, פסוק יד

יז. משלי, פרק כח, פסוק יד

יח. רש”י, שם: ”שמא תשתכח ממנו, שמתוך כך הוא מחזיר לשנותם תמיד”.

יט. פרק ט

כ. כתובות, דף ל, עמוד א

כא. דברים, פרק ד, פסוק טו

החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שמו, שרוצה שישמור האדם את עצמו". מוסיף הרמח"ל ואומר שאם אדם אינו שומר על נפשו הוא חוטא, וזה גופו הדבר המחייבו מיתה^כ. מו"ר הרב כץ שליט"א נתן פעם דוגמא לדבר שאם אדם נשכב על פסי הרכבת ומת מדריסת הרכבת, הגורם לכך הוא התחייבותו במיתה מפני שלא שמר על עצמו והתאבד.

אמנם, אומר ה'מסילת ישרים' שישנה גם "יראה שוטה": "שיהיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה, ועושה משמרת למשמרתו באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ולעבודה".

שיקול הדעת במקרה שכזה מסובך ביותר. כיצד ניתן לדעת האם על האדם להתפלל במניין או בביתו? מורה ה'מסילת ישרים' ש"הכלל להבחין בין שתי היראות" - היינו בין היראה הנכונה ליראה השוטה - "הוא מה שחילקו חכמים ז"ל באמנם^כ: 'היכא דשכיח היזיקא שאני', במקום ששכיח היזק יש להיזהר יותר.

רק עיוור-לב גמור ובעל אוטם הלב לא יראה את חסדי ה' עם העם השוכן בציון במציאות בה אנו נתונים. ההנהגה עם עם ישראל בארץ ישראל ובמדינת ישראל היא הנהגה שונה, הנהגה של חסד אלוקי. הדברים כרוכים זה בזה - זכינו ויש לנו משרד בריאות ומל"ל המגדירים את הגבולות היכן זוהי יראה ראויה והיכן מדובר ביראה שוטה. לפיכך הם מתירים אט אט את ההגבלות בהתאם לצרכים הנדרשים. זכינו וקיימת במדינת ישראל הנהגה שהשיגה את העולם כולו בתחום ההתמודדות עם מגיפה זו, אך עדיין מאוד קשה לאמוד היכן להיזהר והיכן לשחרר. מבחינתנו יש לנו תשובה לדבר: הכללים המתפרסמים על ידי משרד הבריאות והמל"ל הינם למעננו, ולכן בישיבה אנו נוהגים לפיהם. מאידך גיסא, יש להיזהר מלהיכנס להיסטריה מוגזמת. מובן שתמיד תיתכנה גם טעויות, אולם אם האדם שומר על עצמו כיאות ונוהג כראוי הרי שעליו גם לבטוח בה' המכוון את הכל.

כב. עיין באר הגולה על שלחן ערוך חושן משפט, סימן תכז, אות צ: "נלע"ד הטעם שהזהירה התורה על שמירת הנפש הוא מטעם שהקב"ה ברא את העולם בחסדו להטיב להנבראים שיכירו גדולתו ולעבוד עבודתו... והמסכן את עצמו כאלו מואס ברצון בוראו, ואינו רוצה לא בעבודתו ולא במתן שכרו, ואין לך זלזול אפקירותא יותר מזה".

כג. פסחים, דף ח, עמוד א

"וְקִדְשֶׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר"

כפי שפתחתי, הקב"ה נותן לנו כלים לעבודתו. ימים אלו, שלושת ימי הגבלה, הם ימים מיוחדים ועניינם הוא להרבות בלימוד התורה. בצעירותינו חונכנו בישיבה שבימים אלו יש להשתדל שלא לצאת כלל מחוץ לכותלי הישיבה, וכן לקבל 'קבלות' והחלטות טובות. היום כבר קשה להגיד זאת, אולם מפני שעדיין ישנם שנוהגים כך אזכיר זאת: כמה מתאים בימים הללו לקבל 'קבלות' ולהוסיף שעות לימוד בימים הללו. ניתן להוסיף 'סדר' רביעי, ואולי להקפיד יותר על ניצול מרבי של 'סדרי' בוקר וצהרים. ניתן אף לערוך תענית דיבור או להתנזר מהפלאפון עד לאחר מתן תורה. בעניינים הללו בעבודת ה' כל אחד בוחר לעצמו במה הוא רוצה להתעלות יותר. זאת עבודת ה' הפרטית.

הבה נשתמש בכלי שהקב"ה הניח לפנינו באיסור היציאה מהקפסולות, שהוא ממש כעין הציווי: "הַגְבֵּל אֶת הָהָר וְקִדְשֶׁתוּ"^{כד} שנאמר לאבותינו ביום זה. עבודת ה' הפרטית והציבורית-ישיבתית היא להשתדל לנצל את הימים הללו דווקא בעזרת שמירת ההגבלות והנחת המחיצות שהורה לנו הקב"ה באמצעות המל"ל ומשרד הבריאות, כדי שיתנו לנו את היכולת להתרומם יותר.

כך נרויח דבר נוסף נפלא מאוד. הגמרא מתארת שמתן תורה היה מתוך כפייה^{כה}: "וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר" - אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית". אולם, בימי אחשוורוש "הדור קיבלוה" מרצון. אנו 'מצויים' למרגלות הר סיני. אף עלינו כפו - הקב"ה באמצעות המל"ל ומשרד הבריאות - הר כגיגית, כלומר כפו עלינו קפסולות. עלינו לנצל את ההגבלות האלה לטובת עבודת ה' בימים הגדולים הללו עד לפרוס חג השבועות.

ברצוני לתת עצה טובה - אכן מותר לצאת באישור ואיש לא יאסור על המבקש אישור לצאת, אולם אני מודיע מראש ברבים ופונה לכל אחד ואחד מבני החבורה: לא כדאי לך לצאת מבית המדרש, הדבר משול לעזיבת הר סיני. מי רוצה לעזוב את הר סיני עכשיו ולפנות לעניינים של מה בכך?

בליל חג השבועות בשנה רגילה בית המדרש עמוס וצפוף, אך נראה שהשנה המצב יהיה שונה. לומדי הקפסולות יוותרו בקפסולותיהם ואילו בקפסולות בית הכנסת תותר כניסה לחמישים איש שירשמו מראש כאשר הם עטויים במסכות. כך הקב"ה חפץ שנעבדהו בשנה זו. כמובן שהשיבה תשתדל במיטב כוחה שחג השבועות יעבור גם במתכונת זו בצורה נעימה ביותר. בעזרת ה' יתקיים פה מתן תורה מיוחד - מתן תורה בקפסולות תש"פ! אני מקווה שבשנה הבאה הבורא יחוס עלינו ולא נצטרך להמשיך לשהות בקפסולות.

יהי רצון שנזכה לקבלת תורה גדולה בישיבה מתוך גדלות הנפש של "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" יחד עם עבודת ה' פרטית וישיבתית בהדרכת הר"מים שליט"א. הן תלוונה בתפילות גדולות שנצליח לקבל את האורות הגדולים המונחים כעת בחלל העולם ויחולו עלינו בזמן מתן תורתנו.

לוואי ויהיה זה לנחת לריבונו של עולם בראותו את בניו מתאמצים כל כך על מנת שיוכלו להגות בתורתו, ומוכנים להסתגר מתוך בחירה חופשית. ריבונו של עולם, ראה והביטה את עמך הנפלא! תהיה זו זכות לכל עם ישראל שהקב"ה יבטל מעלינו כל גזרה קשה, מעל הפרט ומעל הכלל, וימשיך להראות את חסדו הגדול על עם ישראל השוכן בארץ ישראל. אם יהודי התפוצות יתבוננו ויבינו, הם ינהרו יותר ויותר אל הארץ בה עיני ה' צופיות ונוהג בה בחסדו הגדול.

"הכל בגזירת עליון"

נאטרה בניהפ"ד ג-י בסיון

ככל שהאדם מגדל יותר
את מידת האמונה והביטחון שלו בקב"ה,
כך הקב"ה יותר משגיח עליו בהשגחה פרטית

"וְשָׂמַד נְפִשָׁךְ מְאֹד"

אנו עומדים לצאת לבתינו בתום תקופה ראשונה של 'זמן' קיץ מיוחד ושונה, בו הישיבה וכמוה ישיבות אחרות מתנהלות במתכונת קפסולות. זוהי אכן מציאות שונה ומורכבת, אולם כל זה הוא רק צידה הגלוי והמסגרת החיצונית של המציאות. עלינו להפנות את תשומת ליבנו אל הערך הפנימי שעלינו להפיק לאחר שבועיים וחצי שחלפו מאז חזרתנו לישיבה.

בשבוע שעבר עסקנו במידת הזהירות, שמחד גיסא מחייבת אותנו להיזהר בשמירת הנפש, ומאידך גיסא מזהירה אותנו מפני "היראה השוטה", כלשונו של ה'מסילת ישרים', שאיננה נכונה^א. בה במידה שעלינו לשמור על חיינו ועל חיי זולתנו, עלינו אף להישמר מלהיכנס לפאניקה ולהיסטריה. כיצד באמת לא נפחד במצב שכזה? האם אכן יכול האדם להיות שרוי ברוגע נפשי במציאות שכזו? הלוא חוששים כעת מהתפרצות גל שני של המגיפה. אלפי תלמידי בתי ספר מצויים בבידוד והדבר זורע היסטריה ופחד. באחד הימים האחרונים התייעץ איתי מישהו בנוגע למשפחה

א. עיין בהקדמת חובות הלבבות: "מן הזהירות שלא תרבה להיזהר".

שלימה השרויה במתח עצום עקב היותם חוששים מהידבקותם בנגיף. הדבר ממלא אותם בהאשמות עצמיות: "אולי היינו צריכים להתנהג כך, מדוע לא פעלנו אחרת". הרב שמואל אליהו שליט"א סיפר פה שאביו, הרב מרדכי אליהו זצ"ל, היה חוזר על דברי הגמרא שאין לפחד מדברים שכאלה אלא רק לפחד מלחטוא ומלאבד את העולם הבא: "אֲשֶׁרִי אָדָם מְפַחַד תְּמִידִי - הוּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב".

"המכין מצעדי גבר"

עלינו לברר לעצמנו מהי הדרך הנכונה להתייחס למציאות זו לאור התורה. ברצוני לקרוא בפניכם קטע ששלחתי לאברכים בערב הפסח. את הדברים הבאים כתב יהודי גדול בן-דורנו, הרב דניאל פריש זצ"ל בעל ה'מתוק מדבש', על י"ג עיקרי האמונה, כפי שמובא בסידור 'מתוק מדבש': "טוב מאוד לחזק האמונה, להתרגל לומר בכל יום השלושה עשרה עיקרים, והרבה צדיקים נהגו והזהירו לאומרו כמה פעמים ביום... כי יסוד היסודות ועמוד העבודה התמימה היא האמונה - להאמין בה' יתברך על כל דבר קטן וגדול שיארע לך שהכל הוא מאתו יתברך שמו, והוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים. וזאת יש להתחזק ולהתבונן תמיד להאמין בהשגחתו יתברך על כל פרט ופרט, ש'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן גוזרים עליו מלמעלה'. ומתוך כך לא תקפיד ולא תשנא את חברך".

אנשים נוטים להאשים אחרים בדברים הקורים להם. אולם, האמת היא שלא בגלל שפלוני נהג בצורה מסוימת חברו נדבק במחלה, אלא הגורם לכך הוא

ב. ברכות, דף ס, עמוד א: "ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון. חזייה דקא מפחיד, אמר ליה: חטאה את, דכתיב: 'פחדו בציון חטאים!' אמר ליה: והכתיב: 'אשרי אדם מפחד תמיד?' - אמר ליה: ההוא בדברי תורה כתיב. יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנוגא, אתנת. אמר ליה: יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה? דכתיב: 'כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגרתני יבא לי'. - והא כתיב: 'אשרי אדם מפחד תמיד?' - ההוא בדברי תורה כתיב".

ג. משלי, פרק כח, פסוק יד

ד. חולין, דף ז, עמוד ב

שכך נגזר עליו משמיים. אלו הם דברים פשוטים שאנו לומדים בבית-המדרש, אך הם מצריכים עמל גדול על מנת לקנותם ולהפנימם, ובפרט בתקופה זו, בה מצויים ניסיונות רבים בעניינים אלו.

ממשיך הרב פריש בדבריו הנפלאים: "ניסיתי הרבה פעמים שלא לעשות עסק' מדבר שכבר עבר, כגון: מה שנעשה אתמול - שאם היו עושים כך היה יוצא יותר טוב וכדו', שאם היו עושים כך היה יוצא יותר טוב וכדו', וכן דבר שממילא אי אפשר כבר לשנות ולתקן" - פעמים רבות אנו מתמלאים צער על דברים שעשינו, וחושבים שהיה עלינו לכלכל את צעדינו באופן שונה. לעיתים הדברים תלויים בגורם אחר, אך "השני ממילא לא ישמע ולא ישנה את דעתו ודרכיו". הרב דניאל פריש מעיד על עצמו שהוא התאמץ שלא לעשות מזה עסק', הלוא לא תמיד ניתן להזיז אדם מבחירתו, "אם כן טוב השתיקה, וניצולים על ידי זה מכמה רעות". לפעמים הדבר יכול לקרות אף בין אדם לאשתו. במקרה שכזה עלינו לדעת שאם השני אינו מסוגל להשתנות יש להתבונן על כך כדבר שבא מאיתו יתברך. "ותתבונן ותבין כי הם דברים הרגילים בחיי האדם, וצריך לזה שימת לב, ובעזרת ה' יהיה לך מזה תועלת גדול ומנוחת הנפש", ואם לא ינהג כך יתקיים בו הפסוק^ה: "וְהִיִּיתַ מְשָׁעַ מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה..."

כאשר אדם יודע שהכל מהקב"ה, יחד עם כך שהוא נזהר בהתאם לחובת הזהירות הנדרשת לפי ההשתדלות האנושית הנורמטיבית, הוא רגוע. גם אם חס ושלום יהיה משהו פחות טוב הוא מאמין שאף זה הוא ממנו יתברך. הוא יודע שדבר זה היה מתרחש בכל אופן, אלא אם כן הוא זלזל בהוראות גורמי הבריאות, הקובעים לנו את גבולות השמירה הנדרשת.

"וְהַבֹּטֵחַ בְּה' חֶסֶד יִסֹּבְבוּ"

ברצוני להוסיף קומה המושתתת על יסוד גדול. הרמב"ם ב'מורה הנבוכים'^ו מאריך בעניין האמונה, והוא עצמו כותב שיש ללמוד הרבה את דבריו שם. בתוך דבריו הוא כותב: "לפי ערך דעת כל בעל דעה תהיה ההשגחה בו, והנה האדם השלם בהשגתו אשר לא תחדל דעתו מה' תמיד, תהיה ההשגחה

ה. דברים, פרק כח, פסוק לד
ו. חלק ג, פרק נא (בתרגום הר"י קאפח)

בו תמיד". כאשר אדם 'חי עם הקב"ה' אף הקב"ה מלווה אותו ו'חי איתו'. "והאדם השלם בהשגתו אשר רוקן את מחשבתו מה' בעת מסוים, הרי תהיה ההשגחה עליו בעת מחשבתו בה' בלבד, ותתרוקן ההשגחה ממנו בזמן עסקיו" - אם האדם מוציא את הקב"ה מתחום חייו גם הקב"ה מתרחק ממנו ומשאיר אותו להתמודד לבד. ככל שהאדם מגדל ומעמיק יותר את מידת האמונה והביטחון שלו בקב"ה, כך הקב"ה יותר משגיח עליו בהשגחה פרטית ויותר מעורב בחייו, מפני שהוא מאפשר לו להיכנס. אני נזכר כעת שבהיותי בשיעור א' שמעתי ממו"ר הרב הדרי זצ"ל את דברי ה'זוהר' על הפסוק: "נֹדַע בְּשִׁעָרִים בְּעֵלָה" - "לפום מה דמשער בליביה". בהקשר לדברים אלו הוא הביא את דברי האדמו"ר מקוצק: "הקב"ה נכנס במקום בו נותנים לו להיכנס", והם הם דברי הרמב"ם ב'מורה נבוכים'.

ממשיך הרמב"ם וכותב: "בעת שלמות מחשבת האדם והשגתו את ה' יתעלה בדרכים האמתיות וחשקתו במה שהשיג, לא ייתכן אז כלל שיפגע באותו אדם מין ממיני הרעות, לפי שהוא עם ה' וה' עמו. אבל בעת פנותו ממנו יתעלה אשר הוא אז מוסתר מה', הרי ה' מוסתר ממנו, והרי הוא אז מזומן לכל רע שיארע שיפגע בו".

"אין עוד מלבדו"

ייתכן שזהו הבסיס לדבריו המפורסמים של 'נפש החיים' שאלמלא הם לא ניתן כלל להתחיל לפעול בחיים - אי אפשר ללכת לעבודה, אי אפשר ללכת לרופא, אי אפשר להיכנס לרכב, אי אפשר ללכת ברחוב, בפרט במציאות של ימים אלו. אלמלא יסוד אמוני זה האדם עלול לאבד את תחושת היציבות של המציאות.

רק לפני ימים ספורים עמדנו במעמד הר סיני בו התגלה כבוד ה', כפי שאמר משה רבנו: "אַתָּה הָרָאָתָּ לְדַעַת פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְבְּדוֹ".

ז. חלק א, דף קג, עמוד א
 ת. משלי, פרק לא, פסוק כג
 ט. דברים, פרק ד, פסוק לה

ואומר על כך רש"י: "כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחידי", אין שום כוח אחר בעולם כלל.

הגמרא מוסיפה ש"אין עוד מלבדו" - "ואפילו כשפים". היא מספרת על כך סיפור מופלא: "ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא", היא לקחה עפר מתחת רגליו מתוך כוונה לכשף אותו. "אמר לה: שקולי, לא מסתייעא מילתיך. 'אין עוד מלבדו' כתיב". איני חושש ממעשייך מפני ש"אין עוד מלבדו"! מקשה על כך הגמרא שבאמת הקב"ה נתן כוח למעשי הכשפים לחולל דברים: "והאמר ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים? שמכחישין פמליא של מעלה!", ומתרצת שזכויותיו של רבי חנינא עמדו לו. מסביר 'נפש החיים' שהכוח שניתן לכשפים הוא חלקי": "שרק סדור כוחות הפמליא של הכוכבים והמזלות קבע הבורא יתברך כוח בכוחות הטומאה שיהו יכולין להפכם, אבל לא שיהא בכוחם לשנות, חס ושלום, מסדר הפעולות הקדושים של כוחות המרכבה קדושה. ואדרבה כשמשביעין אותם בשמות של כוחות הקדושה, ממילא כרגע מתבטל כל עניני פעולתם לגמרי".

הקב"ה מסר את העולם להנהגת הטבע, הפועלת על פי חוקיות עקבית. אדם החי רק את עולם הטבע נשאר אך ורק במימד זה של המציאות. לעומתו, רבי חנינא יודע ש'הטבע' הוא בגימטרייה "א-להים"י, ר' חנינא יודע שלכשפים יש כוח מוגבל בהתאם למידה שהקב"ה קבע להם. גם הם נשלטים על ידי הקב"ה, שבידו לא לתת כוח לכשפיה של אותה מכשפה הרוצה להזיק לאחרים. רבי חנינא בוטח בקב"ה, מאחר והוא יודע שאין עוד מלבדו.

י. חולין, דף ז, עמוד ב

יא. שער ג, פרק יב

יב. עיין תניא, שער היחוד והאמונה, פרק ו: "והנה שם 'א-להים' הוא שם מדת הגבורה והצמצום, ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע, לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע. ושם 'א-להים' זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש".

ממשיך 'נפש החיים': "ובאמת הוא עניין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו רושם כלל" - אדם מסוגל להעפיל למדרגתו של רבי חנינא שלא ישלוט בו שום דבר בעולם הזה. "כשהאדם קובע בליבו לאמר: הלא ה' הוא האלוקים האמיתי" - דהיינו: השליט^{יג} - "ואין עוד מלבדו יתברך שום כוח בעולם וכל העולמות כלל, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כוח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד, ברוך הוא". על האדם לסגל לעצמו את ההכרה שאין כוח בעולם מבלעדי ה', ואף לא מנהיגי מדינות, חשובים ככל שיהיו. ודאי שעל פי מידת ההשתדלות יש להצביע כראוי ולפעול כראוי ולקיים צבא, משום שזו הגזרה שנגזרה עלינו במסגרת חיי העולם הזה. הלוא איננו מלאכים ואנו נזקקים לבצע את ההשתדלות^{יד}. על אדם האומר שהוא מעדיף לסמוך על הנס כתב ה'מספיק לעובדי ה'^{טו} שזוהי חוצפה, שהרי ישנה חובה להתאמץ. כאשר אדם במצב שעליו ללכת לרופא, אכן חלה עליו חובה לעשות כך, שהלוא מש"נתנה רשות לרופא לרפאות^{טז} חייבים לעשות את ההשתדלות הזו והיא הפכה להיות חובה. אולם, החושב שהכל תלוי רק ברופא הוא מסכן. הוא חי בעולם חסר בורא מנהיג ומשגיח, הוא חי לבדו בעולם, הוא חי רק לפי הטבע, כמו שאמר הרמב"ם ב'מורה הנבוכים'.

ממשיך 'נפש החיים' ואומר שבאותה מידה שאדם ממלא את כולו באמונה בה' "כן יספיק הוא יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל". למרות שלכשפים יש כוח לפעול, בכל זאת - כאשר אדם נהג כשורה ועשה את ההשתדלות הנדרשת ממנו והוא מאמין בכל נימי נפשו בקב"ה, אומר על כך הרמב"ם

יג. עיין שלחן ערוך, אורח חיים, סימן ה: "ובהזכירו אלקים, יכוון שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם".

יד. עיין מסילת ישרים, פרק כא: "וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה (גזירת קיצבת מזונות שקצבו לו בראש השנה) היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם (בראשית ג): 'בזעת אפך תאכל לחם', אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו".

טו. עמודים 118-119 (במהדורת פלדהיים)

טז. ברכות, דף ס, עמוד א; בבא קמא, דף פה

ב'מורה': "שבעת שלמות מחשבת האדם והשגתו את ה' יתעלה בדרכים האמתיים וחשקתו במה שהשיג לא יתכן אז כלל שיפגע בו באותו האדם מין ממיני הרעות לפי שהוא עם ה' וה' עמו".

סגולה זו תלויה בביתנו. מומלץ לאמץ מנהג זה ולתלות את הדברים בכל בית. כאשר אדם חושש מלעלות לאוטובוס או מלהתגייס לצבא עליו לקרוא את דברי 'נפש החיים' הללו, ועל ידי כך ירכוש מנוחת הנפש ואמונה בהשגחת ה', עם כל הזהירות הנדרשת.

"דעביד רחמנא לטב"

צריך ללמוד עקרונות אלו לא פחות מאשר את מסכתות ברכות ובבא קמא". צריך ללמוד אותם, לחיות לאורם ולעבוד על קניית מדרגה עליונה זו במשך כל החיים. אדם הספוג באמונה אינו אדם לחוץ, הוא אינו מאבד את עשתונותיו, יש לו מנוחת הנפש. הוא יודע שהדבר הקובע בסופו של דבר הוא השגחתו של הבורא יתברך וממילא הוא רגוע, שהלוא הוא יודע שהוא בידיים של הקב"ה וכל שה' עושה הוא לטובה".

העולם מתגלגל בדרכים נעלמות. שוטר כלשהו בארצות הברית דרך על מישהו עד למותו, ובעקבות כך מלחמה ניטשת ברחובות. הקב"ה מנהל את העולם. החושב שהעולם מתנהל לפי 'מקרים' אינו מבין כלום! הוא כאילו לא נכנס לבית המדרש, הוא לא שייך לבית המדרש, הוא לא התחיל להבין את עניינה של תורה ואת דרכיו של הקדוש ברוך הוא ומה זו אמונה בהשגחה פרטית". אין שום דבר, אין פרט, שנמלט מהשגחתו של הקב"ה!

"אין אדם נוקף אצבע מלמטה, אלא אם כן גוזרים עליו מלמעלה".

חשוב מאוד שאדם יתרגל לחיות לאור אמת זו, בפרט בתקופה זו רווית המתחים והחרדה מהעתיד הלא-נודע. את האמונה הזו עלינו להטמיע

ז. עיין פירוש המשניות לרמב"ם, סוף ברכות: "שדרכי תמיד בכל מקום שיש איזה רמז בענייני אמונה אבאר משהו, כי חשוב אצלי להסביר יסוד מהיסודות יותר מכל דבר אחר שאני מלמד".

יח. עין שלחן ערוך, אורח חיים, סימן רל, סעיף ה': "לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל מה דעביד רחמנא - לטב עביד".

יט. עיין רמב"ן, שמות, פרק יג, פסוק טז: "שאינו לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד... הכל בגזירת עליון".

בנפשנו. אני מציע לכם שבימים אלו בהם אתם שבים לבתיכם תביאו עימכם את הדברים הללו לשולחן השבת. תפתחו את הסוגיות, תחזרו על השיחה, תשאלו שאלות ותעינו במקורות עליהם אנו מבססים את דברינו. כשאנו לומדים סוגיה בענייני דעות עלינו לבסס את דברינו על יסודות איתנים של תורה, ולא מרעיונות חלקיים פרי דמיונם של כל מיני אנשים הכותבים את דעתם הם. אנו חיים מפי התורה, מפי הגמרא ומפי חז"ל הקדושים, דרך מסורת התורה שבעל פה שקיבלנו מרבותינו שליט"א. מתוך כך נתחנך אנחנו, קודם כל, ונחנך את סביבתנו ש"אין עוד מלבדו".

נסיים בסיפור מופלא שהרב הדרי זצ"ל היה מספר פעמים רבות. חסיד חב"ד חישב את מאזן הוצאותיו. הוא כתב שני טורים - אחד של הוצאות בצד שמאל ושני של הכנסות בצד ימין. בסופו של חשבון הוא כותב: "סך הכל: אין עוד מלבדו".

"הַשֵּׁם נִפְשָׁנוּ בְּחַיִּים"

נאמרה בניהפ"ד ב-יח בסיון

עלינו לפקוח את העיניים והלב
ולגלות בעצמנו את הכוחות האדירים הנובטים בתוכנו

"אוֹדָה ה' כָּל לַיְלָה בְּסוּד יְשָׁרִים וְעֵדָה"

האירועים שהתרחשו בתאריכים אלו לפני שלושים ושמונה שנים התרחשו ממש באותם ימי השבוע בהם תאריכים אלו חלים בשנה זו. שלושים ושמונה שנים הן שני מחזורי "גו"ח אדז"ט" של שנות העיבור בני תשע עשרה השנים, ובכל מחזור הימים חוזרים חלילה.

בשבת "בהעלותך" לפני שלושים ושמונה שנים התנקשו בחייו של מר שלמה ארגוב, שכיהן אז כשגריר הישראלי בלונדון. דבר זה גרר החלטה של ממשלת ישראל לצאת למלחמה בקיני המחבלים ששרצו בדרום לבנון. בשלב הראשון הכוונה הייתה להיכנס רק לעומק של ארבעים קילומטרים, אך מהלך הלחימה התגלגל והתפשט.

ביום ראשון בבוקר הגענו לישיבה במטרה ללמוד, אך כבר בלילו של אותו יום מצאתי את עצמי - יחד עם כל בני שיעור ה' של ישיבת 'הכתל' - מגויס למלחמה. בשעות אלו נכנסנו, בחורים צעירים בשיעור ה', לשבוע לחימה מטלטל ביותר הממשיך להטיל את צילו על כל חיינו. חלק מהיוצאים מבית מדרש זה לא שבו לביתם מאותו יום ראשון. אחרים, בני ישיבות אחרות, נותרו עדיין בחזקת נעדרים. אני נמנה על אותם שזכו שהקב"ה בחסדיו שם את נפשם בחיים.

נכנסתי למלחמה כבחור בשיעור ה', בעיצומה של הדילמה על המשך דרכי לקראת ה'יציאה לחיים'. באותם ימים נטיתי לעכב את יציאתי ללימודים אקדמאים בשנה אחת של שיעור ו', שהיא אכן שנה משמעותית, שנה שבה ישנה לראשונה בחירה בלימוד תורה מרצון וללא אילוצי מסגרת כלשהי. זו

הייתה שאיפתי באותם הימים, ולא יותר מכך. ביום שלישי בצהרים, ברגעים אלו ממש, נכנסנו לטנקים שלנו בקרית שמונה. הטנקים נלקחו לשם מוקדם יותר על מובילי טנקים, ואילו אנו הגענו באמצעות אוטובוסים. מיד עם כניסתנו לטנקים קיבלנו התרעה על "התקפה צהובה", כלומר התקפת אב"כ. לראשונה בחיי הוצאתי מסכת אב"כ תקנית מאריזתה וחבשתי אותה, והיה עליי להתרגל לנשום במצב זה. הפעם כבר לא מדובר בעוד תרגול. במשך כחצי שעה היה עלינו להישאר כשהמסכה על פנינו. הייתה אז הרגשה של קצת לחץ, אולי אפילו של קצת פחד. התקפת אב"כ אינה דבר של מה בכך. מעין הרגשה זו חווינו בראשיתו של משבר הקורונה, בימים בהם המגיפה התפשטה בן לילה במימדי ענק. ביום שלישי עוד גיבשנו תכנית יחד עם הר"מים לקראת החזרה לישיבה לימים של התעלות, ולפתע במוצאי שבת התבשרנו שעלינו לסגור את הישיבה. כולנו נקלענו ללחץ! החלו ימים בהם נאסר עלינו לצאת מהבתים, והיה עלינו לשקול אם ומתי לצאת לרכוש מצרכים וכדומה.

"גם פי אלך בגיא צלמות"

יום למחרת, בשעה זו, כבר היינו לאחר שהתפללנו את התפילה לפני יציאה לקרב, שהייתה מרגשת מאוד והסתיימה בריקוד של 'הסדרניקים'. בשעה אחת כבר עלינו על הטנקים והיה עלינו להיכנס ללבנון. כשכבר כולנו נמצאנו בתוך התאים מוכנים ודרוכים, חבושים בקסדות השריונאים, התקבלה לפתע הוראה על דחיית הפעולה. בשעה ארבע כבר ביצענו את המשימה - רמסנו בזחל"ם את גדר הגבול ונכנסנו ללבנון. אם ניתן להשוות זאת למאורעות ימינו, ניתן לומר שהתחושה הייתה דומה להרגשתה של משפחה או ישיבה המתבשרת שאותר בקרבה חולה בקורונה. במצב כזה כולם נכנסים ללחץ וחוששים מלהגיע. חוששים מהלא-נודע.

בחלוף יום נוסף, בדיוק בשעה זו, אני נדרש לראשונה בחיי להיות שותף בלחימת-אמת ובירי חי בעומק לבנון תחת הפגזה ארטילרית עזה. כעת כבר איננו יורים על מטרות דמה כמו באימונים, כעת אנו מתמודדים עם הפגזותיהם של הסורים המפציצים את הדרך המפותלת. הפגזה זו שללה מאיתנו את היכולת לנסוע קדימה או אחורה. הפגזים נחתו במרחק קצר מאיתנו, כעשרות מטרים בודדים, ואנו היינו חסרי אונים. הטנק רעד מרעם הפגזים ורק בנס ובחסדי שמיים הוא לא נפגע. מצב זה נמשך עד שהגיע

דחפור 9 של חיל ההנדסה ופינה עבורנו את הדרך. ייתכן שהרגשה זו שחוינו באותן שעות בהן לא ידע איש מה יילד הרגע הבא והאם יפגע בנו הפגז, דומה לתחושה כאשר מפנים חולה קורונה לבית מלון או לבית חולים, ואין יודע מה יעלה בגורלו והאם הוא ישוב לביתו. כולנו ראינו כיצד נשיא "איחוד הצלה" קיבל על עצמו להתחבר למכונת ההנשמה בארצות הברית כשהוא אינו יודע אם יקום ממיטת חוליו. זהו מצב מפחיד מאוד.

"כִּי חִלְצֶתָ נַפְשֵׁי מָמוֹת"

בשעה תשע ועשרה בעוד שלושה ימים, כ' בסיוון, יצאנו מהקרב חבוטים, כואבים ומוכים. מתוך שלושים הטנקים שיצאו לקרב רק שמונה עמדו במסדר הסיום. כבר ידענו על חברינו ההרוגים מבין בני הישיבה או הגדוד. עד היום ישנם כאלה החסרים. אני, בחור בשיעור ה', חש את עצמי כלאחר לידה מחודשת. נולדתי פעם נוספת בשיעור ה'. בלילה אחד של קרב, בלילו של יום חמישי, כשהמצב הסתבך עוד יותר, עברתי ניסיון גדול ובגרתי. אמנם הייתי כאוב ובכיתי על חברי, אולם יחד עם זאת נפשי עברה טלטלה, עברתי ניסיון. האמונה שבקרבי התעצמה - ראינו את הקב"ה, מיששנו אותו. אפילו המג"ד, שבשגרה אינו מאמין, הודה: "אין לי הסבר. אלוקים לחם לנו". ראינו אותו מלווה את צעדינו, כאילו הוא נכנס יחד עימנו למכונת ההנשמה...

מעשה ביהודי מארצות הברית ששחרר ממכונת הנשמה. בשל העובדה שהרפואה שם היא פרטית הוא התבקש לשלם על הטיפול כחמשת אלפים דולרים. בשומעו זאת הוא החל לבכות בכי נרגש. חברי הנהלת בית החולים חשבו שהוא בוכה בשל אי-יכולתו לעמוד בתשלום והציעו לו לפרוס את המחיר לתשלומים. הוא דחה את הצעתם והסביר להם שלא על כך הוא בוכה וביכולתו לשלם את מלוא התשלום גם בפעם אחת: "אני בוכה על כך שאתם הנשמתם אותי במשך חמישה ימים, ואילו הקב"ה מנשים אותי כבר שבעים שנה בחינם! עד כמה עליי להודות לו על כך!".

ניסיון קשה ומטלטל זה שחוויתי באותו לילה נורא של לחימה גרם לי לחשוב פעם נוספת על משמעות החיים ועל מה שאני מתכוון לעשות בהם, ואכן נהגתי אחרת.

”צָרְפָּה כְּלִיֹּתַי וְלִבִּי”

שואל מו"ר הרב יעקב כץ שליט"א: מה מובנה של התפילה אותה אנו מתפללים בכל יום: **”וְאֵל תְּבִיאֵנוּ... וְלֹא לַיְדֵי נַסְיוֹן, וְלֹא לַיְדֵי בְּזִיוֹן”** - והלוא עיקר מהותם של החיים היא הניסיון שבהם, כפי שאומר ה'מסילת ישרים': **”כִּי כָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם בֵּין לְטוֹב בֵּין לְרַע הֵנָּה הֵם נִסְיוֹנוֹת לְאָדָם... עַד שֶׁנִּמְצָאת הַמְּלַחְמָה אֵלָיו פָּנִים וְאַחֹרֶי. וְאִם יִהְיֶה לְבָן חֵיל וַיִּנְצַח הַמְּלַחְמָה מִכָּל הַצַּדִּדִין, הוּא יִהְיֶה הָאָדָם הַשְּׁלָם?”**

מסביר הרב יעקב שליט"א: אנו מבקשים מהקב"ה שעל אף שמהות החיים היא הניסיונות, מכל מקום שלא יביאנו לידי ניסיונות החורגים מניסיונות החיים הרגילים - אל תביאנו למלון קורונה, אל תביאנו למצב שיאלצו להנשים אותנו, אל תביאנו למלחמה.

”וְהֶאֱלָקִים נֶסָה אֶת אַבְרָהָם”

”בְּעֶשְׂרֵה נִסְיוֹנוֹת נִתְּנָה אַבְרָהָם וְעַמּוּד בְּכוֹלָם”^א, ואנחנו אוכלים את פירותיהם. הרב הדרי זצ"ל היה חוזר על דברי חז"ל ש**”הַמֶּאֱכֹלֶת”**^ג בה השתמש אברהם בניסיון העקידה אוכלים כל הדורות.

האם 'אברהם' של לפני עקדת יצחק נותר כמו שהוא ללא שינוי לאחר העקידה? לכאורה כן. הלוא מה יכול להשתנות בתהליך קצר של מספר דקות? מה יכול להשתנות בגלל ניסיון? חלילה לחשוב כך. אם לאחר ניסיון נשארנו כפי שהיינו לפניו, הרי שזהו בזבוז גדול. באופן זה הייסורים שחלפו על האדם היו לשווא. הייתכן שאדם חלה, ואפילו הורדם והונשם, ועדיין לא ישתנה בו משהו?

נחשוב באופן יותר מעמיק - לעיתים כאשר הרב מבחין שתלמידיו לא הבינו את השיעור, הוא חוזר על השיעור פעם נוספת. כך נוהג גם הקב"ה - כאשר אין מבינים את השיעור אותו הוא מבקש להנחיל לבאי העולם הוא מנסה

א. אבות, פרק ה, משנה ג

ב. בראשית רבה, פרשה נו, סימן ג: "אמר ר' חנינא: למה נקראת סכין 'מאכלת'? לפי שמכשר אוכלים. ורבנן אמרי: כל אכילות שישראל אוכלים בעוה"ז אינם אוכלים אלא בזכות אותה המאכלת."

ג. בראשית, פרק כב

שוב להבהיר את כוונתו. הוא מביא גל שני, חס ושלום, ואולי אף גל שלישי ורביעי, עד שהשיעור יובן. כך מבואר פרשת "בחוקת"י^ד. ישנה מטרה לדברים בהם הקב"ה מנסה את האדם, את העם ואת העולם.

התוודעתי לדברים נפלאים שכתב הרב סולובייצ'יק וברצוני להקיש מהם אלינו לישיבה. הרב סולובייצ'יק כותב ביחס לניסיון העקידה^ה: "ריבוננו של עולם לא נזקק לניסיון העקידה כדי לדעת מסירות נפשו, אמונתו ואהבתו של אברהם אבינו את הבורא - כל אלה גלויות וידועות לפנינו מראש. אלא ביקש הקב"ה שאברהם מעלמא דאיתגליא יתפוס ויוציא לאור את עומק עומקו של אברהם דאיתכסיא ועל ידי כך תיגלה ותיראה לבאי העולם עוצמת דביקותו בבורא העולם". הביטוי "עלמא דאיתכסיא" - העולם המכוסה, שאוב מהעולמות הפנימיים, והכוונה כאן לכוחות העלומים הגלומים בכל אחד ואחד מאיתנו. כוחות שאיננו מודעים לקיומם. אנו עוברים את חיינו תוך שימת לב רק ל"עלמא דאיתגליא" שלנו, לביטויי החיים הרגילים שלנו בחיי היום-יום. "רק על הר המוריה הכיר אברהם את עצמו וראה את עצמו באור חדש; שם על ההר הוא גילה לפתע את גודל מסירותו ונאמנותו לבורא העולם". הגילוי והחידוש היו לאברהם ולא לקב"ה! תמיד אנו מדגישים שמטרת הניסיון היא לרומם ולגדל את האדם. מחדד זאת הרב סולובייצ'יק ואומר שכוונת הקב"ה בניסיון העקידה הייתה שאברהם יכיר את "אברהם דאיתכסיא", את הכוחות המצויים בקרבו פנימה. בעת ניסיון מגלה האדם בקרבו כוחות שלא שיער שהם מפכים בו. הוא מגלה שהוא מסוגל לדברים שלא תיארם לעצמו: ללמוד בשמחה ובאהבה; לקחת אחריות ארגונית על סביבתו; לאהוב את כולם. דברים אלו נכונים כלפי כל אחד, אולם לא רבים מסוגלים להגדיר ולהמליל זאת. הרב סולובייצ'יק העיד על עצמו עדות אישית ומדהימה: "פעמים הרבה ניסה אותי הקב"ה כדי לחשוף מתוכי את 'עלמא דאיתכסיא' שלי.

ד. ויקרא, פרק כו, פסוקים כז-כח: "וְאִם בָּזְאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי. וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֲפִי אֲנִי שֹׁבֵעַ עַל חַטֹּאתֵיכֶם".

ה. ימי זיכרון, עמודים 224-225

סבלתי הרבה ייסורים והייתי שואל את עצמי: על שום מה תובע ריבוננו של עולם ממני שאתיסר כל כך הרבה? לבסוף מצאתי את פשר הדבר: כדי שאכיר את עצמי טוב יותר וכדי שאדע עד כמה קשור אנכי ללימוד התורה.

"תתחדש כְּנֶשֶׁךְ וְעוֹרֶיכִי"

עובר עלינו ניסיון גדול ומתמשך. השבוע הגעתי להכרה פנימית בתוכי, למרות שבעבר לא חשבתי כך, שהמצב אינו עתיד להשתנות בקרוב. מסתבר שזו תהא צורת החיים בתקופה הקרובה. עד מתי? "עַד אֲשֶׁר אִם שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב", כתשובת הנביא! הדבר יימשך עד שהקב"ה יחליט אחרת. אם הוא ירצה יהיו גם שמונה ואפילו עשרה גלים, שהרי האנושות איננה יודעת בינתיים כיצד להתגבר על מגיפה זו. נראה שריבוננו של עולם רוצה ללמדנו עיקרון מסוים על ידי בית ספר ארוך-טווח, בו יש יותר סיכוי שהמסר ייקלט. כאשר אדם חושב שהוא בא לפיקניק קצר הוא אינו פותח את המזוודה ולא מסדר את חפציו בארון. רק כאשר הוא מודע לכך שביקור זה יארך זמן מרובה הוא מתאים את חייו אליו. מה חשב יהודי בשואה בזמן שהתחבא בבונקר מתחת לעליית הגג במשך שלוש שנים? וכי הוא ידע שמחר יהיה אחרת?

"מִלְמַדְךָ לְהוֹעִיל מְדַרְכְּךָ בְּדֶרֶךְ תִּלְוֶה"

הנקודה העיקרית שברצוני לעורר היום היא שעל כל אחד מאיתנו להעמיק להתבונן בנפשו ולזהות אלו כוחות הוא חשף בעצמו במשך התקופה הזו. פגשנו בישיבה גילויים של עוצמות חדשות של דיבוק וקישור לתורה. שמעתי מהר"מים שחברים בישיבה מעידים על עצמם שנוצרה בקרבם שמחה וחדווה בלימוד, שדווקא בתקופה זו הם זוכים לעוצמת תפילה מיוחדת. הלוא הקב"ה אינו מגלגל דברים בעולם סתם כך. הרי ברור שמקורה של מגיפה זו אינו בפליטת מעבדה בעיר וואן שבסין. העולם אינו מתנהל על ידי מאורעות מקריים, אלא קיימת השגחה על כל פרט, כל חיידק בעולם מושגח, בוודאי כאשר הדברים נוגעים לעם ישראל.

1. ישעיהו, פרק ו, פסוק יא. עיין רש"י, שם: "ידעתי כי לא ישיבו עד תבוא פורענות עליהם וילכו בגולה ושאו עריהם מאין יושב".

מתגלים בנו כעת כוחות רבים. לשם כך אין צורך לצאת ללבנון, להיות בשדה הקרב ולראות חברים מתים; לשם כך אין צורך שמישהו יחלה. עלינו לפקוח את העיניים ואת הלב, להקשיב אל הקול הפנימי המהדהד בקרבנו ולגלות בעצמנו את הכוחות האדירים הנובטים בתוכנו. בכוחן של מחשבות אלו לרוממנו למקום אחר. בכוחן של מחשבות אלו להביאנו לסוג של לידה מחודשת, לחולל בנו מבט מחודש על החיים, ליצור בתוכנו העמקה והפנמה. נראה שזו העבודה הנדרשת מאתנו לעת הזו!